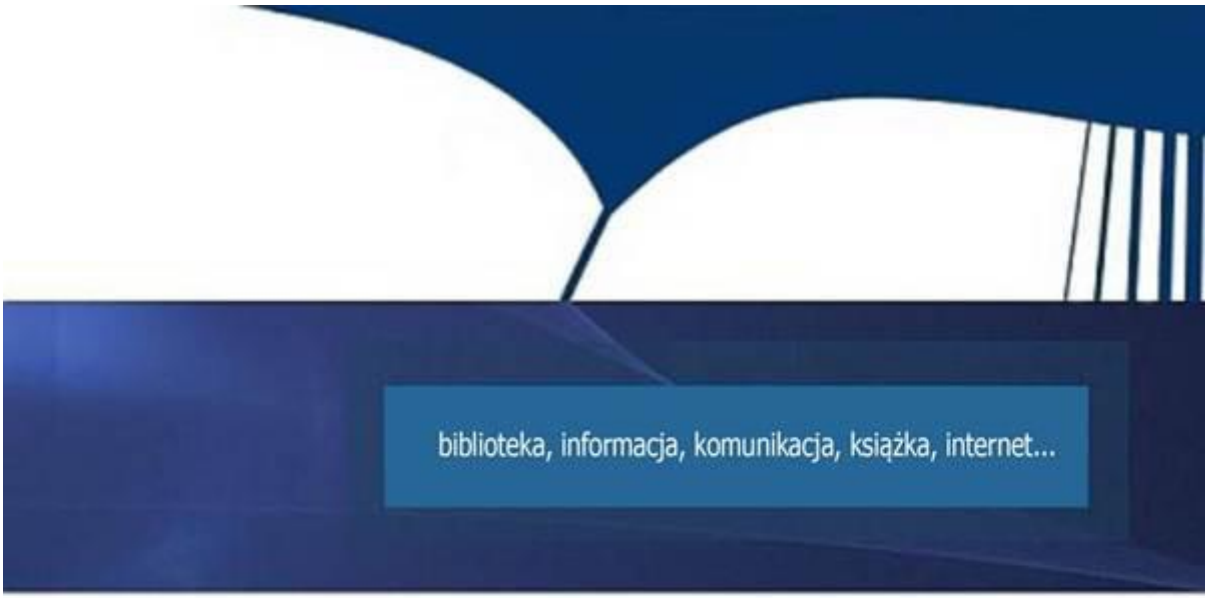

Podkarpackie Studia Biblioteczne

Nr 3 (2014)

Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego

Rada Naukowa

dr hab. prof. UMK Ewa Głowacka
dr hab. prof. UJ Wanda Pindlowa
dr hab. prof. UR Alicja Ungehauer-Gołąb
dr hab. prof. UP Maria Konopka
dr hab. prof. UMCS Maria Juda
dr hab. Katarzyna Materska
dr Sabina Cisek
dr Joanna Kamińska
dr Antoni Zając

Redakcja

dr Bożena Jaskowska – redaktor naczelny
mgr Małgorzata Szurlej – sekretarz redakcji
mgr inż. Mariusz Głowacki – administrator serwisu

Kontakt: psb@ur.edu.pl

Wydawca

Uniwersytet Rzeszowski
ul. Rejtana 16 C
35-359 Rzeszów

Adres Redakcji

Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego
ul. Prof. Stanisława Pigonia 8
35-959 Rzeszów

Wersja elektroniczna „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych”: http://psb.ur.edu.pl oraz http://www.pbc.rzeszow.pl

Wszystkie artykuły dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska

Zapraszamy Autorów do nadsyłania oryginalnych prac naukowych oraz sprawozdań i komunikatów. Szczegóły dostępne są na stronie http://psb.ur.edu.pl
Kontakt: tel. 17 872 13 61; e-mail: psb@ur.edu.pl

Spis treści

Od Redakcji 4

Artykuły

Od książki 1.0 do książki 2.0 – próba usystematyzowania terminologii 6

Repozytorium instytucjonalne jako nowa forma komunikacji naukowej 15

Ryszard Ziemba – „poeta książki" 24

Uwagi o przekładzie językowym 42

Wskaźniki oceny czasopism SJR i SNIP - alternatywa dla IF 48

Komunikaty

Cyfrowe archiwum profesora Kazimierza Brauna w Pracowni Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego 58

Trzydziestolecie Koła Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego 61

Informacje

Zeszyty naukowe UR *PODKARPACKIE STUDIA BIBLIOTECZNE* - instrukcja dla autorów artykułów 69

Contents

Articles

From Book 1.0 to Book 2.0 – an Attempt to Systematize the Terminology 14

Institutional Repository as a New Form of Scholarly Communication 23

Ryszard Ziemba – „the Poet of Books" 41

Notes on language translation 47

Journal Metrics SJR and SNIP – an Alternative to IF 57

Od Redakcji

Oto trzeci numer „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych”. Cieszy fakt dużego zainteresowania ze strony Czytelników oraz Autorów zgłaszających swoje propozycje do publikacji. Mamy nadzieję, że nadal wspólnie będziemy tworzyć nowoczesne czasopismo naukowe poświęcone zagadnieniom bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, będące równocześnie platformą wymiany myśli i doświadczeń dla środowiska bibliotekarskiego, nie tylko z regionu Podkarpacia.

Z radością informujemy, że zgodnie z opublikowanym w połowie grudnia 2013 r. przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wykazem czasopism nieposiadających współczynnika wpływu Impact Factor, „Podkarpackie Studia Biblioteczne” otrzymały 2 pkt. To niewątpliwy sukces tak młodego czasopisma, a dla nas kolejny impuls do dalszej wytężonej pracy.

Niniejszy zeszyt „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” jest potwierdzeniem interdyscyplinarności naszej dziedziny i profesji. Zabiera nas w świat zarówno książki artystycznej, jak i tej nowoczesnej, cyfrowej w postaci 2.0. Świadczy również o silnym związku bibliotekarstwa ze środowiskiem naukowym - to my bibliotekarze akademiccy promujemy rozwój otwartej nauki i budujemy repozytoria cyfrowe, także wielokrotnie aktywnie uczestniczymy w przygotowaniu oceny parametrycznej jednostek naukowych w naszych uczelniach. Trzeci numer PSB dokumentuje również aktywność uniwersyteckich bibliotekarzy zrzeszonych w SBP, a także przedstawia kolejny etap rozwijania wspólnie z Instytutem Filologii Polskiej UR, Pracowni Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej działającej przy Pracowni Zbiorów Specjalnych Biblioteki UR.

Szczególnie polecamy uwadze artykuł Agnieszki Zięby poświęcony twórczości wybitnego rzeszowskiego artysty, który całe swoje życie związał z książką i traktował ją jako swoiste dzieło sztuki tworząc zachwycające oprawy introligatorskie. Artykuł o tyle wartościowy i cenny, że Ryszard Ziemba zmarł 4 stycznia 2014 r. i nieznane są dalsze losy tej unikatowej kolekcji opraw scharakteryzowanych przez Autorkę. Niejako w opozycji do tego tekstu pozostają teoretyczne rozważania Sebastiana D. Kotuli, który zastanawia się nad obecną postacią książki oraz terminologią z tym związaną. Książka elektroniczna (e-book, e-książka, książka cyfrowa), książka ładowalna, książka hipertekstowa, książka interaktywna, książka multimedialna, książka konwergencyjna, książka wirtualna, książka wizualna, książka online, książka internetowa, książka webowa, książka adnotowana, książka sieciowa – czy my wciąż mówimy o tym samym dokumencie piśmienniczym?

Gorąco zachęcamy również do lektury dwóch tekstów potwierdzających ważną rolę biblioteki i bibliotekarzy w popularyzowaniu i upowszechnianiu nauki oraz jej dokumentowaniu. Lidia Mikołajuk przybliża etapy budowy i rozwoju Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego oraz wymienia bezdyskusyjne korzyści z aktywnego uczestnictwa pracowników naukowych w ruchu Open Access. Elżbieta Jankowska z kolei podjęła próbę

scharakteryzowania nowych wskaźników oceny czasopism naukowych SJR i SNIP będących alternatywą dla popularnego IF. Polecamy lekturę tego tekstu.

Czy istnieje „tłumaczenie dosłowne" tekstu, czy możemy idealnie odwzorować tekst w procesie przekładu bez utraty pewnych pól znaczeniowych? Między innymi tym zagadnieniom bliżej przygląda się Stanisław Kawiorski w swym artykule.

Z okazji 30-lecia Koła Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego, Kinga Pomes w postaci kalendarium podsumowuje działalność dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską regionalnego Koła SBP. Grzegorz Dolata przedstawia zaś etapy budowy i opracowania cyfrowego archiwum prof. Kazimierza Brauna, które wzbogaciło kolekcję Pracowni Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej w Bibliotece UR.

Czytelnikom życzymy miłej lektury, a Autorów zachęcamy do nadsyłania artykułów i dzielenia się wynikami swych badań naukowych oraz doświadczeniami zawodowymi. Dziękujemy również członkom Rady Naukowej naszego czasopisma. Bez Państwa pomocy, bez merytorycznych uwag oraz tej zwykłej serdeczności, zdecydowanie trudniej byłoby nam realizować projekt PSB.

W grudniu 2013 r. ze smutkiem pożegnaliśmy dr Antoniego Zająca, długoletniego nauczyciela akademickiego Instytutu Techniki, a następnie Instytutu Pedagogiki Wyższej Szkoły Pedagogicznej, obecnie Uniwersytetu Rzeszowskiego, szanowanego i cenionego dydaktyka oraz członka Rady Naukowej „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych", który bardzo wspierał nas i pomagał w przygotowaniach związanych z wydawaniem czasopisma. Rodzinie Zmarłego składamy szczere wyrazy współczucia.

dr Bożena Jaskowska

SEBASTIAN D. KOTUŁA, DR
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS w Lublinie
e-mail: sdkotula@o2.pl

Od książki 1.0 do książki 2.0 – próba usystematyzowania terminologii[1]

ABSTRAKT: W artykule przybliżono znaczenia określeń (terminów, quasi terminów) referujących nowe, cyfrowe postacie książki: książka elektroniczna (e-book, e-książka, książka cyfrowa), książka ładowalna, książka hipertekstowa, książka interaktywna, książka multimedialna, książka konwergencyjna, książka wirtualna, książka wizualna, książka online, książka internetowa, książka webowa, książka adnotowana oraz książka sieciowa. Następnie, odwołując się do cech charakterystycznych modeli Internetu Web 1.0, Web 1.5 i Web 2.0, poprzez analogię przedstawiono propozycję typologii postaci książki. Wydzielono trzy kategorie: książka 1.0, książka 1.5 i książka 2.0, do których zakwalifikowano wymienione powyżej określenia denotujące książki, co pozwoliło uporządkować zaprezentowaną terminologię.

SŁOWA KLUCZOWE: cyfrowe postacie książki, nowe postacie książki, systematyka, terminologia

Wstęp

W dyskursie bibliologiczno-informatologicznym funkcjonuje pokaźny zestaw terminów (a w zasadzie quasi terminów) referujących nowe, cyfrowe postacie książki. Wśród nich należy wymienić takie, jak: książka elektroniczna (e-book, e-książka, książka cyfrowa), książka ładowalna, książka hipertekstowa, książka interaktywna, książka multimedialna, książka konwergencyjna, książka wirtualna, książka wizualna, książka online, książka internetowa, książka webowa, książka adnotowana oraz książka sieciowa (Kotuła, 2013b, s. 84). W wypowiedziach publicystycznych funkcjonują jeszcze określenia książka 1.0 i książka 2.0 nawiązujące do modeli Internetu określanych jako Web 1.0 i Web 2.0 (Kowalczyk, 2009).

Odwołując się do cech dystynktywnych modeli Web 1.0 oraz Web 2.0, a także modelu przejściowego Web 1.5, można przez analogię zaproponować typologię cyfrowych postaci książki, w której wydzieli się książkę 1.0, książkę 1.5 i książkę 2.0. Jak się bowiem okazuje, w tych trzech kategoriach mieszczą się wszystkie wymienione powyżej określenia.

Celem artykułu jest scharakteryzowanie wprowadzonej trójelementowej typologii cyfrowych postaci książek. Realizacji tego zamierzenia przyświecała idea uporządkowania wskazanej terminologii denotującej różne postacie książek (począwszy od drukowanej książki kodeksowej).

Modele Internetu Web 1.0, Web 1.5 i Web 2.0

Internet, jak każde medium masowe po książce drukowanej, tworzony był na jej fundamencie. Książka drukowana jest bowiem podstawą wszelkich mediów masowych (Kotuła, 2013a). Stąd też bierze się model jednokierunkowego sposobu przekazywania

[1] Artykuł stanowi uzupełnienie i rozszerzenie fragmentu rozprawy doktorskiej (*Komunikacja bibliologiczna wobec World Wide Web*) obronionej 20 marca 2013 roku na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego (promotor: prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek).

informacji. Cecha ta charakterystyczna dla książek, była też własnością pierwszego modelu Internetu, określanego mianem Web 1.0. Model ten ułatwił rozprzestrzenianie się informacji, co doprowadziło do jej kumulacji (Kotuła 2007).

Kolejnym był model Web 1.5. Informatycy przyjmują, że Web 1.5 pojawił się wraz ze zjawiskiem e-commerce i serwisami takimi, jak Ebay oraz Amazon (Desbiens, Moskovits, Weckerle 2010, s. 7; Sankar, Bouchard, 2009, s. 13). Web 1.5 kojarzony jest z początkami biznesu internetowego, określanego mianem boomu dotcomów. Statyczne strony Web 1.0 zostały wzbogacone o informacje dotyczące ofert handlowych, co zaowocowało tym, że transakcje odbywające się w Internecie (komunikacja w sieci), zaczęły mieć skutki w rzeczywistości pozasieciowej. Użytkownicy Internetu zaczęli zawierać umowy kupna/sprzedaży (Chatfield, 2007, s. 23). Nieco uogólniając można przyjąć, że Web ewoluował do roli platformy, która ułatwiła komunikację ludzi poza siecią.

Wreszcie od 2004 roku zaczęto mówić o modelu Web 2.0 (Governor, Hinchcliffe, Nickull, 2009, s. 2). Bibliotekarze, bibliotekoznawcy, informatolodzy wyjaśniają, że Web 2.0 charakteryzuje się wykorzystaniem w pełni możliwości stwarzanych przez interakcyjne środowisko sieciowych technologii informacyjnych. Inaczej rzecz ujmując Web 2.0 ułatwia interkomunikację, tj. dwukierunkową komunikację pomiędzy wszelkimi węzłami sieci. (Al-Daihani, 2007, s. 39; Jaśkowska, Dudczak, 2007, s. 356; Kotuła, 2008, s. 30; Pacheco, Kuhn, Grant, 2010, s. 75; Sastry, Reddy, 2010, s. 2209; Svensson, 2007, s. 92; Visser, 2010, s. 35; Wallis, 2007, s. 54).

W pierwszej dekadzie funkcjonowania World Wide Web był jedynie kolekcją adresów stron WWW z zawartością, tj. z tekstem, multimediami oraz hiperłączami prowadzącymi do innych zasobów sieci (Web 1.0). W drugiej dekadzie WWW cechowały już interaktywne aplikacje, które umożliwiały użytkownikom m.in. tworzenie, zarządzanie i wymienianie się informacjami (Web 2.0). Model Web 2.0 nie zaistniałby, gdyby wcześniej nie doszło do pewnych socjologicznych zmian oraz technologicznego rozwoju. Szczególnie istotne było doprowadzenie do sytuacji, w której Internet dostępny stał się w zasadzie na całym globie. Poza tym komputery osobiste znajdują się niemalże w każdym domu oraz instytucji. Ważne jest również to, że telefony komórkowe rozwinięto do urządzeń, które służą nie tylko rozmowom lecz pozwalają korzystać z Internetu. Przeglądarki internetowe stały się łatwymi w użyciu i ogólnie dostępnymi narzędziami. Przy okazji opracowano standardy tworzenia aplikacji internetowych, które można uruchamiać na rozmaitych urządzeniach, w szczególności na telefonach komórkowych (Shelly, Frydenberg, 2011, s. 1-5).

Cyfrowe postacie książki

W tym miejscu pokrótce zostaną wyjaśnione znaczenia wprowadzonych wcześniej określeń denotujących cyfrowe postacie książek. Książka elektroniczna (e-book, e-książka, książka cyfrowa) jest to taka książka, która powstała, na etapie bibliologicznego procesu produkcji książki, w oparciu o materializowany przy użyciu technologii informacyjnych tekst dzieła i do odbioru wymagająca również użycia technologii informacyjnych, tj. software i hardware (Kotuła, 2013b, s. 91).

Z kolei książka ładowalna to książka elektroniczna, którą można załadować, pobrać wprost z sieci internetowej do określonego urządzenia, pozwalającego ją odczytać (Czermiński, 2002).

Natomiast termin książka hipertekstowa „odnoszony jest do książki elektronicznej o cechach hipertekstu z wszystkimi tego konsekwencjami – bogactwem i różnorodnością form linków nawigacyjnych i tematycznych" (Helenowska-Peschke, 2009, s. 105). Termin jest więc używany w odniesieniu do książki elektronicznej zbudowanej w oparciu o model hipertekstu (Henke, 2001, s. 30).

Kolejną jest książka interaktywna, czyli książka elektroniczna dyskontująca dobrodziejstwa hipertekstowego środowiska, czyli taka, która może zawierać multimedia (i inne elementy interaktywne) uruchamiane na polecenie czytelnika (Kotuła, 2013b, s. 99-101).

Z kolei książka multimedialna jest to książka elektroniczna, która musi zawierać jakiekolwiek multimedia (Taraszkiewicz, 2003, s. 124).

Następna jest książka konwergencyjna, a więc nowy format edytorski, który charakteryzuje się m.in. hybrydowością (książka taka jest zapisywana na różnych nośnikach); wykorzystaniem zdobyczy Web 2.0 w zakresie współautorstwa; wykorzystaniem możliwości technologii sieci, zwłaszcza hipertekstu; gutenbergowskimi korzeniami, tj. związkiem z papierowym kodeksem (Zając, 2010, s. 107). Książka konwergencyjna jest książką, którą wzbogaca się („rozszerza") o to, co wynika z możliwości technologii informacyjnych i komunikacyjnych (Kotuła, 2013b, s. 105).

Książka wirtualna jest rodzajem książki elektronicznej, która za sprawą technologii informacyjnych uzyskała wygląd zbliżony do tradycyjnej książki kodeksowej (rękopiśmiennej, drukowanej). Choć obcuje się z nią za pomocą monitora, klawiatury i myszki, to jednak wizualnie przypomina ona książkę tradycyjną (Campos, Campos, Pestana, Jorge, 2011, s. 162; Graham, 1999, s. 39). Książki wirtualne mogą powstać przez digitalizację lub mogą być tworzone od podstaw jako wirtualne. Książkę wirtualną konstytuuje zatem utrwalenie i/lub odtworzenie w płaszczyźnie wizualnej wyglądu książki kodeksowej (Kotuła, 2013b, s. 106).

Znaczenie terminu książka wirtualna jest bardzo bliskie znaczeniu terminu książka wizualna. Określenie książka wizualna stosowane jest do nazywania obiektu powstałego na skutek odwzorowania cyfrowego stron książki tradycyjnej z umożliwieniem przeglądania książki wizualnej w taki sam sposób, jak tej książki, na podstawie której powstała, tj. poprzez przewracanie kolejnych kartek (Kotuła, 2013b, s. 107-108).

Książka online to książka, która dostępna jest w przestrzeni sieci. Natomiast książka internetowa to taka, która dostępna jest w Internecie (Kotuła, 2013b, s. 108-109). Wreszcie określenie książka webowa wskazuje na specyficzną dostępność książek w przestrzeni WWW (Wikipedia).

Natomiast książka adnotowana to taka książka, która zawiera zbiory komentarzy dodawanych doń przez internautów (por. wiki książki) (Boot, 2009, s. 34). Podczas tworzenia książki autor lub autorzy (współtwórcy) dodają do niej rozmaite notatki, wyjaśniające dlaczego dany passus znalazł się w książce; skąd pomysł na takie sformułowanie tematu,

problemu itp.; czy też zawierające informacje na temat wykorzystanych materiałów źródłowych oraz wreszcie przeznaczone dla samych autorów, a także dla osób, które chcą dowiedzieć się, jak wyglądał proces tworzenia książki (Kotuła, 2013b, s. 116-117).

Wreszcie, książka sieciowa to książka powstająca w wyniku interkomunikacji internautów z autorem (autorami), a tym samym książka, która powstaje przy wykorzystaniu komunikacji sieciowej (synchronicznej, asynchronicznej), czyli poprzez sieć internetową. Określenie książka sieciowa wskazuje zatem na specyficzny sposób i środowisko tworzenia książki, czy ściślej tworzenia tekstu dzieła. Ideą przewodnią zjawiska książki sieciowej nie jest bowiem tworzenie nowego rodzaju książki, co raczej samo tworzenie książki w określony sposób. Wydawca i pisarz Ben Vershbow wyjaśnił, że projekty tzw. książek sieciowych zakładają, iż książki te finalnie uzyskają postać drukowaną, tzn. zostaną zakończone w postaci drukowanej książki kodeksowej (Vershbow, 2006). Książka sieciowa to „nowy", tj. sieciowy sposób tworzenia książki, a więc z wykorzystaniem informacyjnych technologii sieciowych oraz przy udziale internautów. Koncepcji książki sieciowej przyświeca zaangażowanie społeczności czytelników (odbiorców) w życie książki.

Książka 1.0, książka 1.5 i książka 2.0

Mianem książki 2.0 publicyści określają książki „w każdej postaci nowocześniejszej niż papierowa" (Kowalczyk, 2009) lub też używają tego terminu do denotowania czytników książek (Konowrocka, 2007). Dla Piotra Kowalczyka książką 2.0 jest m.in. audiobook; książka w formacie ePub, mobi; skompletowana lista wpisów literackich na Twitterze; trailer książkowy z odnośnikami do fragmentów książki na blogu; fragment książki na blogu z wklejonym fragmentem tekstu czytanym przez autora itp. (Kowalczyk, 2009). Dodatkowo zaproponował, aby książkę (tradycyjną, drukowaną) określać jako książkę 1.0 i porównał ten model z modelem książki 2.0. Model komunikacji z książką 1.0 przedstawił na schemacie w następujący sposób: „autor – wydawca – czytelnik" i wyjaśnił, że model ten można opisać formułą „najpierw kup, potem czytaj" (Kowalczyk, 2009). Natomiast model książki 2.0 przedstawił na schemacie w postaci: „autor – czytelnik – wydawca" i opisał formułą „najpierw czytaj, potem kup" (Kowalczyk, 2009). Propozycję Kowalczyka można rozumieć tak, że książka 1.0 jest to tradycyjna książka drukowana.

Natomiast określenie książka 2.0 powinno nawiązywać do modelu Webu 2.0, a zatem książkę 2.0 powinny cechować pewne właściwości przejęte wraz z modelem Web 2.0. Wśród nich powinny znaleźć się np. współtworzenie treści przez grupę internautów oraz swobodny dostęp do wytworzonych treści. Reasumując, książkę 2.0 charakteryzuje szerokie wykorzystanie sieciowych technologii informacyjnych we wszystkich procesach bibliologicznych związanych z obiegiem tej formy.

Dawniej, powołanie do życia książki kodeksowej (rękopiśmiennej, drukowanej) odbywało się analogowo. Książki te przeznaczone też były do analogowego funkcjonowania. Z chwilą wprowadzenia do komunikacji międzyludzkiej technologii informacyjnych (komputery, oprogramowanie, Internet) zaczęto wykorzystywać te technologie również w procesach bibliologicznych. Technologie umożliwiły przede wszystkim digitalizowanie

książek, a w konsekwencji przenoszenie ich do postaci cyfrowej. Odtąd książki stworzone analogowo zaczęły funkcjonować w środowisku cyfrowym oraz cyfrowo-sieciowym. Innymi słowy zaczęto tworzyć tzw. wtórniki cyfrowe książek, które w zależności od potrzeb można udostępniać odbiorcom poprzez Internet albo też przechowywać na pamięciach masowych bez dostępu do nich *via* sieć.

Technologie informacyjne zmieniły również i przyspieszyły proces tworzenia nowych książek. Z pomocą komputera oraz edytora tekstu można dziś dużo szybciej przygotować tekst książki do druku. Używając metafory, książkę można tworzyć cyfrowo, z przeznaczeniem jej do funkcjonowania analogowo (książka drukowana), cyfrowo (książka elektroniczna) lub sieciowo (książka online). Metaforą w tym przypadku jest mówienie o tworzeniu książki, podczas gdy tak naprawdę najpierw tworzy się tekst dzieła. Dziś tekst, który ma zasilić książkę drukowaną, tworzy się cyfrowo, ale wydaje drukiem (analogowo). W takiej też drukowanej postaci będzie funkcjonować, przynajmniej do wyczerpania nakładu, zaczytania i/lub stworzenia z książki wtórnika cyfrowego.

Pojawienie się w krajobrazie mediów masowych Internetu zwłaszcza z usługą World Wide Web doprowadziło do wykorzystania potencjału sieci w procesie tworzenia tekstu książki. Technologie używane w komunikacji sieciowej (synchronicznej, asynchronicznej) takie, jak np. poczta elektroniczna, strony WWW, blogi, fora itp. z powodzeniem służą do szybszego, i przy zaangażowaniu dużej liczby osób, tworzenia tego tekstu. W rezultacie książkę można tworzyć już nie tylko cyfrowo ale także sieciowo (cyfrowo-sieciowo), z przeznaczeniem do funkcjonowania analogowego (książka drukowana), cyfrowego (książka elektroniczna) oraz sieciowego (książka adnotowana – wiki książka). Ustalenia te zostaną przedstawione w tabeli (tab.1).

Tworzenie	**Funkcjonowanie**	**Przykłady**
analogowo	analogowo	książka kodeksowa (drukowana)
analogowo	cyfrowo	wtórnik cyfrowy, książka zdigitalizowana
analogowo	sieciowo	książka wizualna, książka wirtualna
cyfrowo	analogowo	książka drukowana
cyfrowo	cyfrowo	książka elektroniczna
cyfrowo	sieciowo	książka webowa, książka online
sieciowo	analogowo	książka sieciowa
sieciowo	cyfrowo	książka elektroniczna
sieciowo	sieciowo	książka adnotowana (wiki książka)

Tab.1. Cyfrowe postacie książki, a sposób ich tworzenia i obieg [opracowanie własne].

W następnej kolejności przywołane określenia zostaną usystematyzowane i uporządkowane poprzez enumerację w trzech kategoriach: książka 1.0, książka 1.5 książka i 2.0, przy jednoczesnym przedstawieniu propozycji, jak rozpatrywać te kategorie oraz odnoszeniu się do sposobu powstawania, funkcjonowania oraz recepcji danej kategorii książek.

Książka 1.0 to książka kodeksowa (drukowana). Z powodu innego sposobu „produkowania" książki rękopiśmiennej na potrzeby niniejszej pracy ograniczono się do książki drukowanej. Książka 1.0 jest więc obiektem statycznym, koherentnym, spójnym i niezmiennym w danym wydaniu. Tworzona jest analogowo, krąży w obiegu analogowym i użytkowana jest analogowo, tj. pozacyfrowo i pozasieciowo.

Wraz z pojawieniem się technologii informacyjnych zaczęły wyłaniać się nowe postacie książki, które zaczęto odpowiednio nazywać. W tym kontekście wprowadzona została kategoria książka 1.5, która implikuje konieczność użycia technologii informacyjnych do jej produkcji, dystrybucji oraz recepcji. Książka ta może powstawać przy zastosowaniu odpowiednich technologii informacyjnych (cyfrowych i/lub cyfrowo-sieciowych), np. książka elektroniczna. Innym sposobem jest przygotowanie jej wersji elektronicznej z możliwością druku na żądanie. Może też powstawać analogowo, a później poddana procesowi digitalizacji może funkcjonować już w postaci cyfrowej (książka zdigitalizowana, wtórnik cyfrowy, książka wirtualna, książka wizualna). Książka 1.5 może więc cyrkulować poza Internetem, np. na nośnikach optycznych. Wreszcie do jej odbioru potrzeba również stosownych technologii, np. czytników książek, komputerów. Do jej funkcjonowania nie jest zaś niezbędne wykorzystanie zdobyczy sieci internetowej. Książka 1.5 jest więc modelem pośrednim pomiędzy książką funkcjonującą w obiegu tradycyjnym (książka 1.0), a książką, która powinna występować tylko w sieci (książka 2.0).

Trzecią z kategorii jest książka 2.0, a więc obiekt powstający, cyrkulujący i odbierany tylko i wyłącznie sieciowo. Funkcjonujące określenie książka sieciowa powinno zatem odzwierciedlać ten stan rzeczy, tj. wprzęgnięcie technologii sieciowych w życie książki. Tak do końca nie jest, bowiem w przypadku książki sieciowej usieciawia się jedynie proces tworzenia tekstu dzieła oraz proces odbioru tego tekstu na tak długo, jak długo tekst ten funkcjonuje w przestrzeni wykorzystanej sieciowej technologii informacyjnej. Docelowo bowiem książka sieciowa ma być wydana w tradycyjnej formie drukowanej (książka 1.0), ewentualnie w formie książki elektronicznej (książka 1.5).

Dla uporządkowania wywodu konieczne jest przedstawienie jeszcze jednej tabeli (tab.2), w której proponowanym trzem kategoriom przyporządkuje się wskazane powyżej określenia.

Proponowane kategorie	Określenia spotykane w literaturze przedmiotu
książka 1.0	książka 1.0 książka tradycyjna (kodeksowa, papierowa, drukowana, analogowa)
książka 1.5	książka elektroniczna książka interaktywna książka online książka internetowa książka webowa książka ładowalna książka zdigitalizowana (wtórnik cyfrowy, książka wirtualna, książka wizualna) książka multimedialna książka konwergencyjna książka hipertekstowa książka 2.0 książka sieciowa
książka 2.0	książka adnotowana

Tab.2. Typologia cyfrowych postaci książki [opracowanie własne].

Zakończenie

Zauważalne jest, że wszystkie kolejne nowe cyfrowe postacie książek (z kategorii książka 1.5) są w jakiś sposób podobne do książek tradycyjnych. Projektanci i twórcy tych obiektów nawiązują wciąż do oryginału, do formy wyjściowej, tj. drukowanej książki kodeksowej (książka 1.0). Może to wynikać po części z tego, że wszyscy oni wychowani zostali w kulturze książki. Nawet najnowsze kategorie, np. książka sieciowa, która w rezultacie ma zostać wydana w postaci tradycyjnej – drukowanej, wzbogaca ostatecznie uniwersum książek drukowanych. Jak na razie, jedynie książka adnotowana (wiki książka) pasuje do kategorii książki 2.0. Powstaje sieciowo, w sieci funkcjonuje i tylko w sieci jest też odbierana. Przy okazji zrywa ze statycznością książki 1.0 (i także w znacznym stopniu książki 1.5) na rzecz ciągłej ewolucji, permanentnego *in statu nascendi*.

Konkludując, książka 1.0 jest tworem analogowym; książka 1.5 tworem cyfrowym; natomiast książka 2.0 jest tworem sieciowym (cyfrowo-sieciowym).

Bibliografia

1. Al-Daihani S. (2007), The knowledge of Web 2.0 by library and information science academics „Education for Information", vol. 27, nr 1, s. 39-55.
2. Boot P. (2009), Mesotext: digitised emblems, modeled annotations and humanities scholarship. Amsterdam.
3. Campos P., Campos M., Pestana J., Jorge J. (2011), Studying of role of interactivity in museums: designing and comparing multimedia installations W: Human-computer interaction: towards mobile and intelligent interaction environments: 14th International Conference, HCI International 2011, Orlando, FL, USA, July 9-14, 2011, proceedings. Part III. Berlin, New York, s. 155-165.
4. Chatfield T. B. (2007), The myspace.com handbook: the complete guide for members and parents. Ocala 2007.
5. Czermiński J. B. (2002), Cyfrowe środowisko współczesnej biblioteki [on-line]. Gdańsk. Tryb dostępu: http://panda.bg.univ.gda.pl/~jurand/cyfrowe_srodowisko/ [16.02.2014].
6. Desbiens F., Moskovits P., Weckerle P. (2010), Oracle webcenter 11g handbook. New York.
7. Governor J., Hinchcliffe D., Nickull D. (2009), Web 2.0 architectures. Sebastopol.
8. Graham I. (1999), Books and newspapers. London 1999.
9. Henke H. (2001), Electronic books and epublishing: a practical guide for authors. New York.
10. Jaśkowska B., Dudczak A. (2007), Library 2.0 – rewolucja i przełom czy kolejny etap rozwoju współczesnego bibliotekarstwa? „Przegląd Biblioteczny", R. 75 z. 3. s. 354-365.
11. Konowrocka D. (2007), Amazon Kindle, czyli książka 2.0 „Computerworld" [on-line]. Tryb dostępu: http://www.computerworld.pl/news/131800/Amazon.Kindle.czyli.ksiazka.2.0.html.
12. Kotuła S. D. (2007), WEB 2.0 - współczesny paradygmat Internetu W: Oblicza Internetu: architektura komunikacyjna Sieci. Elbląg 2007, s. 181-188.
13. Kotuła S. D. (2008), Od Web 1.0 do biblioteki 2.0 „Zagadnienia Informacji Naukowej", nr 1 (91), s. 27-34.
14. Kotuła S. D. (2013a), Dziedzictwo kultury książki a środowisko cyfrowe World Wide Web. „Przegląd Biblioteczny" 2013, r. 81, z.1, s. 5-18.
15. Kotuła S. D. (2013b), Komunikacja bibliologiczna wobec World Wide Web. Lublin.
16. Kowalczyk P. (2009), W stronę książki 2.0 [on-line]. Tryb dostępu: http://www.scribd.com/doc/16628606/W-stron-ksiki-20-prezentacja-na-Bookcamp-091 [16.02.2014].
17. Helenowska-Peschke M. (2009), Metodyka tworzenia materiałów multimedialnych dla e-edukacji – propozycje autorskie [on-line]. Warszawa, s. 105-111. Tryb dostępu: http://www.e-edukacja.net/piata/referaty/sesja_IIIb/24_e-edukacja.pdf [16.-2.2014].
18. Pacheco J., Kuhn I., Grant V. (2010), Librarians use of Web 2.0 in UK medical schools: outcomes of national survey „New Review of Academic Librarianship", vol.16, nr 1, s. 75-86.
19. Sankar K., Bouchard S. A. (2009), Enterprise Web 2.0 Fundamentals. Indianapolis.
20. Sastry H. G., Reddy L. C. (2010), Significance of Web 2.0 in digital libraries „International Journal of Computer Science and Engineering", vol.2, nr 6, s. 2209-2212.
21. Shelly G. B., Frydenberg M. (2011), Web 2.0 concepts and applications. Boston.
22. Svensson L. G. (2007), National Web library 2.0: are national libraries ready for the new version? „Information Services and Use", vol. 27, nr 3, s. 91-95.
23. Taraszkiewicz B. (2003), Książka multimedialna na CD-ROM w Polsce : (do roku 2000). Warszawa.
24. Vershbow B. (2006), The networked book „Forbes" [on-line]. Tryb dostępu: http://www.forbes.com/2006/11/30/future-books-publishing-tech-media_cz_bv_books06_1201network.html [12.02.2014].
25. Visser M. A. (2010), Tagging: an organization scheme for the Internet „Information Technology and Libraries", March, s. 34-39.
26. Wallis R. (2007), Web 2.0 to library 2.0 – from debate to reality „New Review of Information Networking", vol. 13, nr 1, s. 53-64.

27. Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. Tryb dostępu: http://en.wikipedia.org/wiki/Webbook [15.02.2014].
28. Zając M. (2010), Książka dziecięca w stronę konwergencji mediów W: Biblioteka, książka, informacja, Internet 2010. Lublin 2010, s. 101-112.

From Book 1.0 to Book 2.0 – an Attempt to Systematize the Terminology2

ABSTRACT: The article discusses the meaning of terms (quasi terms) that relate to new digital forms of books. Among them can be found: electronic book (e-book, ebook, digital book), downloadable book, hypertext book, interactive book, multimedia book, convergence book, virtual book, visual book, online book, internet book, web book, annotated book and networked book. Then, referring to the characteristics of the Internet models Web 1.0, Web 1.5 and Web 2.0, by analogy, the article proposed a typology of digital forms of books, in which three categories were separated: book 1.0, book 1.5 and book 2.0. The newly created typology was then characterized. The analysis showed that all the above-mentioned terms comprised these categories. Within the introduced typology it was possible to sort out the presented terminology.

KEYWORDS: digital forms of books, new forms of books, systematics, terminology

[2] The article is an extension of the portion of the doctoral dissertation (*Bibliological communication to the World Wide Web*) written under the direction of prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek.

LIDIA MIKOŁAJUK
Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego
e-mail: Lidia.mikolajuk@lib.uni.lodz.pl

Repozytorium instytucjonalne jako nowa forma komunikacji naukowej

ABSTRAKT: W artykule opisano etapy budowy i rozwoju Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego jako jednego ze sposobów komunikacji naukowej. Wymieniono korzyści płynące z funkcjonowania otwartych platform naukowych. Zasygnalizowano popularyzację idei Open Access w środowisku łódzkich naukowców.

SŁOWA KLUCZOWE: komunikacja naukowa, otwarta nauka, repozytorium instytucjonalne

Środowisko akademickie dostrzegło wielki potencjał nowych mediów i technologii cyfrowych w upowszechnianiu wyników badań naukowych. Internet spowodował gwałtowny rozwój środków komunikacji, co doprowadziło do zmiany sposobu funkcjonowania nauki. Dzięki nowym narzędziom komunikacja naukowa stanowiąca istotny element procesu naukowo-badawczego, uległa ogromnym przeobrażeniom. Powszechny dostęp do Internetu ułatwił i przyspieszył dotarcie do publikacji naukowców z całego świata. Uczeni wykraczają poza granice macierzystych uczelni dzięki prezentacji w sieci wyników swoich badań oraz wglądu w prace innych. Można więc mówić o dyfuzji myśli w skali globalnej (Rychlik i Karwasińska, 2007, s. 153). Wraz ze zmianami technologicznymi następuje przeobrażenie świadomości i zachowań przedstawicieli świata nauki. Początkowo nieufni wobec nowych mediów naukowcy docenili imponujące możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii w promocji nauki. Istotną cechą zachodzących przeobrażeń jest otwartość treści naukowych. Rozwój ruchu Open Access jest ściśle związany ze zmianami procesu komunikacji naukowej. Pierwszy zinstytucjonalizowany projekt działań na rzecz otwartości w nauce stanowiła Budapeszteńska Inicjatywa Otwartego Dostępu (Budapest Open Access Initiative, BOAI) w 2002 r. Nie wymyślono wówczas samej idei Open Access, gdyż ta funkcjonowała w praktyce od końca lat 80. XX wieku. Zebrano razem istniejące już projekty, by zwiększyć zasięg ich oddziaływania. Po raz pierwszy użyto wtedy terminu „Open Access'', zaproponowano także wspólne definicje. Określono ponadto strategie wdrażania otwartego dostępu i uogólniono apel o otwarty dostęp z myślą, by obejmował wszystkie dyscypliny naukowe i kraje (Budapesztańska, 2012). Pracownicy nauki są świadomi korzyści, jakie niesie za sobą upowszechnianie na wolnych licencjach swojego dorobku, który staje się częściej cytowany, oni zaś bardziej rozpoznawalni (Bednarek-Michalska, 2011, s. 58). Zdaniem komunikologa Emanuela Kulczyckiego "nowe media nie niszczą, lecz rozwijają dotychczas używane sposoby komunikacji naukowej. Funkcjonujący przez wiele lat model upowszechniania wyników poprzez ich publikację w czasopismach naukowych, książkach oraz prezentacje na konferencjach nie został porzucony, lecz jest wspierany przez nowe rozwiązania takie jak: blogi, serwisy społecznościowe, mikroblogi, serwisy umożliwiające bezpośrednią transmisję wideo" (Kulczycki, 2012).

Otwarte repozytoria

Kolejny kanał komunikacji naukowej, rozumianej jako system, w ramach którego uprawia się badania naukowe, poddaje się je ocenie, rozpowszechnia oraz przechowuje z myślą o przyszłych pokoleniach (Karwasińska i Rychlik, 2011, s. 110) stanowią repozytoria typu Open Access. W ich tworzeniu istotny udział mają naukowcy, którzy samodzielnie deponują w nich kopie opublikowanych lub przygotowanych do publikacji prac. Według definicji (Wikipedia, 2014) repozytorium jest miejscem uporządkowanego przechowywania dokumentów, z których wszystkie są przeznaczone do udostępniania. Jest to również magazyn główny, centralny, zaprojektowany jednak w taki sposób, aby dostęp do wszystkich jego zasobów był równie łatwy. Niegdyś szafa na księgi i akta urzędowe. Współcześnie terminem tym określa się platformy elektroniczne dystrybuujące publikacje naukowe. Wyróżnia się kilka typów repozytoriów:

- narodowe skupiające publikacje naukowców danego kraju (np. Repozytorium Centrum Otwartej Nauki)
- dziedzinowe prezentujące publikacje z określonej dyscypliny naukowej (np. ECNIS Repository z zakresu onkologii)
- instytucjonalne gromadzące dorobek intelektualny danej uczelni lub ośrodka naukowego (np. AMUR – Repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza)

Na początku XXI wieku idea otwartej nauki nabrała przyspieszenia, co wiązało się z niezadowoleniem naukowców z funkcjonującego systemu wydawania czasopism naukowych. Ich rosnące ceny i powolny cykl wydawniczy przyczyniły się do szukania nowych rozwiązań w publikowaniu prac naukowych. Biblioteki akademickie również zostały dotknięte tzw. "kryzysem czasopism", gdyż rynek periodyków naukowych utrzymywany jest głównie z ich budżetów (Morrison, 2013). Poważny problem stanowiły także wysokie koszty gromadzenia, opracowywania, przechowywania i udostępniania. Ze względów ekonomicznych niektóre biblioteki rezygnowały z prenumeraty zbyt drogich czasopism. Środowisko naukowe wiele nadziei wiązało z pojawieniem się w Internecie w latach 90. XX wieku czasopism elektronicznych. Okazało się jednak, że ich cena jest równie wysoka, jak czasopism drukowanych, zaczęto więc szukać nowych modeli dystrybucji treści naukowych. Częściowym rozwiązaniem okazała się tzw. „złota droga" otwartego dostępu do artykułów naukowych publikowanych w recenzowanych periodykach. Bezpłatne dla użytkowników czasopisma generują znaczne koszty ich funkcjonowania związane z procesem recenzowania i przygotowaniem tekstu do publikacji. Obciążenia finansowe przenoszone są na autorów, którzy pokrywają opłaty ze środków zatrudniającej ich instytucji lub z uzyskanych grantów. Tańsza okazała się tzw. „zielona droga" otwartego dostępu polegająca na prowadzeniu repozytorium, w którym archiwizowane są opublikowane lub przygotowane do publikacji teksty naukowe (Otwarta, 2014). Zamieszczone w nim materiały muszą zostać właściwie uporządkowane, aby użytkownicy mogli szybko dotrzeć do poszukiwanych informacji. Prowadzenie repozytorium powierzane jest często bibliotekarzom, którzy mają doświadczenie w gromadzeniu, opracowaniu i udostępnianiu informacji elektronicznej we

wszystkich formach. Ponadto tworząc metodologię pracy ze źródłami otwartymi, wypracowali dobre praktyki na tym polu, dzięki czemu w sposób płynny mogli przystąpić do czynnego udziału w tworzeniu repozytoriów naukowych. Dlatego biblioteki aktywnie włączyły się do działań związanych z inicjatywą na rzecz otwartości w nauce.

Open Access na Uniwersytecie Łódzkim

Pracownicy Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego również przyłączyli się do procesu otwierania nauki w 2010 r., kiedy powstała koncepcja budowy repozytorium instytucjonalnego. Jego głównym celem jest upowszechnianie wyników działalności naukowej pracowników oraz promowanie badań naukowych prowadzonych na Uniwersytecie. Jest to platforma gromadząca i udostępniająca otwarte zasoby naukowe uczelni. Uruchomienie repozytorium instytucjonalnego równoznaczne jest z podjęciem decyzji o długoterminowym zabezpieczaniu obiektów cyfrowych, ich udostępnianiem i rozpowszechnianiem. Uniwersytet Łódzki zobowiązał się do zarządzania materiałami cyfrowymi, stanowiącymi wynik działalności naukowej swoich pracowników. Zadanie budowania repozytorium uczelni powierzono Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego. Powołano zespół administratorów, w którego skład weszli pracownicy Oddziału Informacji Naukowej zajmujący się redakcją zdeponowanych materiałów oraz administrator dbający o oprogramowanie i sprzęt informatyczny. Po skompletowaniu grupy pracowników przystąpiono do pierwszego etapu tworzenia repozytorium tj. projektowania. W tej fazie prac konieczne było przeprowadzenie teoretycznej analizy zagadnienia oraz zbadanie postawy społeczności akademickiej wobec idei otwartej nauki. W ramach przygotowań do uruchomienia repozytorium organizowano w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego coroczne Seminarium Open Access, przybliżające łódzkim naukowcom ten proces. Zapraszano pracowników różnych ośrodków akademickich, którzy dzielili się swoim doświadczeniem w zakresie publikowania w modelu otwartym. Wiele uwagi poświęcono kwestii praw autorskich, przedstawiono niewyłączne umowy wydawnicze, umożliwiające autorom udostępnianie swych prac w otwartym dostępie. Naukowcom przybliżono korzyści wynikające z prowadzenia przez uczelnię repozytorium instytucjonalnego: wzrost prestiżu na skutek zwiększenia widoczności badań naukowych prowadzonych na wydziałach; podniesienie potencjału kadry naukowej oraz wspieranie edukacji studentów przez publikację materiałów dydaktycznych. Aby zachęcić pracowników do deponowania w nim swoich prac. Szczególny nacisk położono na pozytywne skutki wynikające z tego procesu dla autorów publikacji. Są to:

- wzrost cytowalności prac umieszczonych w otwartym dostępie,
- zwiększenie „widoczności" dorobku naukowego – prace umieszczane w repozytoriach są indeksowane przez światowe wyszukiwarki np. Google, Scirus oraz bazę SCOPUS,
- powszechność i szybkość dostępu do badań,
- zabezpieczenie dokumentów zdeponowanych w repozytorium – każdy dokument otrzymuje unikalny identyfikator, dzięki któremu nie ginie w sieci,
- możliwość przechowywania dokumentów w różnych formatach,

- możliwość utworzenia cyfrowego CV – prezentacja własnego dorobku z dostępem do pełnych tekstów; pomoc w procesie składania podań o granty badawcze,
- skrócenie czasu przeznaczonego na zaprezentowanie wyników badań – w oczekiwaniu na publikację w komercyjnym czasopiśmie autor archiwizuje pracę w repozytorium, upowszechniając od razu jej wyniki,
- możliwość zapoznawania się ze statystykami dotyczącymi zdeponowanych prac (Kilka, 2013)

Kolejnym działaniem wchodzącym w skład pierwszego etapu prac nad repozytorium było przeprowadzone drogą elektroniczną wśród pracowników naukowych UŁ badanie ankietowe, mające na celu określenie znajomości zagadnienia Otwartego Dostępu. Ankieta pozwoliła ujawnić preferencje pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych, co do typu zasobu archiwum cyfrowych dokumentów. Badanie wykazało, że 73,5% ankietowanych spotkało się już wcześniej z zagadnieniem Otwartego Dostępu w nauce, a 63,2% respondentów korzysta z czasopism naukowych OA, 50,7% z bibliotek cyfrowych i 20,5% z repozytoriów. W ankiecie pytano również o to, czy pracownicy naukowi zainteresowani są deponowaniem swojego dorobku w repozytorium instytucjonalnym UŁ. Na to pytanie 62,5% odpowiedziało „tak", 33% ankietowanych udzieliło odpowiedzi „nie wiem", 4,5%. odpowiedziało zdecydowanie „nie". 85,2% badanych opowiedziało się za dostępem bez ograniczeń do zdeponowanego dokumentu. Ankietowani zaproponowali również typy dokumentów, jakie powinny znaleźć się w repozytorium. Ne pierwszym miejscu znalazły się czasopisma naukowe i samodzielne artykuły, następnie doktoraty, materiały konferencyjne i dydaktyczne oraz sprawozdania i raporty. Dzięki poznaniu preferencji pracowników naukowych redakcja repozytorium mogła dostosować strukturę kolekcji do ich potrzeb (Brzozowska, 2011, s. 145-146). Przystąpiono do kolejnego etapu prac – wdrażania systemu. Do obsługi Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego wybrano darmowe oprogramowanie D-Space. Jest to program elastyczny, łatwo konfigurowalny i zgodny z protokołem OAI-PMH (Open Archives Initiative-Protocol for Metadata Harvesting), umożliwiający implementację systemu identyfikacji obiektów cyfrowych (handle system) oraz eksport metadanych do zewnętrznych platform. Dzięki temu każdy zdeponowany w Repozytorium dokument ma przypisany numer DOI (digital object identifier) umożliwiający indeksowanie go przez wyszukiwarki naukowe m.in. Gogle Scholar. Aby zadbać o lepszą widoczność i łatwiejsze wyszukiwanie, administratorzy RUŁ zarejestrowali je w Agregatorze Centrum Otwartej Nauki, stanowiącym wspólny punkt dostępu do zasobów polskich otwartych repozytoriów (Agregator, 2014). Przystąpiono również do projektu Driver, tworzącego europejską strukturę otwartych repozytoriów cyfrowych (Driver, 2014). Autorzy zdeponowanych prac mogą obserwować statystyki pobrań swoich publikacji dzięki zaimplementowanemu modułowi statystycznemu. Administratorzy repozytorium dodali także wtyczkę AddThis, pozwalającą na bezpośrednie połączenie z portalami społecznościowymi i pocztą elektroniczną. Po przetestowaniu platformy D-Space opracowano procedury i utworzono dokumenty polityki funkcjonowania oraz uruchomiono wersję finalną. Utworzono zbiory, odpowiadające strukturze organizacyjnej Uniwersytetu Łódzkiego, zawierające kolekcje

według typów deponowanych dokumentów. Są to: artykuły naukowe, książki, rozdziały książek, materiały dydaktyczne, materiały konferencyjne, prace doktorskie i habilitacyjne. Dodatkowo utworzono zbiór, w którym w oddzielnych kolekcjach umieszczane są uczelniane czasopisma naukowe. Projektując architekturę repozytorium w poszczególnych zbiorach przewidziano również miejsce dla projektów badawczych prowadzonych przez pracowników Uczelni zarówno w zakresie badań własnych jak i stypendiów czy grantów. Odpowiadając na potrzeby użytkowników założono osobny zbiór dla serii wydawniczych Uniwersytetu Łódzkiego.

Depozytariuszem materiałów może zostać pracownik lub doktorant UŁ po uzyskaniu autoryzacji, udzielonej przez redaktora repozytorium (Goszczyńska i Mikołajuk, 2012, s. 24-25). Na początku 2014 roku ponad 180 pracowników Uniwersytetu Łódzkiego miało założone konta autorskie uprawniające do samodzielnego deponowania dokumentów. Niezbędnym warunkiem zamieszczania w repozytorium publikacji jest posiadanie do nich praw autorskich. Kwestie prawne budzą wiele wątpliwości wśród naukowców i mogą być przyczyną zaniechania publikowania w otwartym repozytorium. W trakcie procesu autoarchiwizacji autorzy udzielają licencji na korzystanie ze swoich prac. Do wyboru mają jedną z otwartych licencji Creative Commons lub bezterminową licencję niewyłączną. W drugim przypadku autor musi podpisać stosowną umowę i dostarczyć ją administratorom platformy. Prawa autorskie do deponowanych prac pozostają przy ich twórcach, co oznacza, że można je przekazać w tej samej postaci innemu wydawcy bez zgody właściciela repozytorium.

Rys. 1 Platforma Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego

http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/xmlui/ [31.01.2014]

Pomimo że, repozytoria dziedzinowe powstały wcześniej niż instytucjonalne, to właśnie te drugie mają większe znaczenie w rozwoju idei otwartego dostępu na uczelniach. Stanowią, bowiem cyfrowe archiwum gromadzące i udostępniające dorobek intelektualny społeczności naukowej (Crow, 2002). Ich prowadzenie jest dużym wyzwaniem organizacyjnym i finansowym dla uczelni oraz wymaga ścisłej współpracy bibliotekarzy, naukowców, informatyków, wydawców i uczelnianej administracji. Nakłady poniesione na uruchomienie i utrzymanie platformy repozytorium zwracają się w dłuższej perspektywie i dotyczą budżetu całej szkoły wyższej, a nie tylko jej biblioteki. Instytucjonalne repozytoria mogą być postrzegane jako sposób uczelni na doprowadzenie do obniżenia kosztów zakupu czasopism naukowych, a nawet do zmiany modelu publikowania. Redakcje niektórych uczelnianych periodyków rezygnują z tradycyjnej formy drukowanej na rzecz wersji elektronicznej (Brzozowska, 2011, s. 141), inne zaś decydują się na formę hybrydową tj.

papierowo-elektroniczną. Przyspiesza to czas publikacji, zmniejsza jej koszty i poszerza krąg odbiorców. Konsekwencją przejścia przez redakcję na wersję elektroniczną jest zamieszczenie pełnej kolekcji numerów danego tytułu na platformie repozytorium instytucjonalnego. Umożliwia to rezygnację z usług komercyjnych platform wydawniczych, które zapewniały oprogramowanie i sprzęt informatyczny służące dostarczeniu zawartości oraz utworzeniu metadanych niezbędnych do indeksowania czasopism przez serwisy abstraktowe czy wyszukiwarki naukowe. Zadanie profesjonalnego opracowania oraz rejestrowania numerów DOI dla poszczególnych artykułów zostało przejęte przez administratorów repozytorium instytucjonalnego. Redakcje czasopism nie ponoszą kosztów opłaty za utrzymanie swoich tytułów na platformie. Repozytorium zapewnia wieczystą archiwizację zdeponowanych materiałów. Tej gwarancji nie dawała współpraca z komercyjnym wydawcą, który po wygaśnięciu lub rozwiązaniu umowy z redakcją czasopisma usuwał ze swojej platformy numery archiwalne. W takich przypadkach niektóre redakcje zamieszczały je na stronie internetowej wydziału lub instytutu, odpowiedzialnego za ich publikację. Udostępniane w ten sposób czasopisma nie są profesjonalnie opracowane, brak metadanych i numeru DOI uniemożliwia indeksowanie poszczególnych artykułów w serwisach abstraktowych. Po uruchomieniu instytucjonalnego repozytorium redakcje mogły przenieść do niego swoje czasopisma. Z rozwiązania tego skorzystał Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Uniwersytet Łódzki. Na platformach AMUR i RUŁ utworzono osobny zbiór dla czasopism naukowych wydawanych na obu uczelniach. Inna jednak jest polityka władz obu uczelni wobec redakcji uniwersyteckich periodyków. Uniwersytet Adama Mickiewicza nakłada na redakcje obowiązek zamieszczania w repozytorium instytucjonalnym bieżących numerów danego tytułu, uzależniając od tego jego finansowanie. Natomiast Uniwersytet Łódzki decyzję o deponowaniu czasopism pozostawia ich redaktorom. Przekłada się to liczbę zamieszczonych w repozytorium tytułów, poznański AMUR gromadzi 62 periodyki natomiast RUŁ udostępnia 39 czasopism[1]. Kolekcje periodyków łódzkiego repozytorium stale się powiększają, co jest wynikiem wprowadzenia nowych kryteriów oceny czasopism naukowych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. (Rozporządzenie, 2012). W ankiecie ewaluacyjnej czasopisma wymaga się od redakcji wpisania m.in. numeru DOI oraz nazw baz abstraktowych, w których pismo jest indeksowane. Zdeponowanie periodyku na platformie repozytorium zapewnia spełnienie obu tych warunków. Jednostki naukowe wydające czasopismo naukowe wymienione w wykazie MNiSW otrzymują wyższe kategorie naukowe, co ma wymierne konsekwencje finansowe. Archiwizowaniem artykułów w kolekcjach czasopism zajmują się nie ich autorzy, ale redaktorzy czasopism, co daje gwarancję zamieszczenia kompletnych numerów. W celu łatwiejszego przeglądania ich zawartości administratorzy Repozytorium UŁ zamieszczają spisy treści z hiperlinkami do poszczególnych artykułów. Ich pisanie w języku HTML jest czynnością czasochłonną i spowalnia proces zatwierdzania zdeponowanych materiałów. Pozwala jednak redakcji repozytorium zweryfikować zawartość poszczególnych numerów i uzupełnić ewentualne braki. Efektem

[1] Stan na dzień 15 kwietnia 2014.

jest udostępnienie czytelnikom dobrze skonstruowanej kolekcji periodyków, umożliwiającej łatwe zapoznanie się z ich treścią.

Repozytorium instytucjonalne ma wpływ na ocenę parametryczną uczelni i jest ważnym elementem infrastruktury badawczej. Dzięki otwartym protokołom zasoby repozytorium indeksowane są zarówno przez uniwersalne wyszukiwarki (google), jak i serwisy naukowe (Scirus). Wyniki wyszukiwania informacji dostępne są niemal wszędzie niezależnie od kanałów ich przeglądania. Repozytorium jest więc przykładem działania konwergencji mediów czyli zbiegania się rozwiązań i usług informatycznych, telekomunikacyjnych, elektronicznych, cyfrowych i medialnych w jedną niemal nierozróżnialną całość (Jaskowska, 2008). Użytkownik końcowy może nawet nie mieć świadomości, że wchodzi na stronę repozytorium instytucjonalnego, gdyż za pośrednictwem popularnej wyszukiwarki dotarł bezpośrednio do pożądanego tekstu. To sprawia, że liczba upublicznionych w Internecie materiałów ciągle rośnie Wdrożenie nowoczesnego systemu dystrybucji i zarządzania wiedzą leży w interesie uczelni zaś repozytorium instytucjonalne stanowi jej wizytówkę.. Przed bibliotekarzami zarządzającymi Repozytorium UŁ leży konieczność upowszechniania repozytoryjnej formy publikacji wyników badań wśród pracowników naukowych macierzystej Uczelni.

Bibliografia

1. Agregator Ceon [on-line]. Tryb dostępu: http://agregator.ceon.pl/Welcome.action [31.01.2014]
2. Bednarek-Michalska B. (2011), Rola bibliotek naukowych we wdrażaniu rozwiązań otwartych. Repozytorium Open Acces – model dla uczelni W: Otwarte zasoby wiedzy – nowe zadania uczelni I bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej. Kraków, s. 45-59
3. Brzozowska A. (2011), Otwarte zasoby wiedzy na przykładzie łódzkich jednostek naukowych ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Łódzkiego W: Otwarte zasoby wiedzy – nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej, Kraków, s. 139-153
4. Budapeszteńska inicjatywa otwartego dostępu do wiedzy po dziesięciu latach: ustawienie domyślne – otwartość [on-line]. Tryb dostępu: http://www.opensocietyfoundations.org/openaccess/boai-10-translations/polish [31.01.2014]
5. Crow R. (2002), The Case for Institutional Repositories : A SPARC Position Paper, "ARL" [on-line]. Nr 223 s. 4. Tryb dostępu: http://www.sparc.arl.org/sites/default/files/media_files/instrepo.pdf [31.01.2014]
6. Driver [on-line]. Tryb dostępu: http://search.driver.research-infrastructures.eu/Welcome.action [31.01.2014]
7. Goszczyńska A., Mikolajuk L. (2012). Kurs na otwartą naukę. "Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego", nr 4/5, s. 24- 25
8. Jaskowska B. (2008), O kulturze konwergencji słów kilka. „EBIB – Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” [on-line] Nr 1 (92). Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2008/92/a.php?jaskowska [14.01.2014]
9. Karwasińska E., Rychlik M. (2011), W kierunku uczelnianego repozytorium cyfrowego W: Cyfrowy Świat Dokumentu: wydawnictwa, biblioteki, muzea, archiwa. Warszawa, s. 110
10. Kilka słów o Repozytorium W: Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego [on-line]. Tryb dostępu: http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/RepoInfo/infoRUL.html?info [1.02. 2014]

11. Kulczycki E. Blogi i serwisy naukowe. Komunikacja naukowa w kulturze konwergencji W: Materiały konferencyjne EBIB [on-line]Nr 22. Tryb dostępu: https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/handle/10593/2520 [31.01.2014]
12. Morrison H. (2013), Economics of scholarly communication in transition "First Monday" [on-line] Vol.18, nr 6. Tryb dostępu: http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/4370/3685 [1.02. 2014]
13. Otwarta nauka [online]. Tryb dostępu: http://otwartanauka.pl/przewodnik-po-otwartej-nauce/ruch-open-access/ [1.02. 2014]
14. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom. Dz. U. 2012 poz. 877 [on-line]. Tryb dostępu: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/b463c0f711c04e0de131b57839639ca7.pdf [1.02. 2014]
15. Rychlik M., Karwasińska E. (2007) Repozytorium instytucjonalne jako czynnik wspomagający rozwój nauki w środowisku akademickim "Biblioteka" nr 11 (20), s. 153-167
16. Wikipedia [on-line]. Tryb dostępu: http://pl.wikipedia.org/wiki/Repozytorium [31.01.2014]

Institutional Repository as a New Form of Scholarly Communication

ABSTRACT: The paper describes the stages of formation and development of the Repository of Lodz University, as a means of scholarly communication. The benefits of the community the existing open scientific platforms are listed here. The idea of promoting Open Access in the community Lodz scientists is also signalled.

KEYWORDS: institutional repository, Open Access, scholarly communication

AGNIESZKA ZIĘBA
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie
e-mail: zigba@vp.pl

Ryszard Ziemba – „poeta książki”

ABSTRAKT: W artykule została przedstawiona osoba Ryszarda Ziemby, rzeszowskiego introligatora, bibliofila oraz znawcy książki, który był jednym z najwybitniejszych przedstawicieli tak trudnej i niespotykanej sztuki jaką jest oprawa artystyczna. Krótkiej charakterystyce została poddana także unikatowa kolekcja artysty, której głównym ogniwem jest 150 opraw dzieł Czesława Miłosza.

SŁOWA KLUCZOWE: introligator, introligatorstwo artystyczne, kolekcja, oprawa artystyczna, Ryszard Ziemba

Przez ponad dwadzieścia stuleci książka, która początkowo zapisywana była na kamiennych tabliczkach, ręcznych kaligrafach lub zwojach papirusu, jawiła się jako ważny nośnik wiedzy oraz zapis myśli i refleksji. Była zjawiskiem wręcz wyjątkowym, które nierzadko traktowano jako przedmiot mityczny (Wilmański, 2013). Pierwsze książki były to ręcznie przepisywane przez mnichów teksty, uzupełniane pięknymi ilustracjami, a także wzbogacane drewnianymi oraz skórzanymi oprawami. Były to prawdziwe dzieła sztuki, za pośrednictwem, których człowiek dogłębniej poznawał świat oraz kształtował swój światopogląd, a także poczucie piękna i estetyki (Chorzewska, 1987, s.187). Już wtedy istnieli wykwalifikowani rzemieślnicy, których dziś uważa są za prekursorów introligatorstwa. Łączyli oni pojedyncze płaty papirusu w stosownie długie zwoje, przycinali dolne i górne brzegi, aby uniknąć strzępienia się ich, po czym wygładzali je pumeksem i barwili brzeg na czarno (Semkowicz, 1948, s. 8). Niestety, ze względu na swą wartość i fakt, że były to dzieła unikalne, księgi te były niedostępne dla szerszego grona czytelników. Chronione były bardzo skrupulatnie przez zakonników, którzy gromadzili je w niedostępnych bibliotekach gdzie dostęp mieli tylko nieliczni. Jednakże postęp cywilizacyjny, wynalezienie druku oraz technik graficznych diametralnie zmienił tę sytuację. Książki nie były już tak pożądane jak dawniej, a walorem zachowującym ich dawniejszą świetność były przede wszystkim unikatowe oprawy i ilustracje wykonane przez znamienitych artystów i malarzy (Wilmański, 2013).

Dziś w dobie prężnego rozwoju technologii komputerowej i Internetu książka nie jest już tak wyjątkowym zjawiskiem jak kilkaset lat temu. W epoce kiedy jest ona już na tak szeroką skalę spopularyzowana jej walory znacznie uległy degradacji. Następstwem tego było również uproszczenie oprawy, aby książka mogła stać się tania i dostępna dla wszystkich (Semkowicz, 1948, s. 8). Na szczęście istnieją ludzie, którzy miłują książkę ponad wszystko, a poprzez swoje wyjątkowe i unikatowe oprawy dają im nowe życie.

Introligatorstwo artystyczne to bardzo trudne rzemiosło, wymagające wielkiego talentu, pasji jak również poświęcenia. Większość rzemieślników, wykonujących tę profesję poprzestaje na samej sztuce introligatorstwa, nie wychodząc poza ramy standardu i normalizacji. W Polsce niewielu jest artystów, którzy swoje życie poświęcili książce, a dokładniej jej zewnętrznej szacie graficznej, dzięki której owe dzieło literackie stało się tak

wyjątkowe i elitarne. Jednym z najwybitniejszych przedstawicieli tego rzemiosła, który odzwierciedla swoje emocje i uczucia w tworzonej przez siebie oprawie był Ryszard Ziemba.

Rzeszowski artysta-introligator

Ryszard Ziemba to postać bardzo dobrze znana w środowisku, artysta-introligator, bibliofil, który ponad wszystko kochał książki i wielbił oprawę. Filozof-humanista, myśliciel, człowiek o licznych zainteresowaniach, wierny przyjaciel zwierząt i roślin. Była to osobowość niezwykła o niebywałym talencie, która z niespotykanym kunsztem łączyła i wykorzystywała w swych pracach umiejętności z dziedziny nie tylko introligatorstwa, lecz także z zakresu malarstwa, rzeźby, haftu i złotnictwa. Z pietyzmem i uwielbieniem realizował swoje wizje artystyczne odnoszące się do historii książki. Dzięki wnikliwym studiom w dziedzinie księgoznawstwa stał się prawdziwą „kopalnią wiedzy" na temat historii książki, gdzie niewątpliwie przekroczył przeciętny zakres kompetencji (Nowakowski, 2007, s.6).

Pan Ryszard urodził się 25 marca w 1933 r. w Magierowie pod Lwowem. Do Rzeszowa przybył w 1944r. wraz z falą kresowych emigrantów. Ukończył Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Rzeszowie. Z wykształcenia był magistrem filologii polskiej, ponadto posiadał dyplom mistrzowski w zakresie introligatorstwa i zezwolenie konserwatora zabytków na wykonywanie prac konserwatorskich papieru i pergaminu (Rabizo-Bierek, 2004, s.788). Zawodowo zajmował się różnymi profesjami. Wykonywał prace biurowe, był kreślarzem, introligatorem, wykładał historię i morfologię książki, jak również technologię materiałów poligraficznych. Przez siedem lat zajmował stanowisko starszego asystenta w Instytucie Filologii Polskiej w rzeszowskiej WSP. Pracował także jako konserwator zbiorów specjalnych w Bibliotece Głównej tejże uczelni (Ziemba, 1997, s.23). Niezwykły kunszt Pana Ziemby został odkryty przez Muzeum Okręgowe w Rzeszowie. Pracował w owym czasie jako kreślarz jednakże wystawiał już swe prace w Muzeum Narodowym w Krakowie. Z czasem awansował na introligatora łańcuckiego muzeum. Jako iż był pracownikiem resortu kultury otrzymał w 1969 r. kilkutygodniowe stypendium zagraniczne do NRD, gdzie miał miejsce pokaz jego prac i wystawa w Wielkich Zakładach Graficznych w Plauen i Lipsku. Po powrocie do kraju szybko zrezygnował z dalszej oprawy dzienników ustaw oraz czasopism dla biblioteki muzealnej i złożył wymówienie. Jednakże przed rezygnacją ze stanowiska na pożegnanie podjął się konserwacji pożółkłej ryciny wiszącej w gabinecie dyrektora. Od zawsze był przekonany i wierzył w to, że potrafi coś więcej niż introligator i kreślarz, dlatego też ubiegał się o etat w pracowni konserwatorskiej w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie. Niemniej jednak ze względu na fakt, iż była wolna wówczas posada w Lidze Ochrony Przyrody, Pan Ryszard zrezygnował z wcześniejszych planów. Już jako kierownik biura w 1971 r. przygotował niepowtarzalną wystawę dla Muzeum Historycznego w Krakowie. Natomiast na rzeszowską WSP trafił m.in. dzięki temu, że dwóch rektorów powodowanych ciekawością, a także prośbą wykonania okolicznościowej oprawy przybyło do jego mieszkania. W taki to sposób wiedza Pana Ziemby po raz pierwszy została wykorzystana i zaczęła być przekazywana (Adamski, 1977, s.9).

Skąd wzięła się jego pasja i miłość do książek Pan Ryszard sam nie wiedział. Jednakże wspominał, że od najmłodszych lat był wielbicielem i uważnym czytelnikiem książek, które stanowiły cały jego świat. Od dziecka okazywał im szacunek i wielkie zainteresowanie. Te, które były mu najbliższe gromadził w małym kuferku i choć jeszcze nie umiał czytać to oglądał je z wielkim zaciekawieniem i udawał, że zapoznaje się z ich treścią. To właśnie ten malutki kuferek jako jedna z nielicznych rzeczy po dramatycznej ucieczce przed Ukraińcami ze wschodu dotarła z nim do Rzeszowa (Ryszard Ziemba, 1981, s. 114). W nim także przywiózł pierwszą książkę jaką pożyczył w szkole w Magierowie, a było to *O Janku Wędrowniczku* M. Konopnickiej. Książka ta wywarła na nim tak ogromne wrażenie, że nie omieszkał przeczytać jej kilka razy, a w wyobraźni tworzył coraz to nowe przygody bohaterów. Pan Ziemba książki nigdy nie oddał. Przechowywał ją w domu, już ze słabo widoczną pieczątką biblioteki, w kasetce z brokatu chińskiego, obłożonej skórą cielęcą z misternymi złoceniami. Jak sam przyznał było to tylko jedno z kilku wydań tej bajki, które posiadał w swojej kolekcji (Mach, 2009). Już w szkole podstawowej wiedział, że oprawa książek to będzie pasja jego życia. Kiedy uczęszczał do szóstej klasy nauczyciel na zajęciach praktycznych pokazał jak należy poprawnie wykonać oprawę książki. Po zakończonych warsztatach Pan Ryszard postanowił oprawić swoją ulubioną bajkę, według wskazówek nauczyciela. Przy pomocy noża kuchennego i kleju stworzył swoją pierwszą okładkę… mniejszą niż środek książki. Pomimo, że było to nie do końca udane „dzieło" Pan Ziemba trzymał ją w swoich zbiorach i traktował jak relikt. Bez wątpienia to ta pozycja odegrała w jego życiu kluczową rolę. Kiedy pokazał nauczycielowi rezultaty swojej ciężkiej pracy i poprosił o dalsze wskazówki, usłyszał *Chłopcze, ja też już więcej nie potrafię*. Na szczęście nauczyciel nie pozostawił początkującego artysty samemu sobie. Podał literaturę, z której można było czerpać informację na temat oprawy i introligatorstwa oraz dodał otuchy do dalszej pracy. To właśnie ten moment stał się kluczem do całego dalszego życia Pana Ziemby (Rakuś, 1999, s. 26). Wtedy uświadomił sobie, że książki to jego pasja, a on dając im szczególną oprawę będzie im dawał drugie nowe życie.

Ryszard Ziemba pomimo, iż był posiadaczem wielu świadectw i certyfikatów, był przede wszystkim wyjątkowo utalentowanym samoukiem i pasjonatem książki. Tylko dzięki swojej wytrwałości i niezwykłym umiejętnościom każdego dnia niezłomnie szlifując swój talent osiągnął tak niebywały kunszt i precyzję (Wolski, 2011, s. 31). Oprawy nauczył się sam, zdobywając wiedzę z podręcznika wydanego w latach 40-tych XX w. *Introligatorstwo* A. Semkowicza. Od tej pozycji książkowej zaczęła się profesjonalna praca Pana Ryszarda. Podobnie jak bajka *O Janku Wędrowniczku* i pierwsza oprawiona książka podręcznik ten zajmował honorowe miejsce w jego kolekcji (Kensy, 2000, s. 7). Dzięki swojej dociekliwości i niezłomności, jak również zasobnej literaturze zdobył nie tylko wiedzę teoretyczną lecz również praktyczną.

Zgłębił tajniki dotyczące oprawy artystycznej książki, a także dziejów przyrządów pisarskich oraz konserwacji papieru i pergaminu. Dodatkowo posiadł wiele umiejętności manualnych, jak np. obróbka blachy, nakładanie złoceń czy grawerowanie (Rakuś, 1999, s.26). Sam także musiał zadbać o materiały potrzebne do oprawy. Pan Ziemba od zawsze żył

skromnie, ale jego dzieła są pełne przepychu i luksusu. W jego oprawach można znaleźć 24-karatowe złoto, lamparcie futro, heban, papier czerpany, pergaminy, kość słoniową, chiński brokat, korale, bursztyny. Nigdy nie palił, nie pił, ale jak trzeba było, to z butelką wysokoprocentowego alkoholu obchodził zakłady szewskie w poszukiwaniu deficytowych i unikalnych materiałów. Heban uzyskał, gdy odkupił od księdza drewnianą laskę z rączką wykonaną z tego właśnie drewna. Skórę anakondy otrzymał od pani profesor jednego z uniwersytetów, która była zachwycona jego pracami. W złoto płatkowe zaopatrzył się u konserwatora dzieł sztuki, a korale i bursztyny kupował na bazarze. Liście papirusu oraz drzewo bambusowe otrzymał od życzliwej osoby, która właśnie wróciła zza granicy. Na te drogocenne materiały, kamienie, metale i kruszce Pan Ryszard tracił większość swoich zarobków, gdyż nie tolerował materiałów zastępczych, imitacji i tandety (Adamski, 2012, s. 81). Często ledwo wiązał koniec z końcem, ale najważniejsze było stworzenie oprawy wyjątkowej i nieskazitelnej. Dzięki temu dziś możemy podziwiać jego prace oprawne w cienkie skórki, safiany, przepiękne kolorowe skóry, tłoczone prawdziwym złotem z okuciami metalowymi lub klamrami z koralu, wysadzane bursztynami (Kamieńska, 1971, s. 159). Nie interesowała go nigdy komercja, blichtr i popularność. Ważna była tylko oprawa, dzięki której interpretował dane dzieło. Przed przystąpieniem do pracy dogłębnie studiował i analizował zawiłości najbardziej złożonych technik introligatorskich. Chcąc podjąć się oprawy emalierskiej, wcześniej przestudiował większość literatury dotyczącej tej dziedziny, by jak najwięcej dowiedzieć się o emalii komórkowej. Nie było dla niego rzeczy niemożliwych. Aby wykonać haft reliefowy, który był tak charakterystyczny dla zabytkowych opraw, odszukał w Jaśle hafciarkę, która specjalizowała się w tej dziedzinie. Prawdziwe kajdanki natomiast zdobył od samego komendanta jednostki wojskowej w zamian za obietnicę oprawy pracy magisterskiej dla jego córki (Mach, 2009). Pan Ziemba nie oprawiał także na zamówienie. Wyjątek zrobił dla Biskupa Kazimierza Górnego, dla prac które miały być podarowane Janowi Pawłowi II. Jak sam przyznał, oprawił również kiedyś, pod przymusem, albumy zdjęć dla I sekretarzy PZPR, odwiedzających Rzeszów. Raz dokonał oprawy dla osoby prywatnej. Pewnego dnia odwiedził go nauczyciel ze Starachowic, prosząc o oprawę jednej książki. Pan Ryszard kategorycznie odmówił. Zmienił jednak zdanie, gdy zauważył, że nauczyciel stojąc przed nim trzyma w ręku ręcznie przepisany, jakby kaligraficznym pismem, egzemplarz *Doliny Issy* Cz. Miłosza (Kwiatkowski, 2011).

Oprawiał tylko te książki, które wywarły na nim ogromne wrażenie, były mu bliskie i te których treści nie dało się zapomnieć. Przed rozpoczęciem pracy wnikliwie studiował książkę, uważnie śledził jej treść. Wszystko po to, by móc dokładnie zrozumieć jej przesłanie. Następnie zakreślał poszczególne fragmenty, które go poruszyły i nanosił złoconymi literami na skórzaną oprawę. Wszystkie jego prace są unikalne, jedyne w swoim rodzaju. Każda oprawa wyraża jego stosunek wobec samej książki jak i świata. Pan Ryszard wizualnie interpretował i odzwierciedlał osobisty stosunek, w jaki przeżywa dane dzieło literackie. W taki oto sposób powstawały dzieła wyjątkowe, kunsztowne i wyrafinowane, które są wyrazem nie tylko umiłowania, lecz także sprzeciwu wobec przeczytanej treści. Każdy

element oprawy, każda ozdoba jest semantycznie nacechowana, a sposób, w jaki jest wykonana świadczy o jego stosunku do twórczości danego pisarza (Ziemba, 1997, s.23).

Wszystkie swoje prace Pan Ryszard tworzył u siebie w niewielkim mieszkaniu w bloku na jednym z rzeszowskich osiedli. Nigdy nie posiadał profesjonalnej pracowni. Za warsztat pracy służyła mu kuchnia, którą musiał nieustannie dzielić z żona przygotowującą posiłki. Latem by nie przeszkadzać domownikom przenosił warsztat na balkon. Po kilkunastu latach otrzymał od miasta lokum na strychu bloku, w którym mieszkał. Tam na własną rękę urządził sobie wygodne miejsce do pracy, gdzie przetrzymywał większość swojej kolekcji. Jednakże w ostatnim okresie miejsce to rzadko spełniało swą funkcję. Pan Ziemba od kilku lat nie tworzył nowych opraw. Zdrowie mu na to nie pozwalało. Wykonywał jedynie niewielkie prace, na tyle ile mu siły pozwalały.

W czasach, kiedy był w pełni zdrowy przez wiele lat Pan Ziemba prowadził działalność popularyzatorską, dawał wykłady i wygłaszał pogadanki dotyczące historii książki i sztuki introligatorskiej. Stacje telewizyjne w Krakowie i Rzeszowie, jak również rzeszowska rozgłośnia Polskiego Radia nadawały cykl kilkudziesięciu programów jemu poświęconych. Pan Ziemba może poszczycić się mnóstwem prestiżowych i znakomitych wystaw swoich prac. Najważniejsze krajowe i zagraniczne to: w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie – 1964 r., 1970 r., 1979 r., w Rzeszowskim Biurze Wystaw Artystycznych – 1977 r., Muzeum Narodowym w Krakowie – 1966 r., w Muzeum Historycznym w Krakowie – 1977 r., Muzeum im. J. Czechowicza w Lublinie – 1969 r., w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. E. Raczyńskiego w Poznaniu – 1974 r., w Pałacu Kultury w Koszycach – 1969 r. Fragmenty swojej unikatowej kolekcji prezentował na ponad dwóch tysiącach spotkań autorskich.

Jego praca i osiągnięcia zostały docenione prze wiele osób, nie tylko przez autorytety naukowe w dziedzinie introligatorstwa, ale także przez krytyków sztuki, publicystów, ludzi kultury, pisarzy, jaki i zwykłych miłośników książek. Profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie Witold Chomicz napisał: *Uważam, że praca artystyczna i trud, z jakim podejmuje swe prace p. Ryszard Ziemba jest jedną z cegiełek budowy Kultury Polskiej* (Sondej, 2010). Wyrazy uznania za elitarnie oprawioną książkę nadeszły także od Zakładu Narodowego im. Ossolińskich z Wrocławia */…/ Szanowny Panie. Przekazał Pan do Ossolineum piękny prezent. Wspaniale oprawioną książkę J. Długosza, Rękopiśmienne dedykacje autorskie w księgozbiorze Ossolineum. Oprawa jest pod każdym względem perfekcyjna. Będziemy ją pokazywali jako świadectwo introligatorskiego kunsztu. Dziękuję Panu za tą perełkę oraz za życzliwą dedykację./…/ dr Adolf Juzwenko* (Sondej, 2010).. Równie piękne podziękowania artysta otrzymał od Biskupa pomocniczego diecezji kamienieckiej na Ukrainie /…/ *Szanowny i drogi Panie Ryszardzie. W ostatnim okresie, za pośrednictwem naszego wice rektora ks. dr Jacka Uliasza otrzymaliśmy od Pana Ryszarda wspaniały dar w postaci Pisma Świętego w obrazach, dla tworzącego się muzeum diecezjalnego. Serdecznie za niego dziękujemy. Szanownemu i Drogiemu Panu Ryszardowi, w imieniu Arcypasterza Diecezji Kamienieckiej oraz moim własnym, a także licznej społeczności Kamieńca Podolskiego oraz całej diecezji kamienieckiej, życzę szczególnie zdrowia /…/* Biskup Jan Niemiec (Sondej, 2010).

Ponadto ukazało się około 350 publikacji poświęconych twórczym dokonaniom Pana Ryszarda. Był on także laureatem wielu nagród, listów pochwalnych, wyróżnień i stypendiów nadawanych przez prezydenta miasta, wojewodę, ministra, a także przez organizacje branżowe i społeczne. W 1980 r. odebrał dyplom przyznany prze Ministerstwo Kultury i Sztuki za osiągnięcia w upowszechnianiu kultury. W 1991 r. została mu przyznana nagroda Wojewody Rzeszowskiego, w 1992 r. otrzymał roczne stypendium Fundacji Kultury Polskiej i Instytutu Kultury. Trzy lata później został laureatem Nagrody Miasta Rzeszowa w dziedzinie kultury i sztuki oraz otrzymał Medal im. F. Kotuli (Rabizo-Bierek, 2004, s. 788). Dodatkowo 19 stycznia 2013 r. na 659 rocznicę nadania Rzeszowowi praw miejskich ,został mu nadany tytuł zasłużonego obywatela miasta Rzeszowa, jak również ukazał się album prezentujący jego najcenniejsze prace. Podczas uroczystości miała miejsce krótka, trwająca kilka godzin wystawa dzieł artysty. Prace, które były prezentowane to tylko mała część unikatowej kolekcji Pana Ryszarda Ziemby, która powstawała przez całe jego życie. W jego domowej biblioteczce znajdowało się ponad 7 tysięcy książek. Te, które były mu najbliższe oprawiał własnoręcznie. Łącznie wykonał ok. 800 opraw artystycznych, które złożyły się na 25 cykli tematycznych. Każdy cykl zadedykowany jest innej tematyce. Istnieją cykle poświęcone m.in. współczesnej oprawie artystycznej, eksponatom obrazującym dzieje formy książki na przestrzeni sześciu tysięcy lat, historycznym rodzajom opraw artystycznych, przyrządom pisarskim wszystkich epok wykonanych z oryginalnych materiałów, oprawom baśni i bajek dzieciństwa, oprawom literatury ludowej oraz dawnym księgom liturgicznym. W zbiorach Pana Ryszarda możemy znaleźć także cykle poświęcone oprawom książek i grafik jemu dedykowanych, cykl oprawy książek miniaturowych, galanterii introligatorskiej, cykl reprodukcji obrazów kultu maryjnego, jak i obrazów dewocyjnych oraz wycinków prasowych i zdjęć Jana Pawła II (Kensy, 2000, s.7).

Dzieło życia

Najważniejsze miejsce w jego kolekcji, jak sam mawiał, zajmowała współczesna oprawa artystyczna. Za „dzieło życia" uważał kilkaset opraw książek Czesława Miłosza i o Miłoszu. Artysta wykonał ok. 150 opraw utworów poety, jak i dzieł jemu poświęconych. W oprawach tych zastosował pełną paletę technik introligatorskich oraz wszelakie dostępne materiały (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 03.12.2012 r) . Jak sam przyznał prace te, którym poświęcił większość życia i w stworzenie których włożył całe serce, a także wielki trud to jego „opus vitae" (Ziemba, 1999, s.25).

Pierwszą oprawę Miłosza artysta zaprojektował jeszcze przed przyznaniem poecie nagrody Nobla. Mowa tu o *Ocaleniu*, zbiorze wierszy wydanym w 1945 r. Od tej właśnie pozycji zaczęła się niezwykła pasja i narodziło się gorliwe zamiłowanie do dalszej oprawy dzieł Miłosza. Wówczas Ziemba zaczął skrupulatnie śledzić wszelakie informacje dotyczące literackiej działalności samego poety, jak i ludzi o nim piszących (Ziemba, 1999, s.25).

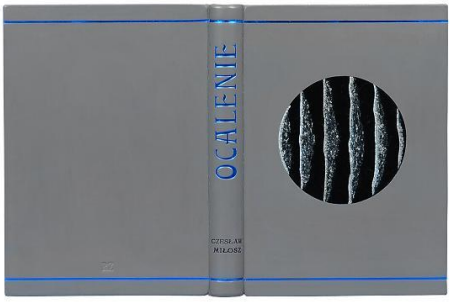

Fot.1 *Ocalenie* Cz. Miłosza. Egzemplarz oprawiony w skórę cielęcą, tłoczenia folią i na ślepo

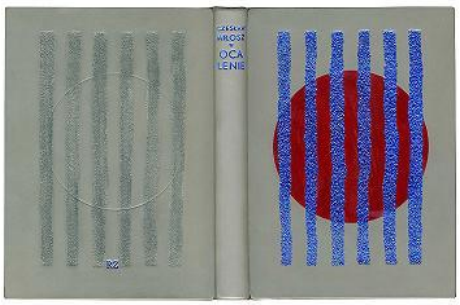

Fot.2 *Ocalenie* Cz. Miłosza. Egzemplarz oprawiony w skórę cielęcą, kompozycja ryta

Źródło: Oba zdjęcia pochodzą z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Kiedy liczba opraw dzieł Miłosza przekroczyła setkę o działalności Pana Ziemby dowiedział się sam poeta. W 1988 r. Miłosz wysłał z Berkeley do Pana Ryszarda list z wyrazami podzięki i uznania dla jego pracy. List ten był początkiem pięknej znajomości między Panem Ziembą i Miłoszem. Przed przyjazdem do Polski Miłosz zadzwonił z Kalifornii do Pana Ryszarda, aby bliżej poznać człowieka, który tak umiłował jego twórczość. Później obaj Panowie utrzymywali stały kontakt telefoniczny. Następnie, kiedy poeta był już w Polsce podał dokładną datę przyjazdu. Miłosz przyjechał do Rzeszowa ze swoją żoną Caroll 24 XI 1992 r. Była to jedyna jego wizyta w tym mieście (Adamski, 2004, s.8).

Fot.3 Czesław Miłosz w mieszkaniu R. Ziemby.

Źródło: Zdjęcie pochodzi z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Spotkanie Miłosza z Panem Ziembą trwało blisko 6 godzin, podczas którego poeta nie tylko podziwiał oprawy książek, ale także odczytywał fragmenty swoich utworów. Pan Ziemba zaprezentował swoją kolekcję opraw Noblisty. Miłosza zachwyciła m.in. oprawa

Nieobjętej Ziemi, tom zamykany pozłacanymi kajdankami. Był to jeden z pięciu egzemplarzy, jakie oprawił Pan Ryszard. Na okładce widoczne są małe ilustracje przedstawiające m.in. trupią czaszkę, nagą kobietę, flagi ZSRR i Ameryki, znaczek Solidarności, swastykę, pieniądz. Wszystkie te obrazy symbolizują zniewolenie oraz ograniczenia, jakimi objęty jest człowiek. Z jednej strony piękne hasła i slogany, a z drugiej niemoc i reżim. Z kolei złote kajdanki symbolizują system totalitarny, kajdan, którym skrępowany jest człowiek. Pan Ryszard wspomina jak podczas rozmowy poeta założył kajdanki na ręce, a on lekko je zaciskając zapytał żonę poety czy na pewno ma je mu zdjąć (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 10.11.2012 r.).

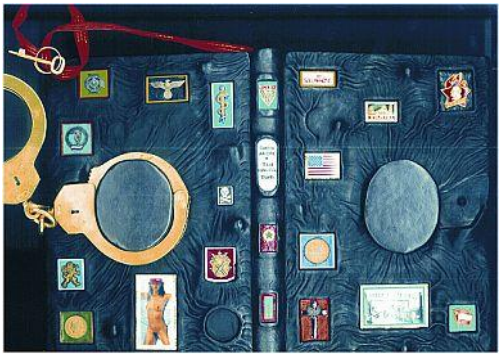

Fot.4 Jedna z 5 opraw *Nieobjętej Ziemi* Cz. Miłosza.

Źródło: Zdjęcie pochodzące z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Niewątpliwie jedną z najpiękniejszych opraw wykonanych przez Pana Ryszarda jest *Apokalipsa* w tłumaczeniu Miłosza. Bazując na obrazach J. Lebensteina Pan Ziemba na swój własny indywidualny sposób przekazał swoje emocje i odczucia, posługując się techniką pastiszu (Ziemba, 1999, s. 25). Artysta nadał okładce wypukły, przestrzenny kształt, a w centralnej części znalazły się postacie opisane w *Apokalipsie*. Oprawa posiada formę kasety, a wnętrze wyłożone jest skórą oraz brokatem chińskim. Dodatkowo kaseta ma okucia trybowane i oksydowane oraz trybowaną klamrę z blachy mosiężnej i pięknie złocone brzegi (Ziemba, 1999, s.25).

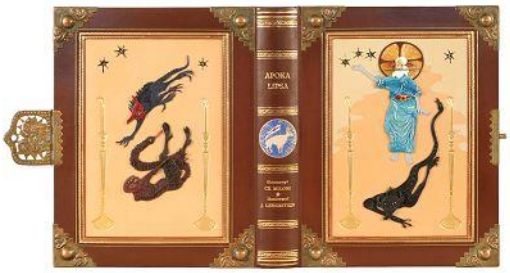

Fot.5 *Apokalipsa* w tłumaczeniu Miłosza.

Źródło: Zdjęcie pochodzi z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Swoją przysłowiową kropkę nad i artysta postawił także w oprawie *Zniewolonego umysłu*, filozoficzno-politycznego eseju powstałego w okresie stalinizmu. Na szarym tle skóry

cielęcej widnieje napis zniewolony gdzie litera N jest odwrócona i wygląda dokładnie jak I pisane cyrylicą, aby dokładnie dać do zrozumienie kto umysł zniewolił. Dodatkowo objął obie okładki intarsją czarnego łańcucha, co stało się jeszcze bardziej wymowne. (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 10.11.2012 r.).

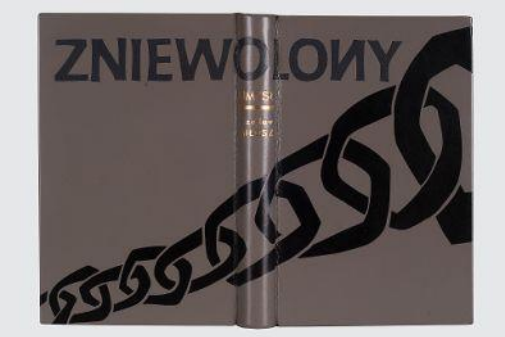

Fot.6 *Zniewolony umysł* Cz. Miłosza.

Źródło: Zdjęcie pochodzące z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Na zakończenie wizyty u Pana Ryszarda sam Noblista przyznał, że w ciągu tych kilku godzin z nim spędzonych poeta dowiedział się o sobie więcej niż sam dotychczas wiedział (Rozmowa A. Zięby z R. Ziemba przeprowadzona 10.11.2012 r). Praca nad oprawą utworów poety, jak i dzieł jemu poświęconych, była okupiona wielkim trudem oraz godzinnymi przemyśleniami dotyczącymi zmysłu artystycznego danych utworów. Wszystko po to, by poprzez formę plastyczną wiernie oddać bogactwo humanistycznych przesłań autora (Ziemba, 1999, s. 25). Dlatego dziś wszystkie oprawy Pana Ryszarda zachwycają perfekcyjnym wykonaniem oraz niesamowitym zmysłem estetycznym. Fenomen Pana Ziemby polega na tym, że z kilku słów Miłosza artysta czerpał natchnienie, po czym nadając im formę plastyczną wyczarowywał własną wizję rzeczywistości.

Unikatowa kolekcja

Drugim cyklem najbliższym sercu artysty był cykl zatytułowany *Bajki i baśnie mojego dzieciństwa*. Najważniejszym elementem cyklu jest tzw. *biblioteczka pod hubą*. Intrygująca nazwa pochodzi od huby przytwierdzonej do szafki, w której znajdują się baśnie i bajki z dzieciństwa Pana Ziemby. Były one szczególnie cenne dla artysty, gdyż udało mu się uchronić je przed zniszczeniami wojennymi. Szafka, w której znajdują się owe książki to gablota posiadająca kilkanaście wnęk, z których każda wypełniona jest przestrzennymi, kolorowymi ilustracjami ze świata bajek, jak również świata zwierząt i roślin. Jedną z wnęk zamieszkuje sierotka Marysia wraz z krasnoludkami. Wewnątrz biblioteczki znajduje się wnęka z 32 książkami w oprawie półskórowej, tłoczonej 24-karatowym złotem (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 03.12.1012 r.)

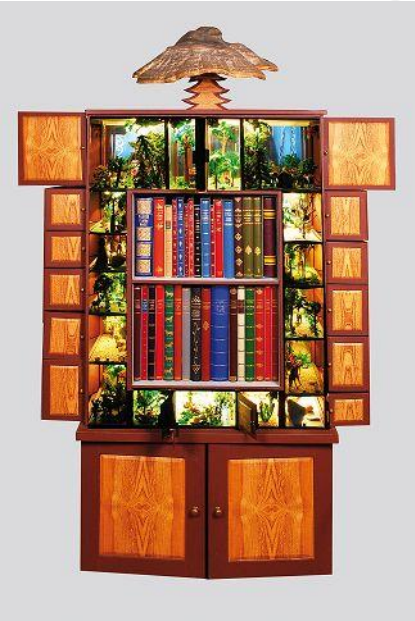

Fot.7 *Biblioteczka pod hubą*

Źródło: Zdjęcie pochodzi z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Książki dzieciństwa odegrały w życiu Pana Ryszarda ogromną rolę. Miały one dla niego symboliczne znaczenie, gdyż były formą przejścia do świata kultury i tradycji. Rozwinęły jego wrażliwość estetyczną poprzez swoją piękna formę, język i opisy. Ukształtowały jego światopogląd i to dzięki nim został tak wrażliwy na przenikający się świat przyrody i człowieka (Ziemba, 1997, s.27). Pan Ziemba oddając swoisty hołd baśniom i przyrodzie, stworzył także jedyne w swoim rodzaju przestrzenne gabloty, w których umieszczone są baśnie, jak również miniaturowe modele odzwierciedlające świat natury. W gablotach znajdują się m.in. takie pozycje jak: *Baśnie i powiastki* braci Grimm, *O krasnoludkach i sierotce Marysi, Piętnastoletni kapitan* i *O Janku Wędrowniczku*.

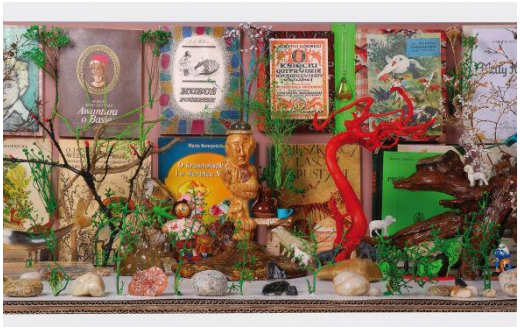

Fot.8 Część z cyklu *Bajki i baśnie mojego dzieciństwa*.

Źródło : Zdjęcie pochodzi z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Innym cyklem, który zasługuje na szczególną uwagę jest cykl rozpoczęty przed kilkunastoma laty: *Historyczne formy książki i jej oprawy artystyczne.* Artysta odtworzył wszystkie ogniwa rozwojowe książki, poczynając od książki egipskiej w formie zwoju sprzed 5 tysięcy lat. W tym cyklu znajdują się m.in. tabliczki gliniane Międzyrzecza, indyjskie księgi na liściach palmowych, książki starochińskie, greckie, księgi Bataków, Azteków i Kanarów.

Odtworzył także zwój papirusowy kapłanów egipskich. Na szczególną uwagę zasługuje książka z gliny stworzona na wzór książek Babilończyków, Sumerów i Asyryjczyków. Na glinianych tabliczkach widnieje pismo klinowe, które zostało odciśnięte pałeczką z kości słoniowej o przekroju klina. Za oprawę dawnej książki służyła skrzynia, dlatego też Pan Ziemba stworzył taką samą z fornirowanego drewna, zdobioną intarsją w sceny ze sztuk walk asyryjsko-babilońskiej, a na rogach umieścił okucia oksydowe wykonane z mosiężnej blachy (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 26.11.2012 r.).

Wszystkie oprawy wykonane są z oryginalnych materiałów i według tradycyjnej technologii (Kensy, 2000, s.7). Efektem ciężkiej pracy i dogłębnego poznawania tajników wszelakich technik zdobniczych są oprawy klejnotowe, okrywkowe, sakwowe, łańcuchowe, płaszczowe, oprawy wykonane techniką niello, emalii komórkowej, malowane farbami olejnymi, gdzie na okładkach drewno łączy się z haftowanymi złotymi i srebrnymi nićmi. (Ziemba, 1999, s.26). W cyklu *Historyczne formy książki i jej oprawy artystyczne* na szczególną uwagę zasługuje książka odtworzona na podstawie epigramatów Marcjalisa. Była to pozycja przeznaczona tylko i wyłącznie dla cezarów rzymskich. Wykonana jest z barwionego purpurą pergaminu, a pisana była złotym atramentem. Książka ma postać zwoju nawiniętego na drążek z czarnego hebanu, którego rękojeści są precyzyjnie wyrzeźbione z kości słoniowej. Oprawa ta jest szczególna m.in. dlatego, iż jako jedyna przesycona jest wonnościami i umieszczona w specjalnej kasetce ze skóry oraz pergaminu (Ziemba, 1999, s. 26). Wyjątkowym okazem spośród historycznych opraw artystycznych jest także oprawa, której technologia do dziś nie jest znana, a stworzona była na wzór perskich opraw z XV w. Trudność i tajemnica tej technologii polegała na tym, aby bardzo dokładnie wyciąć ze skóry ażurowe ornamenty, a następnie nakleić je w miejsca, z których uprzednio została usunięta. Pan Ziemba ową technikę wykorzystał przy oprawie *Gazele wybrane Hafiza*. Książka posiada swoistą bogato złoconą klapę, a na złoconych z trzech stron brzegach kart przedstawiona jest przepiękna floratura (Ziemba, 1999, s. 26).

Artysta nad niżej przedstawioną oprawą pracował 3 miesiące przy użyciu zrobionych przez siebie specjalnych narzędzi. (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 26.11.2012 r.)

Fot.9 *Gazele wybrane Hafiza*.

Źródło: Zdjęcie pochodzące z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Podejmując trud odtworzenia historii form książki Pan Ziemba własnoręcznie stworzył 170 przyrządów pisarskich wszystkich cywilizowanych ludów na przestrzeni 6 tysięcy lat. Było

to konieczne aby móc wiernie i rzetelnie oddać ducha dawnych opraw. Przy pomocy swych narzędzi artysta tworzył nowe oprawy książek i zapełniał je oryginalnymi tekstami. Wśród narzędzi Pana Ryszarda można znaleźć przyrządy pisarskie starożytnego Egiptu, Indii, Babilonii, Chin, greckie, tureckie, arabskie, tybetańskie i syjamskie. Narzędzia wykonane są z różnorodnych materiałów, jak np. kość słoniowa i bydlęca, brąz, trzcina, ptasie pióra, hematyt oraz różne rodzaje długopisów i ołówków, pochodzących z różnych epok (Ryszard Ziemba, 1981, s. 114)

Fot.10 Przyrządy pisarskie wszystkich epok.

Źródło: Zdjęcie pochodzące z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Pracą, która zajęła artyście najwięcej czasu, mianowicie ponad rok, była oprawa Tory Żydowskiej wraz z całym zestawem przedmiotów niezbędnych do ekspozycji tej księgi; szafą, płaszczem oraz wskaźnikiem. Szafa na Torę (*Aron Hakodesz*) o wymiarach 75cm x 39cm x 37cm zamykana jest zasłoną do Tory. Lambrekin wykonany został z różnych tkanin, haftowanych złotymi nićmi. Środek lambrekinu przedstawia 3 ryby – symbol liturgii hebrajskiej również haftowany złotymi nićmi. Nad lambrekinem widoczny jest trójkąt z koroną Tory, 10 przykazań Mojżesza oraz płaskorzeźba 2 lwów złoconych złotem. Pod koroną znajduje się tekst w języku hebrajskim i skrót słów *świętej pamięci*. Płaszcz do Tory (*Kufonet*) uszyty został z brokatu chińskiego, zdobiony złotymi frędzlami i kolorową taśmą. Na płaszczu wisi duża tarcza metalowa (*Tasim*) ręcznie trybowana i srebrzona amalgamatem srebra. Ponadto widoczne są bogate ornamenty roślinne. Tasim zakończony jest wisiorami trybowanymi, zdobionymi guzami bursztynu, zawieszonymi na łańcuszkach. Do Tory dołączony jest wskaźnik (*Jad*), który jest srebrzony amalgamatem srebra z wygrawerowanymi kwiatami i pluskwiakami. Jad zakończony jest dłonią z kości słoniowej, zdobionej pierścieniem ze szkła i ozdobiony sznurem. Wewnątrz płaszcza znajduje się oryginalny fragment Tory, pisany na pergaminie i nawinięty na dwa drewniane drążki, zakończone ogranicznikami zdobionymi kulkami z kości słoniowej. Z drążków wychodzą szpice metalowe do zakładania *Rimonim*. Zwój Tory został zawinięty na chustę uszytą z brokatu chińskiego i zdobiony kolorową taśmą i wszytymi gwiazdami Dawida. Piękno i szlachetność Tory uzupełniają fragmenty żydowskiej modlitwy (*Kadisz*) z portretem rozmodlonych kapłanów (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 03.12.2012 r.)

Fot.11 Szafa na Torę i płaszcz.

Fot.11 Zwój Tory.

Źródło: Oba zdjęcia pochodzą z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Fot.12 Wskaźnik do Tory

Źródło: Zdjęcie pochodzące z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

W kolekcji Pana Ryszarda znajduje się jeszcze wiele innych ksiąg liturgicznych równie pięknie oprawionych. Są to księgi prawosławne, katolickie, arabskie, księgi, które leżały na ołtarzach różnych świątyń i służyły ludziom do jednoczenia się we wspólnoty. Artysta poddał

je różnorodnym zabiegom konserwatorskim nadając im liturgiczną odpowiednią oprawę, wyeksponował symboliczną rangę tych ksiąg, dzięki czemu uchronił je przed zagładą. Cykl Ksiąg Liturgicznych uzupełnia oprawa 1500 obrazków i widokówek dewocyjnych odnoszących się do różnych religii (Ziemba, 1999, s.28).

Pan Ziemba przez długie lata swojej działalności otrzymywał dedykacje autorskie od ofiarodawców, którzy nie zawsze byli autorami owych dzieł. Z biegiem czasu przybywało ich coraz więcej aż w końcu utworzyły cykl *Opraw książek, katalogów i grafik z dedykacjami*.

Dedykacje zawsze wynikały z dobrej woli autorów, jak również uznania wobec pracy Pana Ryszarda. Fakt ten sprawia, iż miały one dla artysty szczególną wartość i zawsze były inspiracją do indywidualnej oprawy tych pozycji. Były to nie tylko książki, lecz także tomiki poezji, grafiki, artykuły prasowe oraz rękopisy. Każda z opraw zawierająca dedykację posiada wygrawerowane dużymi złotymi literami imię i nazwisko autora. Artysta podkreślał, iż jest to swoisty wyraz wdzięczności i podziękowania dla ofiarodawców, którzy docenili jego pasję. Wśród wpisów znajdują się m.in. następujące dedykacje: *Panu Ryszardowi Ziembie wielkiemu artyście książki z podzięką i szczerym podziwem dla Jego sztuki* –Anna Kamieńska, *Ryszardowi Ziembie żałując, że nie spotkaliśmy się w Polsce* – Czesław Miłosz (wpis dokonany w 1989 r. jeszcze przed spotkaniem obydwu artystów.) *Panu Ryszardowi Ziembie Wielkiemu Artyście Książki z serdecznością i podziwem* – Tadeusz Śliwak. (Ziemba, 1999, s.16-19).

Fot.13 Zdjęcia przedstawiają oprawy książek z dedykacjami.

Źródło: R. Ziemba, Książki z rękopiśmiennymi dedykacjami autorskimi Ryszarda Ziemby, fot. A. Baranowski.

Każda oprawa z tego cyklu jest odzwierciedleniem nie tylko wrażeń po lekturze, ale także wynikiem własnych myśli i refleksji. Dlatego też w oprawach zauważalne są elementy pastiszu i ironii oprawione w piękne skóry, kolorowe folie, wielobarwne tkaniny i czyste złoto. Cykl ten był dla Pana Ryszarda bardzo osobisty i nigdy nie był prezentowany na żadnej z dotychczasowych wystaw.

W kolekcji Pana Ziemby znaleźć można autentyczne kurioza. Artysta wykonał miniaturowe książeczki, z których najmniejsze tworzą 6 tomików o wymiarach 0,5 mm x 0,5 mm. Nie są do obejrzenia gołym okiem, wyglądają jak małe kropeczki. Aby je dostrzec i móc podziwiać niezbędna jest lupa. Każda z książek oprawiona jest w skórę, posiada kilkanaście

karteczek, dodatkowo jedna jest zapisana literami greckiego alfabetu. Są to jedyne takie książki na świecie dlatego też chciano umieścić je w *Księdze Guinnesa*, jednakże Pan Ziemba się nie zgodził. Nigdy nie lubił się chwalić, jego oprawy są rezultatem prawdziwej pasji, a poklask i popularność nie odgrywały większej roli w życiu artysty. Jak sam mówił, nie miał na celu bicia rekordów, lecz sprawdzenie granic swoich umiejętności, zręczności i co za tym idzie cierpliwości (Rozmowa A. Zięby z R. Ziembą przeprowadzona 03.12.2013 r.). Są też egzemplarze nieco większe o wymiarach 1 mm x 2 mm, te posiadają własną drewnianą biblioteczkę. Największa z nich ma 2 cm x 3 cm.

Fot.14 Jedna z miniaturowych książeczek.

Źródło: fot. K. Łokaj http://www.echodnia.eu/apps/pbcs.dll/article?AID=/20110211/REPORTAZ/995116242, [5.01.2013r].

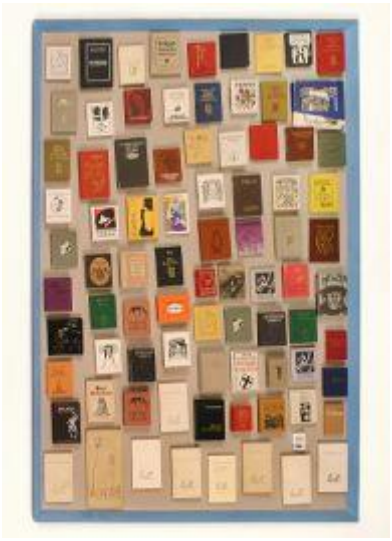

Fot.15 Jedna z gablot przedstawiająca miniaturowe książeczki.

Źródło: Zdjęcie pochodzące z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby.

Pan Ziemba chcąc oddać hołd pisarzom i artystom, których cenił i których twórczość była mu bliska stworzył 30, jak sam je nazywa, apoteoz. Podczas ich tworzenia posługiwał się różnorodnymi technikami plastycznymi, gdzie dał upust także swojej wyobraźni. W tym cyklu znajduje się m.in. apoteoza Jana Kochanowskiego, Williama Szekspira, Tarasa Szewczenki, Jerzego Kosińskiego, Czesława Miłosza, Witolda Gombrowicza, Josifa Brodskiego i wielu innych. Oprócz kompozycji będących wynikiem uznania dla pisarzy, Pan Ryszard stworzył także apoteozy bliskich mu osób. Wśród kolekcji znajdziemy apoteozę rodziców, a także

żony. Spośród wszystkich dzieł tego cyklu na szczególną uwagę zasługuje apoteoza Williama Szekspira oraz Tarasa Szewczenki. Apoteoza Szekspira to kompozycja o wymiarach 106 cm x 56 cm. Całość oklejona jest białym i czarnym welurem. W centralnej części widoczne są dwa przekroje pnia gruszy z charakterystycznymi słojami, symbolizującymi życie. Część środkowa kompozycji tj. grzbiet, wykonana jest z 3 kolorów skór cielęcych ozdobnie tłoczonych złotem. Tekst widniejący na grzbiecie napisany jest w języku angielskim i polskim w przekładzie St. Barańczaka. Oryginalne litery tłoczone są 22-karatowym złotem. Całość kompozycji eksponowana jest na piedestale formatu 94 cm x 35 cm x 30 cm oklejonym czerwonym welurem. Na odwrocie kompozycji umieszczone są 3 fotografie przedstawiające cudowną przyrodę. Równie piękna jest apoteoza Tarasa Szewczenki. Jest to kompozycja o wymiarach 87 cm x 77 cm x 47 cm. Część centralną stanowią księgi, na tle których umieszczony jest krzyż z drutu kolczastego. Księgi wychodzą z kamiennego podłoża, a na odwrocie kompozycji umieszczony jest wiersz Szewczenki.

Fot.16 Apoteoza Williama Szekspira

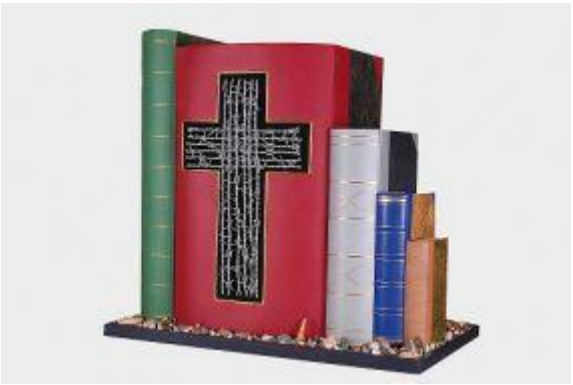

Fot.17 Apoteoza Tarasa Szewczenki

Źródło: Oba zdjęcia pochodzą z prywatnych zbiorów Ryszarda Ziemby

Na temat kolekcji Pana Ziemby można by mówić jeszcze wiele. Niezwykłe baśnie i bajki, którym artysta przydzielił specjalne miejsce, zachwycające oprawy ksiąg liturgicznych stosowanych na ołtarzach różnych świątyń świata, zachwycające oprawy artystyczne dzieł Miłosza i Gombrowicza, niebywała galanteria introligatorska oraz oryginalna kolekcja przyrządów pisarskich wszystkich epok. Wszystko to składa się na bezcenną, elitarną kolekcję, która jest rezultatem ciężkiej pracy, wielkiego talentu i bezgranicznej miłości do książek. Dziś pieczę nad księgozbiorem sprawuje córka Pana Ziemby, Danuta Jelonkiewicz,

która stara się, aby ten trud i wiedza ojca nie poszły w zapomnienie. Po śmierci artysty kolekcja została przewieziona do Warszawy, gdzie ma mieć miejsce wystawa jego prac. W późniejszym okresie Pani Danuta zamierza ją sprzedać. Jednakże najważniejsza dla niej jest wola Pana Ryszarda, który chciał, by kolekcja pozostała w całości. Pragnął, by nabyła ją odpowiednia instytucja, która będzie w stanie zapewnić jego pracom godną prezentację i warunki przechowywania (Bosak, 2014, s.10). Dlatego też, zarówno mieszkańcy Rzeszowa, jak i miłośnicy talentu Pana Ryszarda mają nadzieję, że wkrótce powstanie Muzeum Książki z dziełami rzeszowskiego artysty.

Geniusz, mistrz, poeta książki - takimi słowami często określany jest Ryszard Ziemba, który niewątpliwie był postacią wyjątkową, obdarzoną niezwykłym talentem. Jego nadzwyczajna wrażliwość estetyczna znalazła ujście w pięknych oprawach artystycznych, które nieustannie zachwycają i budzą wielki podziw. Jego dzieła są rezultatem ciężkiej pracy, wielkiego poświęcenia, benedyktyńskiej cierpliwości, a przede wszystkim prawdziwej miłości do książki. Oprawy artysty to odbicie wrażeń i refleksji wyniesionych po lekturze, co sprawia, że stają się one autentyczne i nierzadko skłaniają do głębszych przemyśleń. Bywało, że artysta nie tłumaczył co miał na myśli nadając okładce konkretną formę artystyczną i hołdując słowom Gombrowicza, który napisał, iż każdy ma prawo interpretować dzieło na swój indywidualny sposób, Pan Ziemba i nam dał taką możliwość. Uwydatniał piękno książki interpretując je swą oprawą. Zdarza się, że niekiedy to drugie przytłacza samą książkę (Wolski, 2011, s. 31). Dzięki swojej nieprzeciętnej osobowości, niezaprzeczalnym zdolnościom oraz bezgranicznej miłości do książek, stworzył dzieło, jakim nie może pochwalić się nikt na świecie. Kolekcja Pana Ryszarda jest wyjątkowa. Miejmy nadzieję, że niebawem nabędzie ją odpowiednie muzeum, w którym unikalne dzieła Ryszarda Ziemby będą mieć swe honorowe miejsce gdyż nie można pozwolić, aby tak cenny księgozbiór uległ zatraceniu.

Bibliografia

1. Adamski A. (2012), Bezcenna kolekcja. „VIP B&S", nr 3, s. 82.
2. Adamski A. (2004), Miłosz w Rzeszowie. „Nowiny", nr 160, s. 8.
3. Adamski A. (1977), Trudny przypadek Ryszarda Ziemby. „Polityka", nr 12, s. 9.
4. Bosak A. (2014), Dzieła Ryszarda Ziemby mogą już nie wrócić. „Nowiny" nr11, s. 10.
5. Chorzewska K. (red.) (1987), O książce : mała encyklopedia dla nastolatków. Wrocław.
6. Kamieńska A. (1971), Artysta książki. „Twórczość", nr 3, s. 159.
7. Kamińska D. (2005), Książka – dzieło sztuki. „Pismo Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Konspekt" [on-line]. Nr 3 (23) Tryb dostępu http://www.up.krakow.pl/konspekt/23/kamisinska.html [01.02.2013]
8. Kansy E. (200), Poeta książki. „Nowe Podkarpacie", nr 32, s. 7
9. Kwiatkowski J. (2011), Unikatowa kolekcja niezwykłych książek Ryszarda Ziemby mogła znaleźć się w Księdze Guinnesa. „Echodnia.eu" [on-line] Tryb dostępu http://www.echodnia.eu/apps/pbcs.dll/article?AID=/20110211/REPORTAZ/995116242 [12.01.2104].
10. Mach M. (2009), Z miłości do książek stał się oprawcą. „Gazeta.pl Rzeszów" [on-line] Tryb dostępu http://rzeszow.gazeta.pl/rzeszow/1,34961,6836724,Z_milosci_do_ksiazek_stal_sie__oprawca_.html [10.01.2103].
11. Nowakowski J. (2007), Ryszard Ziemba-poeta książki. „Nad Wisłokiem", nr 2, s. 6.
12. Rabizo-Bierek M. (2004), Ryszard Ziemba W: Encyklopedia Rzeszowa. Rzeszów.
13. Rakuś A. (1999), Umiłował książki. „Głos Rzeszowa", nr 5, s. 26.

14. Ryszard Ziemba (1981) „Nowe Książki", nr 8, s. 114.
15. Sondej A. (2010) Ryszard Ziemba – Poeta Książki *Epoka Króla Ryszarda Książkowego „pl.pogranicze.eu."[on-line]* Tryb dostępu http://pl.pogranicze.eu/index.php?categoryid=32&p2_articleid=703 [*10.01.2013].*
16. Wilmański T. *O książce artystycznej* Tryb dostępu http://free.art.pl/wilmanski/teksty/21_pl.html [20.01.2013].
17. Wolski J.(2011) *Księgolubstwo, introligatorstwo artystyczne i Czesław Miłosz, czyli żywy pomnik kultury: Ryszard Ziemba* „Gazeta Uniwersytecka", nr 5, s. 31.
18. Semkowicz A. (1948), *Introligatorstwo : z krótkim zarysem historii i zdobnictwa i 89 rycinami w tekście*. Kraków, s. 788.
19. Ziemba R. (1997), *Książki z rękopiśmiennymi dedykacjami autorskimi w oprawach Ryszarda Ziemby W:* Katalog wydany przez Związek Literatów Polskich z okazji XXX- lecia Oddziału, Rzeszów 1997.

Ryszard Ziemba – „the Poet of Books"

ABSTRACT: The article presents Ryszard Ziemba. Born in Rzeszow, a bookbinder, a book lover and a book expert who was one of the most prominent representatives of such a difficult and unprecedented kind of art. As binding. A brief description of the artist's unique collection including 150 works of Czeslaw Milosz is presented here.

KEYWORDS: artistic binding, artistic bookbinding, bookbinder, collection

STANISŁAW KAWIORSKI
Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego
e-mail: stankaw@ur.edu.pl

Uwagi o przekładzie językowym

ABSTRAKT: Wśród teoretyków przekładu istnieją spory o nieprzetłumaczalność i przetłumaczalność tekstów. Wielu badaczy podkreśla, że nie istnieje *tłumaczenie dosłowne* tekstu, które dokładnie odwzorowuje oryginał. Każdy język to odmienny punkt widzenia. Komunikacja między językami nie jest łatwa a czasami wręcz niemożliwa. Treści jednego języka nie mogą być przekładane na treści innego bez utraty pewnych pól znaczeniowych. Takie stanowisko zajmują zwolennicy relatywizmu językowego. Stoją oni na stanowisku, że sposób postrzegania świata zależy od języka, którym się posługujemy.

SŁOWA KLUCZOWE: język, przekład, relatywizm językowy

Znaczna część naszych lektur to przekłady. Czy przekład jest tylko mechanicznym procesem odwzorowania słów jednego języka na inny i wymaga jedynie dobrej znajomości języków, czy też jest to proces wymagający również interpretacji? Wśród teoretyków przekładu istnieją spory o nieprzetłumaczalność i przetłumaczalność tekstów.

W dziedzinie translatoryki jest wiele kwestii niewyjaśnionych. Procesy językowego funkcjonowania człowieka są dopiero odkrywane i na wiele pytań dotyczących systemu poznawczego człowieka i przetwarzania języka nie ma jednoznacznych odpowiedzi (Piętak, 2009, s. 21).

Niektórzy teoretycy przekładu twierdzą, że wszystko jest przetłumaczalne, np. J. Dancette twierdzi że *jest przekładalne wszystko, co może być przekazane przez język, także przy pomocy zapożyczeń, wyjaśnień i peryfraz* (Piętak, 2009, s, 20). Stanisław Barańczak twierdził, że *nie ma nieprzekładalnych wierszy, są tylko leniwi tłumacze* (Piętak, 2009, s. 21). Również językoznawca Chomsky twierdził, że nie istnieje nieprzekładalność tekstu (Dąmbska-Prokop, 2000, s. 194). Wszyscy oni wychodzą ze stanowiska, że głębsza struktura języka jest uniwersalna i wspólna dla wszystkich ludzi, a rozbieżności pomiędzy językami są tak naprawdę powierzchowne. Przekład jest możliwy dzięki działaniu głęboko osadzonych uniwersaliów społecznych, historycznych i genetycznych, z których wywodzą się gramatyki, a można je odnaleźć we wszystkich językach (Steiner, 2000, s. 120).

Istnieje również pojęcie *nieprzetłumaczalności.* Wielu badaczy podkreśla, że nie istnieje *tłumaczenie dosłowne* tekstu, które dokładnie odwzorowuje oryginał, choćby z tego względu, że każdy język rozwija się w odmiennych warunkach historyczno-społecznych i *nie da się przetransportować tekstu z jednego języka do drugiego, z jednego świata do drugiego bez straty. Tłumacz jest nie tyle przekazicielem tekstu oryginalnego co jego interpretatorem* (Majewski, 2012, s. 45). W najnowszych teoriach dotyczących przekładu pojęcia wierności oryginałowi są wzbogacane o pojęcia oryginalności i twórczości. Coraz powszechniejsze staje się przekonanie, że wartościowe są też tłumaczenia niedosłowne, ale oryginalne i twórcze, bo *w tłumaczeniu nie chodzi o to, by powiedzieć to, co mówią (oznaczają języki) – lecz aby powiedzieć to, co w dyskursie jest powiedziane za pomocą języków (E Coseriu)* (Majewski,

2000, s, 70). Na stanowisku, że każdy język inaczej odczytuje świat, stoi George Steiner. Twierdzi on, że *odmienne języki są realizacją potrzeb prywatności i terytorialności, potrzeb które nasza tożsamość uznaje za niezwykle żywotne. Każdy język w większym lub mniejszym stopniu oferuje własne odczytanie świata* (Steiner, 2000, s. 631). *W rzeczywistej mowie, poza niewielką grupą zdań definiujących lub pozbawionych refleksji odpowiedzi wszystkie wypowiedzi zanurzone są w milcząco je modyfikującym i zamazującym ich kształty niezmiernie gęstym, zindywidualizowanym polu intencji i niedomówień. Prawie nic w mowie ludzkiej nie jest tym, czym nam się wydaje* (Steiner, 2000, s. 631). Steiner zwraca też uwagę na nieprzetłumaczalność tekstów z innej epoki historycznej i obszaru geograficznego. Ponieważ język podlega nieustannej zmianie i jest osadzony w czasie, każde odczytywanie tekstu z przeszłości stanowi akt interpretacji. Tak więc przekłady nie zawsze są możliwe i nie zawsze adekwatne do tekstu języka oryginalnego. Treści jednego języka nie mogą być przekładane na treści innego bez utraty pewnych pól znaczeniowych. Możemy więc dysponować odmiennymi, wzajemnie niezgodnymi ujęciami świata. Różnorodność przekładów sugeruje, że istnieją różne sposoby ujmowania świata. Próbą wyjaśnienia źródeł niemożności uzyskania prostej ekwiwalencji w przekładzie międzyjęzykowym jest teoria relatywizmu językowego.

Przedstawiciele relatywizmu językowego stali na stanowisku, że sposób postrzegania świata zależy od języka, którym się posługujemy. Twórcami hipotezy relatywizmu językowego czyli determinizmu językowego byli: językoznawca amerykański Edward Sapir i jego uczeń, językoznawca amator Benjamin Whorf, który ją sformułował. Hipoteza ta, opisująca wzajemne relacje między językiem a poznaniem wzbudziła duże zainteresowanie badaczy, a w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych odrodziła się i powróciła na scenę badawczych zainteresowań (Strelau, 2000, s. 264). W teorii tej podkreśla się aktywną stronę języka w procesach poznawczych.

Hipoteza Sapira-Whorfa głosi, że nie ma dwóch języków ukazujących taką samą rzeczywistość: *widzimy, słyszymy, doznajemy tak właśnie, a nie inaczej, w znacznym stopniu dzięki temu, że nawyki językowe naszej społeczności z góry zakładają dokonywanie określonych wyborów i interpretacji* (Miklaszewska, 2010, s. 120). Tak więc nie da się opisać rzeczywistości bezstronnie i obiektywnie, a dwie rozmawiające ze sobą osoby posługujące się różnymi językami nie są w stanie wytworzyć sobie identycznego obrazu świata.

Mieć umysł to coś więcej niż realizować formalne czy też syntaktyczne operacje. Nasze stany umysłowe na mocy definicji mają jakąś treść. Jeżeli myślę o Kansas City, życzyłbym sobie wypić szklankę zimnego piwa bądź zastanawiam się, jaki będzie spadek notowań giełdowych, w każdym wypadku mój stan umysłowy, niezależnie od tego, jakie formalne właściwości mu przypisujemy, ma jakieś psychiczne treści. To znaczy, nawet jeśli moje pragnienia są ciągiem symboli, musi być w myśleniu coś więcej niż abstrakcyjne symbole, gdyż ciągi symboli same w sobie nie mają żadnego znaczenia. Jeżeli myśl jest zawsze myślą o czymś, przeto dany ciąg symboli musi mieć jakieś znaczenie, by stał się myślą. Mówiąc krótko, umysł ma coś więcej niż syntaktykę. Powód, dla którego komputerowy program nie może być umysłem, jest prosty, komputerowy program ma cechy syntaktyczne,

umysły mają coś więcej niż syntaktyka. Umysły są semantyczne w tym sensie, że poza strukturą formalną mają jakieś treści.[…]. Procesy umysłowe nie są obliczeniowe w żadnym interesującym sensie, gdyż obliczeniowość wyklucza semantyczność. A stany umysłu charakteryzują się tym, że mają własności semantyczne, w oparciu o które działamy (Searle, 1995, s. 45).

Jak wynika z wywodów Searle'a, język sam w sobie jest relatywny. Nie pozwala – przynajmniej w użyciu potocznym – na precyzyjne wyrażenie myśli.

Język jest zbiorem symboli i przez to treści są często niedookreślone. Symbol pozwala często wyrazić coś, czego precyzyjne określenie nie potrafi. Język potoczny jest bardzo ogólny, ale dzięki temu bogaty w ekspresje.

We współczesnej filozofii duże znaczenie ma językoznawstwo. Nurt lingwistyczny trudności związane z poznaniem sytuował w problemach językowych, na płaszczyźnie semantycznej, a problemy filozoficzne traktował jako problemy semantyczne. Pojawiające się problemy były rozumiane jako kwestie językowe. Ludwig Wittgenstein *granice naszego świata* zakreślił *granicami naszego języka*. Martin Heidegger pisał: *człowiek zachowuje się tak, jakby był twórcą języka, a tymczasem to mowa pozostaje panią człowieka. […] Bowiem w rzeczywistości to język mówi. Człowiek zaczyna mówić i mówi sam o tyle, o ile odpowiada językowi, o ile słyszy przemawiający do niego język. Język jest najwyższą i w ogóle pierwszą formą wypowiedzi, której my, ludzie, nie potrafimy nigdy wyartykułować wyłącznie sami z siebie* (Steiner, 2000, s. 25). Różne języki wyznaczały różne obrazy świata i określały te same rzeczy na różne sposoby. Nie jest to bardzo widoczne dla użytkowników języka, ponieważ codzienne przebywanie w obszarze danego języka przyzwyczaja do kształtowanego przezeń obrazu świata, osłabiając możliwość świeżego spojrzenia. To samo dotyczy przekładu z jednego języka na drugi. Nie ma możliwości dokładnego przełożenia. Zawsze pozostaje strefa nieprzekładalna ze względu na odmienność języków i ich obrazów świata. Można się tylko umawiać co do obszaru pewnych znaczeń, dokładnie ich jednak nie precyzując. Przekład zawsze pozostaje niedookreślony i odmienny znaczeniowo.

Whorf twierdzi, że gramatyka danego języka ukierunkowuje myślenie i postrzeganie właściwe danemu użytkownikowi, toteż użytkownicy mówiący różnymi językami dochodzą do odmiennych wniosków na temat tej samej rzeczywistości. Wynika z tego, że człowiek jest mocno zdeterminowany przez werbalne ujęcie fizycznego świata, co prowadzi do relatywizmu językowego. Czyli *prawda wygląda tak, że realny świat jest w znacznej mierze zbudowany na zwyczajach językowych danej grupy, światy w których żyją różne społeczeństwa, są odrębnymi światami, nie zaś tym samym światem, tylko opatrzonym odmiennymi etykietkami* (Sapir, 1978, s. 47). Dlatego można wątpić w istnienie obiektywnej rzeczywistości. Rzeczywistość jest kształtowana językowo.

Zgodnie z założeniami relatywizmu językowego obiekty rzeczywistego świata są zapośredniczone językowo. Elementy w świecie i w języku nie funkcjonują poza wzajemnymi relacjami. Przedmioty i sensy języka są zrelatywizowane wobec innych przedmiotów i sensów. Dopiero jedne na tle innych określają się nawzajem. Każdy język to nieprzekładalny system znaczeniowo-interpretacyjny. Język polega na interpretacji rzeczywistości, która jest

rzeczą indywidualną i źródłem względności. Język nie wytwarza żadnych znaczeń istniejących niezależnie. Zawsze jest to pewien umowny obszar znaczeniowy. *Porzuciwszy ideał uzyskania niczym nie przesłoniętego, ostatecznego i niezapośredniczonego boskiego oglądu rzeczywistości, skłaniamy się ku przeciwstawnemu stanowisku – że widzimy wszystko przez zasłonę interpretacji lub z punktu widzenia naruszającego jakąś interpretację. […] Nie ma innymi słowy, nic rzeczywistego (a z pewnością nierzeczywistego dla nas), co nie byłoby interpretowane. […] Krótko mówiąc, rozmaite obozy rozrastającego się frontu antyfundamentalistycznego jednoczy wiara, że interpretacja obejmuje każde doświadczenie i rzeczywistość wyposażone w znaczenie i że poniżej poziomu interpretacji nie ma niczego, co byłoby jej przedmiotem, skoro wszystko, co rzekomo jest takim przedmiotem, samo jest wytworem interpretacji* (Shusterman, 1998, s. 143-144).

Kontekstowość wyznacza pełnię i sensowność znaczeń. Dopiero połączenie wszystkich składników naszej wiedzy tworzy pełnię znaczenia. Nie można bezkarnie izolować pewnych koncepcji spośród innych składników kultury. Dlatego każda koncepcja znaczeniowa uzależniona jest od ogólnej koncepcji rzeczywistości.

Trudno o jednoznaczne wyznaczniki sensu i bezsensu. Zależy to od naszych wyobrażeń, pomysłowości, od wyuczonych schematów, które związane są z naszą praktyką, a które zanurzone są w naszej kulturze. Nie ma jednego zdrowego rozsądku, który mógłby być uważany za jedyny uniwersalny ogląd rzeczywistości. Żadna tradycja intelektualna nie gwarantuje jedynej właściwej jej interpretacji. Trudno o jeden właściwy i niezafałszowany opis. Zawsze pozostaje strefa niedookreśloności. Anton Marty polemizował z poglądem, że znaki językowe są odzwierciedleniem form myślenia. Dla Marty'ego forma wypowiedzi jest odmienna od znaczenia, które ma wyrażać. Dwie struktury, tzn. struktura znaczeniowa i struktura wypowiedzi, są odmienne. Formy języka i formy myślenia nie występują równolegle. Również w ujęciu Wilhelma von Humboldta słowo ma znaczenie jedynie jako element całości relacji językowych *Człowiek pierwotnie myśli całą myśl jako jedność i tak też ją wypowiada. Nie tylko nie ma przekonania o tym, że składa ją z pojedynczych słów, lecz nawet raczej z trudnością przyszłoby mu ją rozłożyć na słowa* (Humboldt, 2002, s. 485).

Każda wypowiedź wyraża pewien wewnętrzny stan mówiącego, jego uczucia i przekonania. Jednak nie można mówić o pełnej identyczności wypowiedzi i intencji. Według koncepcji Marty'ego język nie jest konieczny do poznawania świata zewnętrznego. Istnieje rzeczywistość, która nie jest zależna od języka. Myśl może być ta sama, podczas gdy języki mogą być różne. Struktury językowe nie pokrywają się ze strukturami myślenia. *Język nie jest konieczną emanacją myślenia, lecz powstał jako środek wzajemnej komunikacji (i to stosunkowa niedoskonały). Jednak po tym, jak się ukształtował, uzyskał również wielką wagę także dla jednostkowego myślenia, ze względu na silne asocjacje, które się zwyczajowo utrwaliły między myślą i słowem. […] Ze względu na te regularne i wewnętrzne asocjacje zrodziło się też przekonanie, że słowo i myśl tworzą jedność; to, do czego się człowiek przyzwyczaił, uznaje za jedyne naturalne i konieczne* (Machlarz, 2011, s. 119). Słowa są tylko znakami przypominającymi. Pomagają wydobywać treści myśli.

Odpowiedź Marty'ego na pytanie, czy możne istnieć myśl bez języka, to jest czy można konstruować logikę lub inny ogólny opis semantycznych funkcji językowych bez zwracania uwagi na szczególne cechy form językowych, brzmi: jest to wręcz konieczne, istnieją bowiem treści pojęciowe i funkcje logiczne nieokreślone przez szczególne formy językowe (Machlarz, 2001, s. 121).

Wypowiadając, się tworzymy pewne akty intencjonalne. Akty te są bliżej nieokreślonymi polami przybliżeń znaczeniowych, których nie należy jednak identyfikować ze znaczeniem. Pola znaczeniowe tworzą się szybciej niż konkretne wypowiedzi. Celem wypowiedzi jest więc wywołanie podobnego odczucia psychicznego, jakie istnieje u nadawcy.

Prawdy względne można spotkać w życiu dosyć powszechnie. Przyjmuje się nawet, że prawdy bezwzględne nie istnieją. Przyczyną powstawania prawd względnych są wyrażenia wieloznaczne. Język również dąży do ekonomii. Ogranicza wypowiedzi do minimalnej liczby słów. O znaczeniu wypowiedzi często decydują okoliczności jej towarzyszące. Okoliczności te uzupełniają wypowiedź, która dzięki nim w ogóle czasami staje się zrozumiała. Nigdy nie jesteśmy w stanie ze stuprocentową pewnością stwierdzić dany stan rzeczy. Możemy go co najwyżej uznać za bardziej lub mniej zbliżony do prawdy.

W świetle przytoczonych koncepcji dotyczących przekładu i języka proces tłumaczenia międzyjęzykowego można definiować w kategoriach straty i oddalania się, ale także dialogu i przybliżania się, mając świadomość, że proces ten nigdy się nie kończy. Zamiast ubolewać nad niemożnością idealnego przekładu *należałoby zgodzić się ze Steinerem, że wprawdzie żadne dwa języki nie są do siebie doskonale dopasowane, nie ujmują rzeczywistości w jednakowym porządku, lecz to właśnie „życiodajny osad tego, co nieprzetłumaczalne", świadomość, że każdy akt przekładu jest aktem przybliżania się lub niekiedy niemożności zbliżenia się do celu, stanowią o bogactwie naszego najgłębiej pojętego ludzkiego świata: „Jak mizerny musiał być świat przed wieżą Babel, kiedy wszyscy mówili podobnie i rozumieli się w okamgnieniu* (Ugniewska, 2010, s. 58). Rolę tłumacza ciekawie ujął również Elias Canetti: *w tłumaczeniu ciekawe jest tylko to, co przepada, czasem należałoby tłumaczyć tylko po to, aby to znaleźć* (Canetti, 1996, s. 115). Można też powiedzieć, że w każdej wypowiedzi językowej pojawia się element przekładu i w każdym akcie komunikacji będzie on obecny pomiędzy językami prywatnymi. Wynika to z tego, że różni ludzie będą wiązać różne znaczenia z danym słowem (Steiner, 2000, s. 280).

Badanie przekładu jest badaniem języka. Wewnątrz języka lub między językami ludzka komunikacja musi oznaczać przekład. Przekład jest szczególnym przypadkiem zaistnienia nici porozumienia, nieodzownej w każdym udanym akcie mowy w obrębie danego języka. Fakt, że na naszej małej planecie istnieją dziesiątki tysięcy różnych wzajemnie niezrozumiałych języków jest konsekwencją głębszej tajemnicy ludzkiego indywidualizmu, jest dowodem potwierdzającym twierdzenie, iż nie istnieją dwie takie same istoty ludzkie (Steiner, 2000, s. 87).

Translatoryka jest dość młodą dyscypliną naukową, a procesy funkcjonowania języka człowieka są dopiero poznawane. Obecnie zagadnienie przekładalności budzi wiele

kontrowersji wśród praktyków i teoretyków przekładu. Wciąż toczą się spory wokół problemu przekładalności i nieprzekładalności tekstów, a relatywizm językowy jest hipotezą dostarczającą najwięcej argumentów na nieprzekładalność języków, wynikającej z odmienności kulturowej.

Bibliografia:

1. Dąmbska-Prokop U. (2000), Mała encyklopedia przekładoznawstwa. Częstochowa.
2. Canetti E. (1996), Prowincja ludzka-zapiski 1942-1972. Wrocław.
3. Humboldt W. (2002), O myśli i mowie - wybór pism z teorii poznania, filozofii dziejów i filozofii języka. Warszawa.
4. Machlarz A. (2011), Forma i znaczenie-projekt semazjologii Antona Martyego w kontekście problemu relatywizmu językowego. Opole.
5. Majewski M. (2013), Jak przekłady zmieniają sens Biblii. [online]. Tryb dostępu: https://upjp2.academia.edu/MarcinMajewski.
6. Miklaszewska N. (2010), Między relatywizmem a uniwersalizmem językowym „Rocznik Kognitywistyczny" t. 4, s. 119-125.
7. Piętak A. (2009), Teoria przekładu – płaszczyzną sprzeczności i niespójności? „Języki Obce w Szkole" nr 3, s. 19-22.
8. Sapir E. (1978), , Kultura, język, osobowość. Warszawa.
9. Searle, J. (1995), Umysł, mózg i nauka. Warszawa.
10. Shusterman R. (1998), Estetyka pragmatyczna-żywe piękno i refleksja nad sztuką. Wrocław.
11. Steiner G. (2000), Po wieży Babel: problemy języka i przekładu. Kraków.
12. Strelau J. (2000), Psychologia: podręcznik akademicki, T. 2. Psychologia ogólna. Gdańsk.
13. Ugniewska J. (2010), Co tracimy w przekładzie, „Odra" nr 7/8, s. 57-60.

Notes on language translation

ABSTRACT: Among the theorists of translation, there are disputes about the untranslatability and translatability of texts. Many researchers stress that there is no "literal translation" of the text, which accurately reproduces the original. Each language is a different point of view, between which communication is not easy and sometimes impossible. The contents of one language can not be translated into the body of another without the loss of some fields of meaning. Such is the position of proponents of linguistic relativism. They stand on the position that the perception of the world depends on the language we use.

KEYWORDS: language, , linguistic relativism, translation

ELŻBIETA JANKOWSKA
Biblioteka Główna. Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
e-mail: elzbieta.jankowska@zut.edu.pl

Wskaźniki oceny czasopism SJR i SNIP - alternatywa dla IF

ABSTRAKT: Celem artykułu jest przedstawienie zebranych informacji na temat dwóch wskaźników oceny czasopism – **SJR** (SCImago Journal Rank) oraz **SNIP** (Source-Normalized Impact per Paper). Wskaźniki bazują na analizie cytowań. Każdy z nich obliczany jest inaczej, a obydwa uzupełniają się w ocenie czasopisma. Są kolejną propozycją w wielowymiarowej ocenie czasopism do wykorzystania przez środowisko naukowe, bibliotekarzy, redaktorów i wydawców jako alternatywa dla powszechnie stosowanego impact factora (Thomson Reuters).

SŁOWA KLUCZOWE: cytowania, impact factor, ranking czasopism, wskaźnik IF, wskaźnik SJR, wskaźnik SNIP, wskaźniki oceny czasopism

Artykuł ma charakter popularyzatorski. Jego celem jest zaprezentowanie nowych wskaźników oceny czasopism opracowanych przez dwa niezależne ośrodki na bazie zasobów Scopus'a. W pierwszej części artykułu przedstawiono zebrane informacje na temat wskaźników SJR i SNIP udostępnione na oficjalnych stronach internetowych instytucji, w których wskaźniki opracowano[1] oraz na stronie właściciela bazy Scopus (Elsevier) poświęconej omawianym wskaźnikom[2]. Druga część artykułu zawiera autorskie zestawienie rankingów czasopism z dziedziny weterynarii według omawianych wskaźników w porównaniu do rankingu według impact factor'a. Pozwala to zauważyć jak zróżnicowane mogą być lokaty rankingowe poszczególnych tytułów w zależności od użytego wskaźnika.

Rozwój nauki zależy od możliwości finansowania badań, a to rodzi potrzebę zastosowania odpowiednich kryteriów decydujących o rozdziale środków. Jednym z nich jest aktywność publikacyjna w renomowanych czasopismach naukowych, zaś wyznacznikiem jakości czasopisma, łączącym liczbę prac opublikowanych oraz dane dotyczące ich cytowań, stał się impact factor (IF).

Impact factor - używany już od ponad półwiecza - jest tworzony na podstawie zasobów amerykańskich indeksów cytowań w bazie Web of Science (WoS)[3] korporacji Thomson Reuters. I choć pojawiło się później wiele innych wskaźników - żadnemu z nich nie udało się podważyć pozycji IF. Impact factor został pomyślany jako narzędzie do

[1] „**CWTS Journal Indicators**" - strona, której właścicielem jest The Centre for Science and Technology Studies (CWTS) z Leiden University w Holandii, w którym opracowano wskaźnik SNIP: http://www.journalindicators.com/
„**SCImago Journal & Country Rank"** - portal prowadzony jest przez Scimago Lab - instytucję zajmującą się analizą badań naukowych i ich wizualizacją. Pracownicy Scimago Lab są twórcami wskaźnika SJR: http://www.scimagojr.com/

[2] „**Journal Metrics**" - strona wydawcy Elsevier poświęcona wskaźnikom SJR i SNIP: www.journalmetrics.com

[3] Cytowania w Web of Science są podstawą do obliczeń IF. Wskaźnik ten udostępniany jest w wydzielonej bazie Journal Citation Reports (JCR).

porównywania czasopism i, mimo krytyki[4], od lat niezmiennie odgrywa wiodącą rolę w bibliometrii i zarządzaniu nauką. Zaczęto go wykorzystywać nie tylko do oceny czasopism. Stał się podstawą szacowania i porównywania poziomu pracy naukowców i instytucji naukowych. Zaczął wpływać na przedsięwzięcia naukowe i decyzje o przyznawaniu funduszy, nagród a nawet o zatrudnianiu pracowników. Impact factor przez wielu decydentów wciąż uważany jest za najlepszy i najprostszy z dostępnych mierników – głównie **z braku alternatywy!**

Możliwości zastosowania istniejących wskaźników oceny czasopism dyskutowane są od wielu lat zarówno przez naukowców jak również redaktorów, wydawców, bibliotekarzy i specjalistów w dziedzinie bibliometrii. Społeczność naukowa chce odejść od jednowymiarowej analizy, do której wciąż wykorzystywany jest IF. Panuje zgodna opinia, że nie da się ocenić jakości i produktywności czasopism przy pomocy jednego uniwersalnego wskaźnika, gdyż jest to zagadnienie wielowymiarowe, które wymaga uwzględnienia różnych aspektów poszczególnych dziedzin nauki. Wciąż podejmowane są próby, które dają nadzieję na wypełnienie luki i spełnienie oczekiwań środowiska. W ten kontekst wpisuje się ogłoszona **jesienią 2010** roku propozycja kolejnych dwóch wskaźników oceny czasopism. Są to: **SNIP (Source-Normalized Impact per Paper)** oraz **SJR (SCImago Journal Rank).** Obydwa wskaźniki bazują na analizie cytowań. Każdy z nich obliczany jest w inny sposób, a obydwa wzajemnie uzupełniają się w ocenie czasopisma.

Danych do ich obliczeń dostarcza baza Scopus, której właścicielem jest Elsevier. Scopus został wybrany do badań ze względu na fakt, że jest największą na świecie naukową bazą indeksującą obecnie ponad 20 tysięcy czasopism, wśród których znajdują się wszystkie tytuły odnotowane w bazach Web of Science[5]. Twórcy wskaźników wyszli z założenia, że ocenie należy poddać jak największą ilość czasopism, gdyż wśród tych, które nie mają IF znajdują się także bardzo wartościowe tytuły.

Wskaźniki

Wskaźnik SJR bazuje na twierdzeniu, że nie wszystkie cytowania są sobie równe. Na wartość cytowania bezpośredni wpływ ma dziedzina wiedzy, którą czasopismo reprezentuje oraz jakość i reputacja czasopisma cytującego.

Sposób obliczania SJR został zainspirowany przez algorytm Google Page Rank a następnie rozwinięty i dostosowany do warunków ogromnej i różnorodnej sieci, utworzonej przez czasopisma połączone ze sobą cytowaniami, w której liczy się nie tylko ilość cytowań, lecz przede wszystkim prestiż czasopisma cytującego. Wartość cytowania wyznaczana jest przez wartość czasopisma, które je cytuje lub inaczej rzecz ujmując -

[4] W literaturze niejednokrotnie wykazano, że IF nie zawsze jest miarodajny i łatwo nim manipulować, np. drukując częściej artykuły przeglądowe, gdyż te uzyskują dużo więcej cytowań niż prace badawcze lub zawyżając ilość cytowań przez nieuczciwe praktyki dopisywania (za zgodą autora lub bez niej) odpowiednich pozycji do listy wykorzystanej literatury. IF faworyzuje dziedziny, w których jest szybki i liczny przyrost cytowań jak w przypadku nauk o życiu ze szkodą np. dla nauk społecznych.

[5] Web of Science indeksuje ponad 11 tys. czasopism.

czasopismo przekazuje swój prestiż innemu czasopismu przez fakt zacytowania go. Przy obliczaniu wskaźnika SJR autocytowania ograniczono do 1/3 ogólnej liczby cytowań uzyskanych przez dane czasopismo.

Cechą charakterystyczną wskaźnika SJR jest tendencja do zwiększania różnic między czasopismami i wzmacniania pozycji tytułów prestiżowych. Zaleca się wykorzystywanie go głównie **w dziedzinach nauk o życiu i zdrowiu,** szczególnie, gdy w ocenie ważna jest aktualność tematów badawczych oraz gdy istotna jest ocena cytowań na podstawie statusu czasopism cytujących.

SJR opracowany został przez dwóch hiszpańskich naukowców: Felix'a de Moya i Vicente Guerrero Bote w ramach współpracy z międzynarodową grupą SCImago Lab.

Wskaźnik SNIP mierzy kontekstowy wpływ cytowania przypisując mu wartość w zależności od ogólnej liczby cytowań w danej dziedzinie wiedzy. Pod uwagę brana jest ilość artykułów cytujących dane czasopismo w powiązaniu z ilością pozycji w wykazach wykorzystanej literatury (ang. references) tych artykułów. To references tworzą kontekst cytowania. W tych dyscyplinach, gdzie cytowania nie są liczne, a wykaz literatury zawiera np. 10-15 pozycji - pojedyncze cytowanie nabiera większej wartości. Odwrotnie jest w dziedzinach o bardzo wysokiej liczbie cytowań, gdzie dość często spotyka się listy literatury zawierające 300-600 pozycji. Wtedy pojedyncze cytowanie traci na wartości. Przy obliczaniu tego wskaźnika cytowania i autocytowania mają jednakową wagę. SNIP nie jest wyliczany dla czasopism z małą liczbą artykułów, gdyż podaje statystyki dla tytułów z co najmniej 50-cioma publikacjami w trzyletnim okresie obliczeniowym.

Ze względu na kontekstowość informacji SNIP może być lepiej wykorzystany w dziedzinie inżynierii, informatyki i nauk społecznych. Ponadto sugeruje się stosowanie go:

- gdy pozycja w rankingu jest ważniejsza niż ocena wartości czasopisma,
- gdy uważa się, że aktualność tematów badawczych i ocena wpływu czasopisma to zagadnienia, które powinny być rozpatrywane niezależnie,
- gdy jest potrzeba porównywania czasopism z różnych dziedzin.

Twórcą wskaźnika SNIP jest Henk Moed z Center for Science and Technology Studies (CWTS) w Leiden University (Holandia).

Po dwóch latach funkcjonowania, w październiku 2012 roku, CWTS i SCImago wprowadziły zmodyfikowane wersje wskaźników jako SJR2 i SNIP2. Zmiany miały na celu poprawę dokładności oceny i porównywalności czasopism. Idea obydwu wskaźników pozostała niezmieniona.

Podstawowe wspólne cechy wskaźników SJR i SNIP:

- **Odporność na manipulacje**

Do obliczeń pobierane są jedynie materiały recenzowane – czyli oryginalne artykuły naukowe, artykuły przeglądowe, materiały konferencyjne, serie książkowe – z pominięciem wywiadów, komentarzy czy listów do redakcji, które w wielu wypadkach stanowią znaczny procent cytowań, przez co dają możliwość wpływania na obliczany wynik.

- **Możliwość porównywania ze sobą czasopism z różnych dziedzin** wynikająca z metody zastosowanej do obliczania wskaźników.
- **Trzyletni zakres danych do obliczania wskaźników**

Okres trzech lat został przyjęty jako optymalny czas, w którym większość czasopism uzyskuje najwyższy poziom cytowań.

- **Częstotliwość: dwa razy w roku**

Ponieważ Scopus podaje cytowania od 1996 roku – pierwsze wskaźniki zostały obliczone za rok 1999. Wskaźniki te aktualizowane są dwa razy w roku – w kwietniu i we wrześniu. Ostatnie wartości za 2012 rok ogłoszono 16 września 2013 r.

- **Zasięg bazy Scopus**

Jest wiele wartościowych czasopism, które nie mają IF. W bazie Scopus analizie cytowań w celu obliczenia wskaźników SJR i SNIP poddane są wszystkie indeksowane czasopisma. Objęcie zasięgiem jak największej liczby tytułów daje większe możliwości ich oceny i porównywania, co jest przydatne zarówno dla bibliotekarzy jak i naukowców, którzy chcą wiedzieć jaką wartość reprezentują czasopisma, z których korzystają. Jednak jest też grupa tytułów, dla których nie można wyliczyć tych wskaźników – są to czasopisma branżowe (handlowe), nie zawierające materiałów recenzowanych oraz część czasopism nowych lub zawieszonych, które nie mają kompletu danych za 3 kolejne lata.

- **Archiwa wskaźników**

Ze względu na fakt, że wskaźniki obliczane są na podstawie danych ze Scopus'a - ich wartości za poprzednie lata nie są stałe. Scopus wskazuje cytowania dokumentów w czasie rzeczywistym a zawartość bazy zmienia się, jest stale rozbudowywana: powiększane są archiwa, uzupełniane luki i dodawana bieżąca zawartość czasopism. Planowana jest też rozbudowa zasobów z dziedziny Art and Humanities. Oznacza to, że z każdym odświeżeniem danych (w kwietniu i wrześniu) wartości wskaźników dotyczących wcześniejszych lat też są odświeżane i przeliczane na nowo. Dla celów analiz porównawczych zestawy historycznych danych są utrzymywane w archiwach.

- **Journal Analyzer**

Obydwa wskaźniki zostały włączone do Scopus'a. W zakładce Analyze Journals dostępne jest bardzo przyjazne narzędzie do analizowania i porównywania jakości wybranych czasopism – właśnie Journal Analyzer.

- **Wolny dostęp do danych**

Wartości wskaźników SNIP i SJR udostępniane są w Internecie nieodpłatnie w postaci gotowych plików Excel'a na stronie www.journalmetrics.com oraz w wyszukiwarkach instytucji, które je obliczają – CWTS http://www.journalindicators.com/ i SCImago http://www.scimagojr.com/.

Wyszukiwarki wskaźników

- **Journal Analyzer**: http://www.scopus.com/source/eval.url – intuicyjne narzędzie dostępne w ramach komercyjnej bazy Scopus, zawiera w sobie wyszukiwarkę czasopism oraz aplikację, która pozwala analizować i porównać ze sobą do 10 wybranych tytułów pod

względem wartości obydwu wskaźników, ilości cytowań i autocytowań oraz procentowego udziału artykułów niecytowanych i przeglądowych. Nie tworzy rankingów.

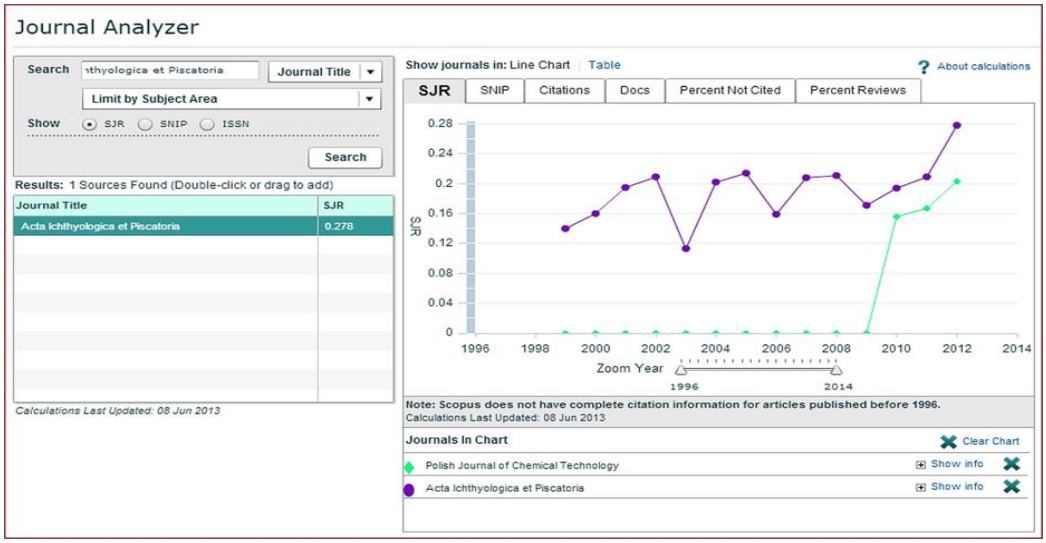

Ekran 1. Journal Analyzer – porównanie przykładowych dwóch czasopism pod względem wartości SJR

Źródło: baza Scopus

- **SCImago Journal and Country Rank** http://www.scimagojr.com stanowi darmowy portal (Ekran 2) do tworzenia rankingów na bazie **wskaźnika SJR**.

Rankingi te dotyczą zarówno krajów jak i czasopism. Można je uzyskać według różnych parametrów na przykład wg dziedzin i dyscyplin naukowych, pod względem ilości artykułów, cytowań, autocytowań, h-indeksu a nawet łącznej ilości pozycji w bibliografii załącznikowej – jak na Ekranie 3. Portal oferuje bardzo rozbudowane możliwości wyboru i porównywania oraz wizualizacji danych. Generator map pozwala na graficzne przedstawianie wyników wg kraju, dziedzin i wielu innych parametrów.

Ekran 3. Pokazuje 10 najlepszych czasopism wg wskaźnika SJR. Obok siebie występują tytuły z dziedzin tak różnych jak fizyka, medycyna, chemia.

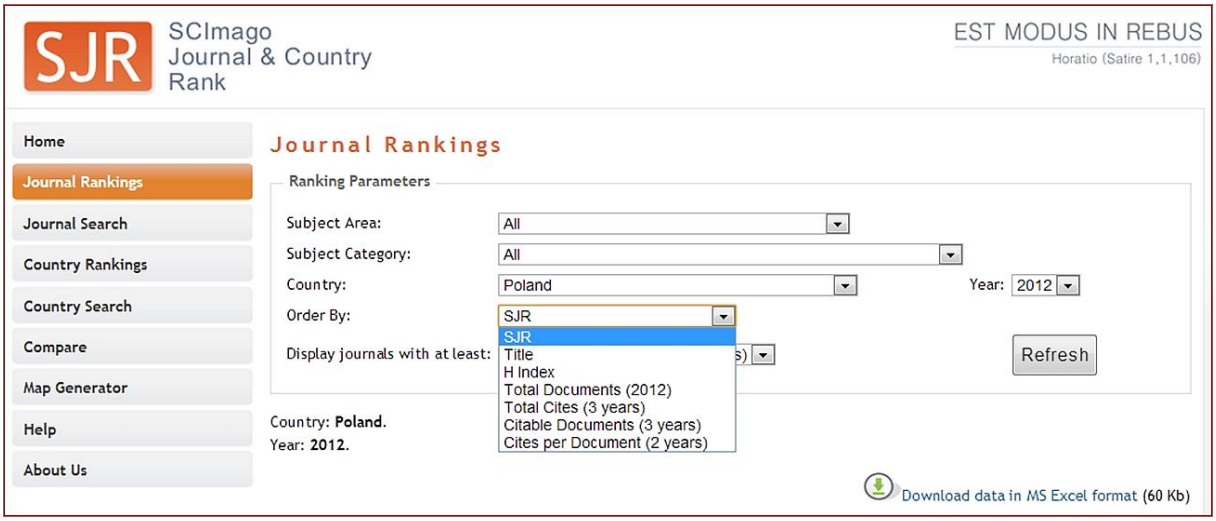

Ekran 2. Ekran wyszukiwania wskaźnika SJR

Źródło: SCImago Journal and Country Rank

	Title	SJR	H index	Total Docs. (2012)	Total Docs. (3years)	Total Refs.	Total Cites (3years)	Citable Docs. (3years)	Cites / Doc. (2years)	Ref. / Doc.	Country
1	Reviews of Modern Physics	39,439	198	45	170	13.101	8.386	162	43,75	291,13	
2	Annual Review of Immunology	30,095	218	28	69	4.875	3.629	69	38,80	174,11	
3	Ca-A Cancer Journal for Clinicians	29,855	92	41	118	3.036	8.072	95	106,13	74,05	
4	Advances in Physics	24,813	74	7	28	2.922	775	21	38,71	417,43	
5	Annual Review of Biochemistry	21,509	210	32	105	4.863	3.364	105	28,47	151,97	
6	Nature Genetics	20,421	395	293	822	9.521	22.243	694	30,53	32,49	
7	Cell	19,848	521	558	1.547	27.330	36.973	1.429	24,83	48,98	
8	Chemical Reviews	17,308	400	184	601	61.753	23.589	571	41,69	335,61	
9	Annual Review of Neuroscience	17,241	166	27	62	3.564	1.784	62	22,70	132,00	
10	Nature Materials	16,246	219	242	713	6.778	15.113	560	26,12	28,01	

Ekran 3. 10 najlepszych czasopism wg wskaźnika SJR

Źródło: SCImago Journal and Country Rank

- **CWTS Journal Indicators** http://www.journalindicators.com/ jest wyszukiwarką w wolnym dostępie z możliwością tworzenia **rankingów wg SNIP** w ramach dziedzin i dyscyplin nauki.

Podaje także 3 inne wskaźniki dla okresu obliczeniowego (Ekran 5.):
P – ilość publikacji
RIP (Raw Impact per Paper) – średnia liczba cytowań na publikację
% self cit. – procentowy udział autocytowań

Obok wskaźnika SNIP (Ekran 4.) jest wyświetlany interwał stabilności (ang. stability interwal), który odzwierciedla trwałość (wiarygodność) wskaźnika. Im szerszy jest interwał stabilności tym mniej wiarygodny jest wskaźnik. Oznacza to, że wartość wskaźnika SNIP może znacznie wahać się w czasie.

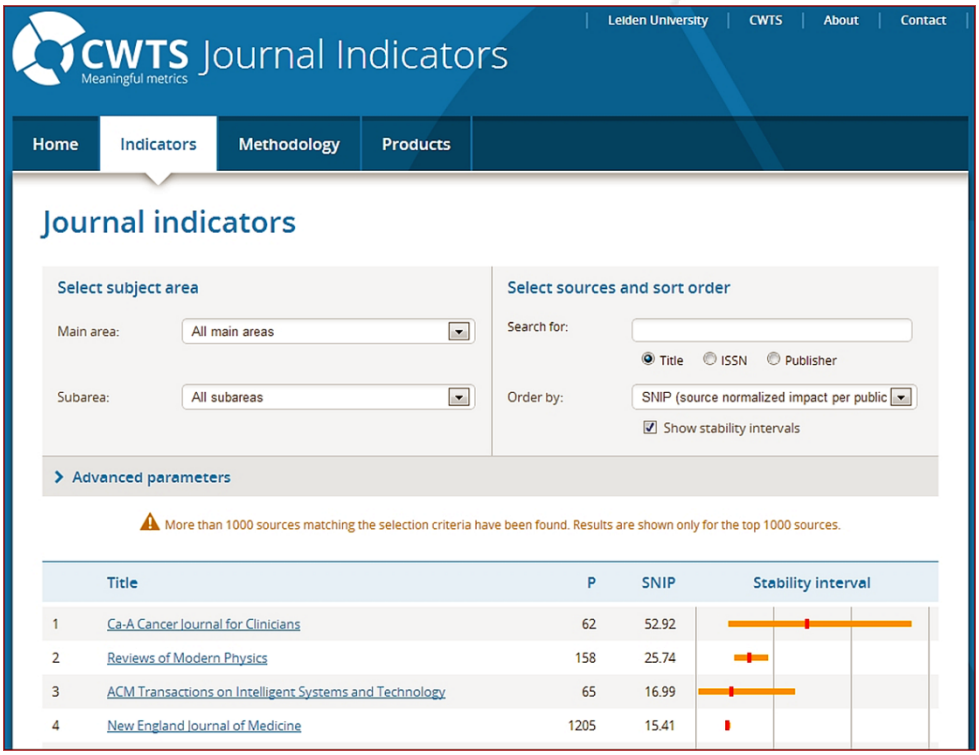

Ekran 4. Wyszukiwarka wskaźników SNIP

Źródło: CWTS Journal Indicators

	Title	P	RIP	SNIP	% self cit
1	Ca-A Cancer Journal for Clinicians	62	118.37	52.92	0.2%
2	Reviews of Modern Physics	158	50.32	25.74	0.6%
3	ACM Transactions on Intelligent Systems and Technology	65	8.83	16.99	0.0%
4	New England Journal of Medicine	1205	40.94	15.41	0.5%
5	ACM Computing Surveys	63	8.65	14.68	0.9%
6	Journal of Engineering Education	90	4.36	12.50	7.1%
7	Physics Reports	99	20.52	12.46	0.7%
8	Progress in Polymer Science	135	25.34	11.64	2.4%
9	Progress in Energy and Combustion Science	66	16.44	11.49	3.1%
10	Annual Review of Immunology	69	47.10	11.32	0.4%

Ekran 5. 10 najlepszych czasopism wg wskaźnika SNIP

Źródło: CWTS Journal Indicators

Rankingi

SJR i SNIP zostały stworzone by stać się alternatywą dla impact factora. Zasadne zatem wydaje się porównanie rankingów czasopism odpowiednio wg tych wskaźników.

A	B	C	D	E	F	G	H
Ranking wg IF	**Tytuł czasopisma**	**IF**	**Ranking wg SJR**	**SJR**	**Ranking wg SNIP**	**SNIP**	**Uwagi**
1	Veterinary Research	3.426	7	1,065	20	1,20	
2	Veterinary Microbiology	3.127	1	1,221	3	1,55	

3	Fish and Shellfish Immunology	2.964	9	0,991	Brak w rankingu	---	Inna dziedzina
4	Veterinary Journal	2.424	12	0,908	4	1,55	
5	Veterinary Clinics of North America- Food Animal Practice	2.400	2	1,139	1	2,07	
6	Preventive Veterinary Medicine	2.389	5	1,094	13	1,35	
7	Veterinary Parasitology	2.381	8	0,996	12	1,36	
8	Equine Veterinary Journal	2.286	10	0,970	17	1,24	
9	Medical and Veterinary Entomology	2.208	16	0,835	10	1,39	
10	Transboundary and Emerging Diseases	2.096	30	0,713	31	1,07	
11	Zoonoses and Public Health	2.086	Brak w rankingu	---	21	1,19	Inna dziedzina
12	Theriogenology	2.082	15	0,846	7	1,46	
13	Journal of Veterinary Internal Medicine	2.064	3	1,117	6	1,47	
14	Veterinary Dermatology	2.020	13	0,887	9	1,43	
15	Medical Mycology	1.979	18	0,820	36	1,04	
16	Veterinary Pathology	1.929	33	0,706	35	1,05	
17	Veterinary Immunology and Immunopathology	1.877	31	0,713	57	0,90	
18	BMC Veterinary Research	1.861	36	0,653	43	0,99	
19	Journal of Medical Entomology	1.857	Brak w rankingu	---	29	1,08	Inna dziedzina
20	Comparative Immunology Microbiology and Infectious Diseases	1.808	37	0,639	45	0,98	

Tabela 1. Ranking 20 najlepszych czasopism wg wartości IF w dziedzinie weterynarii i ich miejsce w rankingach wg wartości wskaźników SJR i SNIP

Źródło: Opracowanie własne

Do zestawienia [Tabela 1.] wybrano czasopisma z dziedziny weterynarii. Mimo ogromnych różnic w objętości baz, na podstawie których obliczane są wskaźniki (WoS 11 tys. tytułów,

Scopus 20 tys.) każdy z zestawów porównywanych czasopism ma zbliżoną wielkość: JCR -**143**, SJR-**177**, SNIP-**175** tytułów.

Dla każdego ze wskaźników IF, SJR i SNIP stworzono ranking najlepszych czasopism.

W kolumnie A -„Ranking wg IF" przedstawiona jest kolejność pierwszych 20 tytułów o najwyższym wskaźniku IF w dziedzinie weterynarii. W kolumnach D -„Ranking wg SJR" i F -„Ranking wg SNIP" podane są miejsca, jakie zajmują czasopisma z kolumny A w rankingach wg SJR i wg SNIP. W kolumnie Uwagi podano informację z jakiego powodu wystąpił brak danego tytułu w rankingu. Kolumny C, E i G podają wartości poszczególnych wskaźników. Pozycje niektórych czasopism w rankingach wg SJR i SNIP znacząco różnią się od wyników wg IF.

Porównanie rankingów:

- **IF do SNIP**. W rankingu wg SNIP jest 19 czasopism – jeden tytuł w bazie Scopus został przypisany do innej dziedziny niż w bazie WoS na podstawie, której obliczany jest IF.

Wśród czasopism rankingu wg SNIP 4 tytuły podwyższyły swoje miejsca względem IF, 1 tytuł utrzymał pozycję, 14 tytułów obniżyło swoją lokatę od 1 do 40 pozycji.

Różnica miejsc na liście ≤10 dotyczy dziewięciu tytułów, natomiast różnica ≤20 widoczna jest w przypadku pięciu czasopism.

- **IF do SJR**. W tym zestawieniu widać mniejsze zróżnicowanie uzyskanych lokat.

W rankingu wg SJR zabrakło 2 czasopism z powodu przydzielenia ich do innej niż weterynaria dziedziny. Wśród pozostałych 18 czasopism - 5 podwyższyło swoje miejsce w rankingu zaś 13 tytułów obniżyło je od 1 do 20 pozycji.

Różnica miejsc na liście ≤10 dotyczy sześciu tytułów, różnica ≤20 tylko jednego.

W analizowanej Tabeli 1 w trzech przypadkach zanotowano brak czasopisma w rankingach SJR i SNIP z powodu zakwalifikowania go do innej dziedziny wiedzy. W każdej z baz (WoS i Scopus), będących podstawą tworzonych wskaźników nazewnictwo i klasyfikacja tematyczna czasopism są podobne, ale nie jednakowe. Na przykład czasopismo „Fish and Shellfish Immunology" (nr 3 w rankingu wg IF) w bazie WoS należy do ogólnej kategorii – Veterinary, natomiast w bazie Scopus – przypisane jest do dwóch różnych obszarów tematycznych a w ich obrębie do kategorii:

- Agricultural and Biological Sciences: Aquatic Science oraz
- Environmental Science: Environmental Chemistry

Na 20 tytułów w każdym z porównywanych zestawów - SJR i SNIP - znacząca większość pogorszyła swoją lokatę w rankingu. Jeśli przyjąć, że nowe wskaźniki promują wyliczanie wartości na podstawie cytowań recenzowanych publikacji i nie poddają się manipulacjom oznacza to bardziej obiektywną ocenę czasopism, a zmiany pozycji na listach rankingowych wskazywałyby ich zweryfikowaną wartość. W przedstawionym zestawieniu maksymalna różnica miejsc wynosi 40.

Wskaźniki SJR i SNIP funkcjonują od niedawna i choć ich popularność wzrasta i wiele czasopism umieszcza ich wartości obok innych wskaźników na swoich stronach redakcyjnych, to jednak jeszcze nie ugruntowały swej pozycji w bibliometrii. Metody obliczania obydwu wskaźników są skomplikowane (Gonzales-Pereira, Guerrero-Bote i Moya-Anegón, 2010;

Moed, 2010) ale w efekcie otrzymujemy mierniki, które pozwalają bezpośrednio porównywać ze sobą czasopisma pod względem merytorycznej wartości niezależnie od dziedzin nauki, a takiej możliwości nie daje IF. Są one narzędziami analizy dorobku naukowego uczelni pomocnej przy podziale środków dla jednostek reprezentujących szerokie spektrum dyscyplin naukowych.

Czy SJR i SNIP rzeczywiście staną się alternatywą dla impact factora? Czy spełnią oczekiwania i zachwieją pozycją IF? Czas pokaże. Wydaje się jednak, że objęcie oceną tak ogromnej ilości czasopism, z których większość jest poza zasięgiem IF, oporność na manipulowanie, ustanowienie cytowań przez publikacje recenzowane jako podstawy obliczeń oraz wolny dostęp do rankingów są atutami przemawiającymi na ich korzyść.

Na stronie SCImago http://www.scimagojr.com/ **znajduje się cytat z Horacego umieszczony w prawym górnym rogu:** ***EST MODUS IN REBUS*** **(**we wszystkim jest granica, której przekraczać nie należy). Twórcy wskaźników chcą w ten sposób zwrócić uwagę na fakt, że nie wolno popadać w przesadę w stosowaniu wszelkich miar, także tych dotyczących wskaźników czasopism.

Bibliografia:

1. Colledge L., El Aisati M., Moed H., Moya-Anegón F., Guerrero-Bote V., López-Illescas C. (2010), *SJR and SNIP: two new journal metrics in Elsevier's Scopus* "Serials" [on-line] Vol. 23, Nr 3, s. 215-221. . Tryb dostępu: http://uksg.metapress.com/content/31814565236758v6/ [09.01.2014]
2. Gonzalez-Pereira B., Guerrero-Bote V., Moya-Anegón F. (2010), *A new approach to the metric of journals' scientific prestige: The SJR indicator journals* "Journal of Informetrics" [on-line]. Vol. 4, Iss. 3, s. 379-391 Tryb dostępu: http://arxiv.org/pdf/0912.4141&a=bi&pagenumber=1&w=100 [09.01.2014]
3. Moed H. F. (2010), *Measuring contextual citation impact of scientific journals* "Journal of Informetrics" [on-line]. Vol. 4, Iss. 3, s. 265-277. Tryb dostępu: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1751157710000039 [09.01.2014]
4. Moed H., Colledge L., Reedijk J., Moya-Anegon F., Guerrero-Bote V., Plume A., Amin M. (2012), *Citation-based metrics are appropriate tools in journal assessment provided that they are accurate and used in an informed way*. "Scientometrics" [on-line]. Vol. 92, Iss. 2, s. 367-376. Tryb dostępu: http://link.springer.com/article/10.1007/s11192-012-0679-8 [15.01.2014]

Journal Metrics SJR and SNIP – an Alternative to IF

Abstract: The aim of this article is to present the basic information about two journal metrics SNIP (Source-Normalized Impact per Paper) and SJR (SCImago Journal Rank). The metrics are based on citation analysis, and they are complementary to each other. They are a new proposal in multidimensional journal assessment to be used by academic community, librarians, editors and publishers, as the alternative to the Thomson Reuters Impact Factor.

Keywords: citations, IF, impact factor, journal metrics, journal ranking, SJR indicator, SNIP indicator

GRZEGORZ DOLATA
Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego
e-mail: zbspec@ur.edu.pl

Cyfrowe archiwum profesora Kazimierza Brauna w Pracowni Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego

Pracownia Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego, współpracując ściśle z Pracownią Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej funkcjonującej w Instytucie Filologii UR, od 2010 r. gromadzi, opracowuje, przechowuje i udostępnia archiwalia polskich poetów emigracyjnych. W skład zbiorów wchodzą przede wszystkim: książki, czasopisma, dokumenty, korespondencja archiwalna, rękopisy, maszynopisy, notatniki i notatki odręczne oraz materiały zawarte na nośnikach elektronicznych, takich jak płyty CD i DVD.

Obecnie w Pracowni znajdują się archiwalia sześciu emigracyjnych twórców literackich, a mianowicie: Floriana Śmieji, Jana Darowskiego, Andrzeja Buszy, Józefa Wittlina, Bogdana Czaykowskiego, a od niedawna także Kazimierza Brauna.

Kazimierz Braun (ur. 29 czerwca 1936 r. w Mokrsku Dolnym) to wybitny polski aktor i reżyser teatralny, scenarzysta, teatrolog, krytyk teatralny, pisarz i tłumacz, który od1985 r. mieszka i pracuje w Stanach Zjednoczonych.

Zbiory archiwalne prof. Kazimierza Brauna zostały przekazane Pracowni Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej w formie dyskietek, płyt CD i DVD, kaset VHS oraz plakatów teatralnych. Zgromadzone dokumenty na dyskietkach zostały podzielone na 7 części i w związku z tym przegrane na 7 płyt CD tworząc w ten sposób wraz z innymi nagraniami audiowizualnymi na płytach CD i DVD, Cyfrowe archiwum profesora Kazimierza Brauna. W stworzonym w ten sposób Cyfrowym archiwum, każda z tych 7 części znajdująca się na osobnej płycie CD ma własną nazwę.

1. Adaptacje – opowiadania – wywiady
2. Artykuły – referaty
3. Książki
4. Dramaty – adaptacje – teksty towarzyszące
5. Teksty
6. Varia
7. Zdjęcia

Powyższe materiały w celu trwałej archiwizacji zostały dodatkowo przekopiowane z płyt CD na serwer Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego.

W toku dalszej pracy nad archiwum prof. Brauna został opracowany bardzo szczegółowy i dokładny spis wszystkich przekazanych materiałów łącznie z plakatami i kasetami VHS, pod nazwą „**Archiwum profesora Kazimierza Brauna”**. Spis ten zawiera, także dane z Cyfrowego archiwum z informacjami, na której płycie CD i w którym katalogu

znajduje się konkretny dokument archiwalny. Powyższy spis składa się z 14 części, z których 12 dotyczy Cyfrowego archiwum.

W pierwszej części znajduje się podzielony na dwie części „Wykaz dramatów Kazimierza Brauna". Pierwsza część obejmuje dramaty napisane w języku polskim, a druga w języku angielskim. Wśród dramatów w języku polskim znajdują się m. in. tytuły takie jak: *Modrzejewska, Królowa Emigrantka, Rzecz o Norwidzie z jego słów utkane, Tamara L., Dzieci Paderewskiego, Paderewski wraca, Szkło bolesne, Promieniowanie. Maximilianus, opowieść sceniczna o Świętym Marii Kolbem, WTC 9/11 NYC*. Natomiast w języku angielskim odnajdziemy tytuły takie jak: *Emigree Queen, Paderewski Returns, Paderewski's Children, Radiation, A story of Maria Skłodowska- Curie, Father Maximilian's Cell, The Mysteries of Ordonka.*

W drugiej części znajdują się „Adaptacje", spośród których w języku polskim są np.: Georga Orwella *Folwark zwierzęcy*, Jerzego Brauna *Europa*, Davida Mameta *Oleana,* a w języku angielskim m. in. Tadeusza Różewicza *Birth Rate*, Georga Orwella *Animal Farm*, Bruno Jasieńskiego *Dummies' Ball,* Grahama Greena *The Power and the Glory*.

W kolejnej części zatytułowanej „Powieści, opowiadania, wspomnienia" mamy napisane w języku polskim takie utwory jak: *Alaska, Dzień świadectwa, Pakt gnieźnieński, Pożeganie z Alaską, Rozdarta kurtyna,* a w języku angielskim: *A Bird on Stilts i Day of Witness.*

Następna część zawiera „Wiersze" Kazimierza Brauna np. *Dialog Reżysera ze Świętym Augustynem, Naśladowanie Świętych*.

Bardzo istotna jest piąta część pod nazwą „Teksty towarzyszące sztukom teatralnym", ponieważ obfituje w dużą liczbę materiałów archiwalnych, także w języku polskim i angielskim. W języku polskim mamy np. takie tytuły jak: *Gwiazda Paderewskiego, Założenia i wstępny projekt scenariusza filmu telewizyjnego, Krótka historia teatru,* a w języku angielskim np. *A Life and Works of Ignacy Paderewski, Facing Theater Space.*

Szósta część nazwana „Inne teksty" obejmuje teksty z historii literatury, kultury, historii, refleksje autora na temat emigracji. W języku polskim są to np.: *Emigracja w sporze o istotę polskości, Konflikt pomiędzy kulturą a cywilizacją współczesnego Zachodu,* a w języku angielskim np. *Information about Day of Witness, John Paul II as I remember Him*.

W siódmej części znajdują się „Wywiady, rozmowy przeprowadzone z Kazimierzem Braunem" m. in. *Kazimierz Braun i Tadeusz Różewicz: Język teatru po raz czwarty* czy Joanny Roszak *Iść jeszcze dalej. Z Kazimierzem Braunem o Tymoteuszu Karpowiczu.*

W ósmej części znajduje się „Korespondencja Kazimierza Brauna". W języku polskim są to listy np. do *Prezydenta Lecha Kaczyńskiego* z 24 lipca 2006 r.*,* do *Jego Eminencji kard. Stanisława Dziwisza*, a w języku angielskim np. od Prezydenta Lecha Kaczyńskiego z 17 czerwca 2006 r. z okazji podwójnego jubileuszu czyli 70 urodzin i 45 lat pracy teatralnej.

Natomiast dziewiąta część spisu zawiera „Wykłady prof. Kazimierza Brauna" np. *Kultura i cywilizacja Ameryki na progu XXI wieku (wybrane zagadnienia, notatki do wykładów), Walka Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego z polską kulturą w latach II wojny światowej.*

W części dziesiątej mamy spis „Kaset VHS” z nagraniami przedstawień teatralnych obejmujący podział na dramaty i adaptacje, a w jedenastej spis nagrań na „Płytach CD i DVD” również z takim samym podziałem.

W dwunastej części znajduje się zestawienie 29 „Plakatów z przedstawień teatralnych” wyreżyserowanych przez Kazimierza Brauna w kraju i za granicą.

W części trzynastej znajdują się „Teksty innych autorów o Kazimierzu Braunie” w języku polskim i angielskim. W języku polskim np. Daniela Gerould Przedmowa do *Krótkiej historii teatru Polskiego od XI do XX wieku Kazimierza Brauna*, a w języku angielskim np. Justyny Hofman –Wiśniewskiej *Kazimierza Brauna Grand Theatre*.

Ostatnią częścią spisu są „Teksty innych autorów”, spośród których w języku polskim możemy znaleźć tekst żony profesora pt. *Różewicz w Buffallo*. *Pytanie o tożsamość pokolenia*, a w języku angielskim Adama Mickiewicza *Monolog Konrada* z Dziadów cz. III.

Wszystkie przekazane przez prof. Kazimierza Brauna materiały archiwalne, a szczególnie archiwum cyfrowe bardzo wzbogaciły kolekcję Pracowni Zbiorów Specjalnych Uniwersytetu Rzeszowskiego i stanowią niezwykle ważną część archiwaliów emigracyjnych twórców literackich. Dokumenty archiwalne z Cyfrowego archiwum prof. Kazimierza Brauna pozwalają głębiej zapoznać się z całokształtem jego artystycznej twórczości, która jest niezwykle szeroka i różnorodna. Ogólna dostępność tych materiałów w Pracowni Zbiorów Specjalnych BUR umożliwia każdemu badaczowi twórczości prof. Brauna bezproblemowe z nich korzystanie. 17 czerwca 2014 r. podczas wizyty w Uniwersytecie Rzeszowskim i uroczystego otwarcia Cyfrowego archiwum, Profesor Kazimierz Braun dodatkowo wyraził wolę udostępnienia swych archiwalnych zasobów w jeszcze szerszy sposób za pośrednictwem Podkarpackiej Biblioteki Cyfrowej. Podjęto już działania mające na celu stworzenie w PBC odrębnej kolekcji dedykowanej Twórcy.

KINGA POMES
Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego
e-mail: kingeborg@interia.pl

Trzydziestolecie Koła Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego

Koło Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego kontynuuje tradycje Koła SBP działającego przy Bibliotece Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie.

Koło Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Bibliotece Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie powstało w 1984 roku. Zebranie założycielskie odbyło się **16 lutego 1984 r.** Inicjatorką powstania Koła była ówczesna pani Dyrektor Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Zofia Sokół. Pierwszy Zarząd Koła miał następujący skład:

- Przewodniczący: Andrzej Jagusztyn,
- Zastępca przewodniczącego: Stanisława Mach,
- Sekretarz: Aleksander Proszak,
- Skarbnik: Maria Pondo,
- Członkowie: Zofia Sokół, Irena Stanisz.

Koło liczyło wówczas 29 członków, którzy wykazywali się dużą aktywnością. Pisali rozprawy naukowe, artykuły popularno-naukowe i recenzje. Organizowali sesje naukowe, na których wygłaszali odczyty wraz z zaproszonymi naukowcami z rodzimej Uczelni (dr Zofia Brzuchowska) i z całej Polski (m. in. prof. Janina Węgier, prof. J. Trzynadłowska, prof. J. Starnowski i dr J. Olczakowa). Przygotowywali również referaty na regionalne, krajowe i zagraniczne konferencje. Uczestniczyli w zjazdach krajowych SBP. Wykazywali się także działalnością dydaktyczną. Kolega Andrzej Jagusztyn, koleżanka Jolanta Ważna oraz koleżanka Jolanta Peresłucha prowadzili zajęcia z przedmiotów zawodowych w Studium Bibliotekarskim przy Placówce Doskonalenia Zawodowego Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Włączono się także w ogólnopolską dyskusję na temat projektów nowej Ustawy o bibliotekach i zmian w Ustawie o szkolnictwie wyższym.

Kalendarium

1985

W marcu 1985 roku, nawiązano współpracę z Komisją Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Towarzystwa Naukowego w Rzeszowie.

1986

11 maja 1986 roku, Koło zorganizowało wycieczkę szkoleniową do Rzeszowskich Zakładów Graficznych w celu zapoznania się z nowymi metodami produkcji książek.

1988

23 maja 1988 roku, Koło zorganizowało wycieczkę do Krosna. Uczestnicy wycieczki poznali krośnieńską sieć bibliotek powszechnych i obejrzeli ekspozycję lamp naftowych w tamtejszym Muzeum Okręgowym.

12 grudnia 1988 roku, podczas zebrania sprawozdawczo-wyborczego wybrano nowy Zarząd:

- Przewodnicząca: Stanisława Mach,
- Zastępca przewodniczącej: Irena Stanisz,
- Sekretarz: Aleksander Proszak,
- Skarbnik: Maria Pondo,
- Członek Zarządu: Andrzej Jagusztyn.

1989

W dniach 15-16 maja 1989 roku, odbył się w Gdańsku Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, na którym Koło reprezentował kolega Andrzej Jagusztyn.

1993

15 stycznia 1993 roku, na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym wybrano nowy Zarząd:

- Przewodniczący: Andrzej Jagusztyn,
- Sekretarz: Jolanta Ważna,
- Skarbnik: Ewa Jankisz.

Zorganizowano również wycieczkę do Biblioteki Jagiellońskiej.

1994

W kwietniu 1994 roku, zebrano w odruchu serca znaczną kwotę pieniędzy dla ratowania zdrowia bibliotekarki z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.

9 maja 1994 roku, w Bibliotece WSP odbyło się zebranie z władzami uczelni z okazji Dnia Bibliotekarza.

Również w maju, koleżanka Maria Pondo reprezentowała rzeszowskie Koło SBP na dorocznym Forum SBP.

W październiku 1994 roku, kolega Andrzej Jagusztyn uczestniczył w konferencji naukowej „Organizacja bibliotek naukowych w okresie automatyzacji" w Poznaniu.

W tym okresie koleżanka Marta Polańska była członkiem Plenum Zarządu Okręgu, a kolega Andrzej Jagusztyn wiceprzewodniczącym Zarządu Okręgu.

1995

W czerwcu 1995 roku, Koło SBP było współgospodarzem warsztatów zorganizowanych przez Zarząd Okręgu. Tematem warsztatów był katalog rzeczowy i jego dostosowanie do wymogów komputeryzacji. W szkoleniu wzięli udział bibliotekarze z całego ówczesnego województwa rzeszowskiego.

1996

8 maja 1996 roku, w Bibliotece WSP urządzono ekspozycję „Wydawnictwa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich pomocą w pracy bibliotekarza". Również w maju, członkowie Koła

wzięli udział seminarium szkoleniowym w Łańcucie, poświęconym pracom przy zabezpieczaniu i konserwacji zabytkowych książek.
W dniach 1-2 czerwca 1996 roku, z okazji czterdziestopięciolecia działalności Okręgu Rzeszowskiego zorganizowano uroczyste spotkanie w Kaczarnicy. W obchodach wziął udział przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Stanisław Czajka oraz członkowie wszystkich kół z całej Polski.
W tym okresie koleżanka Jolanta Peresłucha była członkiem Komisji do Spraw Katalogów Rzeczowych przy Zarządzie Głównym SBP. Kolega Andrzej Jagusztyn uczestniczył w pracach Sekcji Bibliotek Naukowych przy Zarządzie Głównym SBP. Kolega Andrzej Jagusztyn był również w latach 1994-1996 przewodniczącym Międzywojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej na stopnie specjalizacji zawodowej dla nauczycieli bibliotekarzy.

1997

12 lutego 1997 roku, na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym wybrano nowy Zarząd:

- Przewodniczący: Andrzej Jagusztyn,
- Sekretarz: Barbara Bujwid,
- Skarbnik: Ewa Jankisz.

W roku 1997, Koło było gospodarzem Okręgowego Zjazdu Delegatów SBP. Przy okazji Zjazdu zorganizowano wystawę poświęconą Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. W spotkaniu wziął udział przewodniczący dr Stanisław Czajka. Dzięki zaangażowaniu koleżanek: Krystyny Serwatko, Jolanty Ważnej, Marty Polańskiej, Marii Królikowskiej, Elżbiety Wójcikiewicz i kolegi Andrzeja Jagusztyna obrady przebiegły w miłej atmosferze.
W maju 1997 roku, zorganizowano wycieczkę do Biblioteki Narodowej. Szczególne zainteresowanie uczestników wzbudziły nowoczesne metody magazynowania księgozbioru i jego zabezpieczenie.
Koleżanki: Dorota Śliwa i Mirosława Nowak uczestniczyły w trzydniowej konferencji naukowej „Perspektywy rozwoju języka KABA”, zorganizowanej przez Uniwersytet Gdański.
Członkowie Koła wygłaszali w tym okresie odczyty w różnych miejscach w całym województwie, a koleżanki: Marta Polańska, Krystyna Walc i Zofia Sokół oraz kolega Andrzej Jagusztyn publikowali prace naukowe.
Od dnia 23 lutego 1997roku, koleżanka Jolanta Ważna pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Zarządu Okręgu, a koleżanka Krystyna Serwatko była sekretarzem Zarządu Okręgu.
Koleżanki: Jolanta Ważna i Ewa Jankisz brały udział w naradach dotyczących nowego obiektu Biblioteki Akademickiej.

1998

Członkowie Koła podczas cyklicznych odwiedzin w uczelnianym wydawnictwie zapoznali się z procesem produkcji książki. Animatorem szkolenia była koleżanka Barbara Bujwid.

1999

11 listopada 1999 roku, na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym ukonstytuował się nowy Zarząd:

- Przewodnicząca: Ewa Jankisz,

- Sekretarz: Barbara Bujwid,
- Skarbnik: Ewa Jankisz.

Zorganizowano zbiórkę książek dla Szkoły Podstawowej w Cieszanowie.

2000

Koleżanka Krystyna Serwatko uczestniczyła w konferencji „Profesjonaliści informacji w społeczeństwie informacyjnym" w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliotekoznawczych Uniwersytetu Warszawskiego, a koleżanka Jolanta Ważna w konferencji „Biblioteki i informacja w systemie edukacji" w Kazimierzu.

Odnowiono tradycję spotkań z władzami uczelni z okazji Dnia Bibliotekarza. W spotkaniu wzięła dyrektor Biblioteki Ewa Bieniasz i wicedyrektor Krzysztof Cisek.

Zorganizowano wystawę o działalności Koła i zbiórkę książek dla Szkoły Podstawowej w Nowym Lublińcu.

2001

19 lutego 2001 roku, wybrano nowy Zarząd:

- Przewodnicząca: Ewa Jankisz,
- Sekretarz: Jolanta Peresłucha,
- Skarbnik: Teresa Kraska.

Koleżanka Jolanta Peresłucha wzięła udział w konferencji poświęconej kartotece haseł wzorcowych, zorganizowanej przez Uniwersytet Śląski w Katowicach, a koleżanka Krystyna Serwatko w konferencji „Internet w bibliotekach. Próba bilansu i perspektywy rozwoju".

W obchodach Dnia Bibliotekarza uczestniczyli dyrektorzy Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie, władze Uczelni i członkowie Zarządu Okręgu SBP. Spotkanie to miało na celu integrację rzeszowskiego środowiska bibliotekarskiego.

11 maja 2001 roku, zorganizowano wycieczkę do Biblioteki Śląskiej w Katowicach.

Koło zorganizowało również wyjazd do Muzeum Narodowego w Krakowie na wystawę prac impresjonistów.

Zebrano książki dla biblioteki Szkoły Podstawowej w Nowym Lublińcu.

2002

12 lutego 2002 roku, podczas zebrania wysłuchano następujących wykładów:

Koleżanka Jolanta Peresłucha „Katalog wzorcowy",

Koleżanka Krystyna Serwatko „Zasoby sieciowe – bazy komputerowe".

8 maja 2002 roku, zorganizowano uroczyste spotkanie z okazji Dnia Bibliotekarza.

We wrześniu 2002 roku, dziewięć osób pojechało na szkolenie do Biblioteki Narodowej i Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.

4 października 2002 roku, na Zjeździe Okręgowym SBP wybrano nowy Zarząd Oddziału, którego wiceprzewodniczącą została koleżanka Ewa Jankisz.

Zebrano książki dla wiejskich bibliotek szkolnych oraz dla studentów z Czerniowiec i Berdiańska na Ukrainie.

2003

8 maja 2003 roku, zorganizowano wycieczkę do Biblioteki Jagiellońskiej, po drodze zwiedzono również Sanktuarium w Łagiewnikach.

20 grudnia 2003 roku, członkowie Koła spotkali się przy lampce szampana. Omówiono wówczas działalność Koła i plany na przyszłość.

Zorganizowano zbiórkę książek dla biblioteki Szkoły Podstawowej w Tylawie.

2004

8 maja 2004 roku, zorganizowano wycieczkę do Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.

2005

29 stycznia 2005 roku, na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym wybrano nowy Zarząd:

- Przewodnicząca: Ewa Jankisz,
- Wiceprzewodnicząca: Anna Daszkiewicz,
- Sekretarz: Elżbieta Kowalska,
- Skarbnik: Bogumiła Woźniak.

W Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego odbyła się konferencja naukowa „Tradycja i nowoczesność w bibliotekach akademickich". Konferencja została zorganizowana w sposób sprawny i profesjonalny, a obrady przebiegały w bardzo sympatycznej atmosferze. Referaty uczestników zostały opublikowane w formie książki. Przy obsłudze konferencji zaangażowanych było wielu bibliotekarzy BUR, w tym również członkowie Koła.

W maju 2005 roku, zorganizowano wycieczkę do Biblioteki Zamku w Łańcucie.

Koleżanki: Ewa Jankisz i Elżbieta Kowalska uczestniczyły w konferencji „Tradycja i nowoczesność", zorganizowanej przez WIMBP w Rzeszowie.

2006

W maju 2006 roku, utworzono Oddział Bibliotek Naukowych składający się z dwóch kół: Koła SBP przy Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego i Koła SBP przy Bibliotece Politechniki Rzeszowskiej. Koleżanka Ewa Jankisz została przewodniczącą Zarządu Oddziału Bibliotek Naukowych SBP.

Wybrano nowy Zarząd Koła:

- Przewodnicząca: Zenona Krupa,
- Sekretarz: Elżbieta Kowalska,
- Skarbnik: Bogumiła Woźniak.

W maju 2006 roku, zorganizowano wycieczkę do Biblioteki Muzeum Etnograficznego w Rzeszowie.

Zorganizowano zbiórkę książek dla wiejskich szkól podstawowych i Domu Pomocy Społecznej dla Kombatantów w Słocinie.

2007

Członkowie Koła odwiedzili zaprzyjaźnione Koło SBP przy Bibliotece Politechniki Rzeszowskiej.

W maju 2007 roku, zorganizowano wycieczkę do Biblioteki Jasnogórskiej i Biblioteki Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.
Zorganizowano zbiórkę książek dla Domu Pomocy Społecznej w Rzeszowie.

2008

28 listopada 2008 roku, na zebraniu Koła wybrano nowy Zarząd:

- Przewodnicząca: Kinga Pomes,
- Wiceprzewodnicząca: Marta Bobeł,
- Skarbnik: Grzegorz Dolata,
- Sekretarz: Marzena Marszałek-Świeca.

2009

Podczas zebrania Oddziału Bibliotek Naukowych w dniu 9 lutego 2009 roku, w którym wzięli udział członkowie Koła SBP przy BUR, Koleżanka Anna Daszkiewicz opowiedziała o historii utworzenia działu z Literaturą Emigracyjną w Bibliotece Politechniki Rzeszowskiej, a Koleżanka Zenona Krupa zdała relację z ogólnopolskiego zebrania bibliotekarzy. Zebranie odbyło się 16.06.2008 r. w Warszawie i miało na celu utworzenie Związku Zawodowego Bibliotekarzy.
Koleżanka Kinga Pomes wzięła udział w prezentacji programu Deja.Vu do cyfrowej obróbki dokumentów skanowanych i umieszczanych w zbiorach Podkarpackiej Biblioteki Cyfrowej.
Na kwietniowym zebraniu Koła nowa przewodnicząca złożyła podziękowania na ręce Koleżanki Ewy Jankisz – byłej przewodniczącej Koła, a następnie Oddziału Bibliotek Naukowych w Rzeszowie – za wieloletnią pracę na rzecz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
26 marca 2009 roku, odbył się Trzeci Zjazd Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Województwa Podkarpackiego. Wzięli w nim udział członkowie Koła: kolega Grzegorz Dolata i koleżanka Kinga Pomes. Podczas zjazdu odbyły się wybory delegatów na Zjazd Okręgowy. Spośród członków Koła w skład Komisji Rewizyjnej wszedł kolega Grzegorz Dolata.
6 czerwca 2009 roku, zorganizowano wycieczkę szkoleniową do Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

2010

W roku 2010, Koło liczyło 32 członków.
11 lutego 2010 roku, zorganizowano wycieczkę do rzeszowskiej Trasy Podziemnej.
16 lutego odbyło się posiedzenie Komisji Rewizyjnej Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Województwa Podkarpackiego. Wziął w nim udział kolega Grzegorz Dolata.
Koleżanka Marta Bobeł w okresie 31.05. – 11.06.2010 r., odbyła staż zagraniczny w Rydze w Centralnej Bibliotece Międzynarodowej Akademii Bałtyckiej. Koleżanka Bobeł poznała pracę łotewskich koleżanek, zwiedziła również inne ryskie książnice: Łotewską Bibliotekę Narodową, Bibliotekę im. Michaiła Zadornowa oraz Bibliotekę Miejską w Ventspils pod Rygą.
12 czerwca 2010 roku, zorganizowano wycieczkę szkoleniową do Biblioteki Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej. Uczestnicy wycieczki zwiedzili również Muzeum Dzwonów i Fajek, Arboretum w Bolestraszycach oraz zamek w Krasiczynie.

2011

W roku 2011 roku, Koło liczyło 33 członków. Zapisał się nowy kolega Bartłomiej Motyka.

Koleżanki: Barbara Bujwid, Marta Bobeł, Kinga Pomes, Marta Rodkiewicz, Elżbieta Mazur oraz Sylwia Majdosz uczęszczają na kurs j. angielskiego. Zajęcia odbywają się raz w tygodniu po półtorej godziny w budynku Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego. Kurs jest finansowany z funduszy europejskich w ramach programu Erasmus. Zajęcia prowadzi anglistka zatrudniona w Uniwersyteckim Centrum Nauki Języków Obcych. Kurs trwa od 2009 roku.

13 maja 2011 roku, w ramach corocznej imprezy „Noc Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego", odbył się rajd rowerowy ulicami Rzeszowa „Odjazdowy Bibliotekarz" pod patronatem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Bibliotekarze, studenci i sympatycy książnicy w jednakowych koszulkach, z logo SBP na plecach zwracali powszechną uwagę przechodniów i kierowców, i przyczynili się, niewątpliwie, do utrwalenia korzystnego wizerunku uczelni i biblioteki w lokalnym środowisku.

Koleżanki Elżbieta Mazur i Marzena Marszałek-Świeca odbyły w okresie 06.06 – 17.06.2011 r., staż zagraniczny w Montpellier we Francji. Poznały bliżej bibliotekę o profilu humanistycznym - Bibliotheque Universitaire Lettres et Science Humaines przy Uniwersytecie im. Paula Valery`ego. Zwiedziły również inne okoliczne książnice. Uniwersytet został założony w 1289 roku, jest jednym z najstarszych w Europie.

We wrześniu 2011 roku, zorganizowano wycieczkę do Leżajska. Program zwiedzania objął: Sanktuarium Ojców Bernardynów, Muzeum Prowincji Ojców Bernardynów, przyklasztorną bibliotekę oraz Muzeum Ziemi Leżajskiej.

Koleżanka Sylwia Majdosz była w dniach 02.12 – 07.12.2011 r., na wyjeździe studyjnym w Danii. Zwiedziła Królewską Bibliotekę Narodową w Kopenhadze, Bibliotekę Uniwersytetu Południowej Danii w Odense, Biblioteki Uniwersytetu w Aarhus oraz Bibliotekę Publiczną i Uniwersytecką w Hamburgu. Program wycieczki objął również zwiedzanie zamków i wieczorne spacery po jarmarkach bożonarodzeniowych.

Do ogłoszonego przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich konkursu na Bibliotekarza Roku 2011, członkowie Koła zgłosili kandydaturę Pani Dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego - dr Bożeny Jaskowskiej, która ma w swoim dorobku wiele osiągnięć zarówno w działalności naukowo-badawczej, jak i w pracy na rzecz ciągłego podnoszenia poziomu obsługi czytelników. Kandydatka została Bibliotekarzem Roku Podkarpacia.

2012

8 lutego 2012 roku, odbyło się posiedzenie Komisji Rewizyjnej Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Województwa Podkarpackiego. Wziął w nim udział kolega Grzegorz Dolata.

W czerwcu 2012 roku, zorganizowano wycieczkę do biblioteki przy Kolegium Ojców Jezuitów w Starej Wsi. Po drodze uczestnicy zwiedzili Skansen Archeologiczny „Karpacka Troja" w Trzcinicy i Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.

Koleżanka Sylwia Majdosz w dniach 16.07 – 27.07.2012 r., odwiedziła w ramach praktyki zawodowej w programie Erasmus Bibliotekę Humanistyczną Uniwersytetu w Perugii, we

Włoszech. Biblioteka Humanistyczna jest jedną z dwunastu bibliotek wchodzących w skład Centrum Usług Bibliotecznych tej uczelni.
W listopadzie 2012 roku, przeprowadzono wybory do Zarządu Koła, w wyniku których wyłoniono nowy Zarząd:

- Przewodnicząca: Marzena Marszałek-Świeca,
- Zastępca przewodniczącej: Sylwia Majdosz,
- Sekretarz: Małgorzata Szurlej,
- Skarbnik: Jolanta Peresłucha.

Koło SBP przy BUR, zorganizowało zbiórkę książek i czasopism dla biblioteki przy Centrum Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Rzeszowie. Zebrano 94 książki i 20 czasopism, razem 118 woluminów.

2013

14 września 2013 roku, zorganizowano wycieczkę do Zamościa. Uczestnicy zwiedzili Muzeum Zamojskie, trasę podziemną, rynki zamojskie, twierdzę i katedrę. W Bibliotece przy Muzeum podziwiano cenne starodruki oraz wysłuchano ciekawych prelekcji pani bibliotekarki.
W grudniu 2013 przewodnicząca Koła zorganizowała dla bibliotekarzy Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego zwiedzanie Biblioteki Politechniki Rzeszowskiej po przeprowadzce do pięknego nowego budynku.

Obecnie Koło SBP przy Bibliotece UR liczy trzydziestu członków. Koleżanki, które tworzyły struktury Koła są w dalszym ciągu jego członkami.

Od trzydziestu lat zarówno Zarząd Koła, jak i wszyscy jego członkowie starają się mieć swój udział w aktywizacji środowiska bibliotekarskiego w regionie. Uczestniczą w wielu akcjach, imprezach, warsztatach, konferencjach i sesjach naukowych. Biorą udział w imprezach kulturalnych organizowanych przez Bibliotekę Uniwersytetu Rzeszowskiego. Stale współpracują z Kołem SBP przy Bibliotece Politechniki Rzeszowskiej. Spotykają się na bardziej i mniej oficjalnych zebraniach. Organizowane są także spotkania noworoczne i wspomnieniowe o bibliotekarzach z regionu, którzy odeszli. Bibliotekarze piszą artykuły naukowe i kształcą się w różnych kierunkach.

Przez cztery lata członkowie Koła pomagali przy organizacji imprez z cyklu „Noc BUR". Co roku członkowie Koła biorą udział w organizowanej przed świętami Bożego Narodzenia przez Bibliotekę Uniwersytetu Rzeszowskiego akcji „Szlachetna Paczka BUR". Z zebranych pieniędzy i darów w postaci środków czystości, artykułów żywnościowych, kosmetyków i zabawek zostają zrobione paczki, które trafiają do ubogich rodzin z regionu.

Zarząd Koła oraz jego członkowie mają nadzieję, że Koło będzie istnieć jeszcze wiele lat, a jego działalność będzie coraz bardziej zauważalna.

Jako była przewodnicząca Koła, pragnę w tym miejscu podziękować wszystkim członkom za życzliwość i uczestnictwo we wszelkich naszych akcjach, a moim następczyniom życzyć wytrwałości i mnóstwa pozytywnej energii w działaniu.

Kinga Pomes

Zeszyty naukowe UR *PODKARPACKIE STUDIA BIBLIOTECZNE* - instrukcja dla autorów artykułów

W „Studiach Bibliotecznych" publikowane będą tylko artykuły oryginalne i tylko takie, których Autor nie zamierza publikować w innych czasopismach i pracach zbiorowych.
Docelowo „Studia Biblioteczne" stać się mają recenzowanym czasopismem naukowym publikującym materiały z następujących obszarów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej:

- współczesna problematyka bibliotekarstwa polskiego i zagranicznego,
- historia książki, bibliotek i piśmiennictwa (zwłaszcza z regionu Podkarpacia),
- informacja naukowa i źródła informacji,
- najnowsze trendy praktyki bibliotecznej,
- w formie komunikatów - informacje, sprawozdania z życia Biblioteki UR oraz innych bibliotek z regionu
- recenzje publikacji z zakresu bibliologii, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian w uzgodnieniu z Autorem. Redakcja nie zwraca przesłanych materiałów. Autorzy nie otrzymują honorariów. Artykuły należy przesyłać na adres: psb@ur.edu.pl.

Prosimy przygotować teksty wg poniższych wskazówek:

Tekst

- objętość artykułu - do 30 tys. znaków
- recenzje merytoryczne, oceniające i polemiczne, dotyczące publikacji wydanych nie dawniej niż w ciągu minionych 2 lat – objętość do 10 tys. znaków
- komunikaty, informacje, sprawozdania – objętość do 10 tys. znaków
- program MS WORD (w formacie DOC lub RTF),
- czcionka Times New Roman, 12 pkt, odstęp 1,5 wiersza, wyjustowanie
- marginesy: 2,5 cm, (bez nagłówków, stopek i numerów stron)
- nie należy stosować dodatkowego formatowania w postaci łamania na szpalty czy ręcznego przenoszenia wyrazów
- powinien być podzielony na podrozdziały (nienumerowane) zaopatrzone w tytuły

Informacja o autorze

- w górnej, lewej części artykułu imię i nazwisko autora, stopień / tytuł naukowy, nazwa instytucji macierzystej oraz e-mail; 10 pkt., wyrównanie do lewego margines.

Tytuł artykułu

- w jęz. polskim i angielskim; 16 pkt., pogrubiony, wyśrodkowany

Abstrakt + słowa kluczowe (nie dotyczy recenzji i komunikatów)

- w jęz. polskim umieszczony pod tytułem
- w jez. angielskim – na końcu tekstu za bibliografią
- 12 pkt., kursywa, maksymalnie 250 słów
- słowa kluczowe – w języku polskim i angielskim umieszczone pod abstraktami (do 2 linijek)

Tabele, rysunki, schematy, wykresy i zdjęcia:

- tytuł należy umieścić pod danym obiektem graficznym, a opis źródła pod tym obiektem (pkt 10)
- jeśli ilustracje są w kolorze – proszę dołączyć w postaci oddzielnych plików w formacie jpg lub gif, rozdzielczość 300 dpi

Przypisy

- przypisy bibliograficzne zastępuje się odesłaniem do bibliografii załącznikowej wg tzw. „systemu oxfordzkiego"
- odesłanie w tekście umieszcza się w nawiasie okrągłym wg poniższych zasad:
    - odesłanie do dzieła jednego autora (Nowak, 2003, s. 15), dwóch autorów (Nowak i Kowalski, 2005, s. 34), pracy zbiorowej (Biblioteki…, 1976, s. 54)
    - odesłanie do kilku dzieł (Nowak, 2003, s. 13 ; Malinowski, 2001, s. 23)
    - w przypadku prac anonimowych lub dokumentów bez autora należy podać początek tytułu (jedno lub dwa słowa umożliwiające odnalezienie pozycji w bibliografii).

Bibliografia

Pełne dane bibliograficzne proszę podać w wykazie literatury zamieszczonej na końcu artykułu. Wykaz prac powinien być uporządkowany alfabetycznie wg nazwisk autorów, a w przypadku powtarzającej się daty wydania publikacji tego samego autora, wg daty wydania w porządku chronologicznym (do daty dodaje się oznaczenia: 2005a, 2005b, 2005c). Opisy bibliograficzne powinny być tworzone zgodnie z zaleceniami norm:

- PN-ISO-690 (Dokumentacja. Przypisy bibliograficzne. Zawartość, forma, struktura)
- PN-ISO-690-2 (Informacja i dokumentacja. Przypisy bibliograficzne. Dokumenty elektroniczne i ich części).

Wzór:

<u>Wydawnictwo zwarte</u>:
Aniszewska G. (red.) (2007), *Kultura organizacyjna w zarządzaniu*. Warszawa.
Liedel K., Serafin T. (2011), *Otwarte źródła informacji w działalności wywiadowczej*. Warszawa.

Rozdział w wydawnictwie zwartym:
Jazdon A. (1998), *Drogi awansu i motywowania pracowników* W: Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie naukowej biblioteki akademickiej. Kraków, s. 109-125.

Artykuł w czasopiśmie
Lesky C. (2003), *Outsourcing as longterm strategy* „Information Outlook", vol. 7, nr 6, s. 25-30.
Skórka S. (2011), *Architekt informacji – creator przestrzeni informacyjnych* „Przegląd Biblioteczny", R. 79, z. 1, s. 47-61.

Książka elektroniczna
Niedźwiedzka B., Hunskar I. (red.) (2010), *MedLib Train: zostań lepszym nauczycielem kompetencji informacyjnych: przewodnik nie tylko dla bibliotekarzy*, Kraków. [on-line]. Tryb dostępu: http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/dlibra/doccontent?id=21288&dirids=1 [20.03.2011].

Artykuł w czasopiśmie elektronicznym
Werla M. (2010), *Polskie biblioteki cyfrowe, FBC i Europeana – etapy i bariery w przepływie informacji* „EBIB – Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy", Nr 1 (110). [on-line]. Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2010/110/a.php?werla [12.05.2011].

Fichter D. (2003), *Why and how to use blogs to promote your librarys services* „Marketing Library Services", Vol. 16, nr 6. [on-line].
Tryb dostępu: http://www.infotoday.com/MLS/nov03/fichter.shtml [18.07.2007].

Artykuł w książce elektronicznej
Maciejewska Ł., Szarski H., Urbańczyk B. (2004), *Dostęp do czasopism elektronicznych w krajach Unii Europejskiej* W: Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej, Łódź, 23-25 czerwca 2004 r. Konferencja naukowa, Łódź. [on-line]. Tryb dostępu: http://bg.p.lodz.pl/konferencja2004/pelne_teksty/maciejewska.pdf [11.03.2010]

Strona WWW
SBP Ogólnopolski portal bibliotekarski, 2011. [on-line]. Tryb dostępu http://sbp.pl [10.05.2011].